

АНОТАЦІЯ

Павловська Р.Р. Дослідження напрямів розвитку сільської громади, на прикладі Товстенської сільської ради [Рукопис]: Комплексна дипломна робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281/ Павловська Руслана Русланівна; ТНТУ. – Тернопіль: [б. в.], 2019. – 140 с.

Магістерська робота: 140 с., 20 рис., 23 табл., 14 додатків, 81 літературне джерело.

Об'єкт дослідження – процес розвитку Товстенської громади.

Мета дослідження - формування теоретичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку сільської громади на прикладі Товстенської селищної ради.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано системний підхід до оцінки діяльності установи, методи аналізу, синтезу, порівняння, деталізації та інші.

У роботі викладені шляхи розвитку Товстенської громади, зокрема, запропоновані заходи щодо виявлення проблем розвитку громади в умовах децентралізації, розкрито перспективні напрями активізації процесів залучення молоді до управління громадою, обґрунтовано напрями удосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі досліджуваного органу місцевого самоврядування.

Внесені пропозиції можуть бути впроваджені у практичну роботу Товстенської селищної ради.

Ключові слова: розвиток територій, проблеми розвитку територій, місцеве самоврядування, молодіжна політика, інформаційно-комунікаційні технології.

ABSTRACTS

Pavlovska R.R. Investigation of directions of development of the rural community, on the example of the Tovste village council [Manuscript]: Complex diploma work for master's qualification in specialty 281 / Pavlovskaya Ruslana Ruslanivna; TNTU. - Ternopil: [b]. 2019 - 140 p.

Diploma work: 140 p., 20 figs., 23 tables, 14 appendix, 81 references.

The Object of Investigation - process of development of the Tovste community.

The Aim of the Work is to formulate theoretical approaches and to develop practical recommendations on the directions of development of the rural community, on the example of the Tovste village council.

Research methods: the systematic approach to the evaluation of the institution's activities, methods of analysis, synthesis, comparison, detailing and others were used in the research process.

The work outlines ways of development of the Tovste community, in particular, proposes measures on ways of identifying problems of community development in conditions of decentralization, reveals perspective directions of activating the processes of youth involvement in community management, substantiates directions of improving the use of modern information and communication technologies in the branch of self-study.

The proposals submitted can be implemented in the practical work of the of the Tovste village council.

Key words: territorial development, territorial development problems, Local Government, youth policy, information and communication technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД	9
1.1 Наукові підходи до визначення сутності сільської громади	9
1.2 Основні концепції, проблеми та завдання розвитку вітчизняних сільських громад на сучасному етапі	18
1.3 Фінансове забезпечення розвитку сільських територій як основа реалізації їх потенціалу	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВСТЕНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ТА СТАНУ РОЗВИТКУ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ	32
2.1 Загальна характеристика діяльності Товстенської селищної ради	32
2.2 Аналіз доходів та видатків Товстенської селищної ради	43
2.3 Аналіз місцевих програм розвитку громади селища Товсте та стану їх виконання	55
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ ТОВСТЕНСЬКОЇ ГРОМАДИ	64
3.1 Запропоновані заходи щодо стосовно шляхів виявлення проблем розвитку громади в умовах децентралізації	64
3.2 Перспективні напрями активізації процесів залучення молоді до управління громадою	70
3.3 Напрями удосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі досліджуваного органу місцевого самоврядування	83
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА.....	89
4.1 Аналіз основних показників розвитку смт. Товсте	89

4.2	Організаційно-правові аспекти діяльності органів місцевого самоврядування в Україні	92
РОЗДІЛ 5. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ		97
5.1	Обґрунтування ефективності запропонованих заходів щодо шляхів виявлення проблем розвитку громади в умовах децентралізації	97
5.2	Обґрунтування ефективності заходів у сфері активізації процесів залучення молоді до управління громадою	99
5.3.	Обґрунтування ефективності запропонованих заходів із використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі досліджуваного органу місцевого самоврядування	101
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....		104
6.1	Завдання в галузі охорони праці	104
6.2	Загальний стан охорони праці у Товстенській селищній раді	105
6.3	Рекомендації з поліпшення охорони праці та їх соціально-економічна ефективність	109
6.4	Порядок проведення знезаражування у разі виникнення радіоактивного, хімічного та біологічного зараження на території Товстенської селищної ради	112
6.5	Участь органів місцевого самоврядування у функціонуванні державної системи спостереження, збирання, оброблення та аналізу інформації про стан довкілля	117
РОЗДІЛ 7. ЕКОЛОГІЯ.....		123
7.1	Основні принципи та завдання створення системи екологічного менеджменту	123
7.2	Головні елементи функціонування системи екологічного менеджменту	124
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ		128
БІБЛІОГРАФІЯ.....		133

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день одним з найбільш важливих завдань, що потребують вирішення на різних рівнях влади у нашій державі, є забезпечення потреб розвитку сільських громад. Особливо актуальним це є тепер, в період децентралізації влади, що відбувається у нашій країні.

Як відомо, Україна відзначається багатим ресурсним потенціалом. На сільських територіях проживає близько третини населення України, вони відіграють провідну роль у виробництві та переробці аграрної сировини, що є чинником продовольчої безпеки держави. Проте на даний час багатьом сільським громадам доводиться часто зустрічатися з рядом серйозних викликів, до яких, зокрема, відносяться: незадовільний або не в повній мірі задовільний стан інфраструктури сільських територій; брак робочих місць з гідним рівнем оплати праці, що зумовлює міграцію населення у великі міста або зарубіжні держави; поступове «старіння» або й повне фактичне зникнення багатьох сіл; наявність на території деяких громад великих сільськогосподарських підприємств або агрохолдингів, діяльність яких відчутно негативно впливає на стан оточуючого середовища; труднощі реалізації завдань стимулювання самозайнятості населення в сільській місцевості та пріоритетності розвитку малого й середнього сільського бізнесу; низький рівень соціального захисту населення сільських територій та інші.

До основних проблем, які часто виникають у процесі управління розвитком сільських громад, можна віднести: брак фінансових ресурсів громади на цілі задоволення першочергових потреб її жителів, зокрема, у сфері формування інфраструктури сільської території; недостатність досвіду діяльності працівників органів місцевого самоуправління та їх кваліфікації в умовах розширення кола повноважень та відповідальності сільських громад відносно розробки та втілення напрямів забезпечення поточних потреб регіону та реалізації цілей його стратегічного розвитку; можливий брак прозорості у

прийняття рішень, які стосуються формування і використання коштів місцевих бюджетів; недостатня активність громадянської позиції жителів, відстороненість частини з них від практичної участі у вирішенні проблем села, недостатня єдність думок членів сільської громади у вирішенні питань її розвитку; неможливість через вплив органів державної влади або комерційних фірм повноправно розпоряджатися наявними ресурсами сільської громади, зокрема, земельними, лісовими, водними та іншими, й отримувати доходи від їх використання.

Вирішення цих та інших проблем, підвищення ефективності функціонування сільських територіальних громад є одним з важливих чинників забезпечення соціально-економічного зростання держави та засобом отримання позитивного ефекту від процесів децентралізації влади, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою магістерської роботи є формування теоретичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку сільської громади на прикладі Товстенської селищної ради.

Для досягнення поставленої мети в магістерській роботі визначено ряд взаємопов'язаних **завдань**, основними з яких є:

- дослідити теоретичні засади розвитку сільських громад;
- проаналізувати діяльність Товстенської селищної ради та стан розвитку селищної громади;
- розробити рекомендації щодо шляхів розвитку Товстенської громади.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є процес розвитку Товстенської громади, а **предметом** – дослідження його ефективності та пошук напрямків активізації цього розвитку.

Інформаційною базою дослідження є матеріали досліджень українських та зарубіжних науковців у сфері місцевого самоврядування та розвитку регіонів, дані діяльності Товстенської громади, документи нормативно-правової бази діяльності підприємств в Україні та інші інформаційні джерела.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано системний підхід до оцінки діяльності установи, методи анкетування, аналізу, синтезу, порівняння, деталізації та інші.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дипломної магістерської роботи полягає у дослідженні теоретико-методичних засад, розробленні практичних рекомендацій та обґрунтуванні ефекту від реалізації запропонованих заходів, спрямованих на пошук джерел розвитку сільської громади.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані заходи щодо напрямів розвитку громади можуть бути використані у практичній діяльності Товстенської селищної ради.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дипломної магістерської роботи були представлені та отримали позитивну оцінку на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сорок другі економіко-правові дискусії (економічне спрямування)» (Львів, 26 листопада 2019 р.).

Структура і обсяг дипломної магістерської роботи. Дипломна магістерська робота складається зі вступу, семи розділів, висновків, переліку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

1.1 Наукові підходи до визначення сутності сільської громади

Здійснення ефективної суспільної політики, націленої на вирішення проблем розвитку села, є одним з пріоритетних завдань держави, оскільки є передумовою досягнення сучасних соціально-економічних стандартів життя населення України.

На сьогоднішній день одним з найбільш важливих завдань, що потребують вирішення на різних рівнях влади у нашій державі, є забезпечення потреб розвитку сільських громад. На сільських територіях проживає близько третини населення України, також вони відіграють провідну роль у виробництві та переробці аграрної сировини, що є чинником продовольчої безпеки держави. Ефективне функціонування сільських територіальних громад є одним з важливих чинників забезпечення соціально-економічного зростання держави та результатом отримання позитивного ефекту від процесів децентралізації.

Проблемам розвитку сільських територій та громад приділена особлива увага у працях низки вчених, серед яких можна виділити таких як А. Бидик, Є. Бойко, Д. Богданов, О. Бородіна, П. Борщевський, В. Герцег, І. Залуцький, В.Збарський, В. Колесников, Т. Кравченко, Я. Краснопольський, А. Лісовий, Ю.Лузан, Л. Мармуль, О. Павлов, І. Прокопа, І. Сторонянська, П. Саблук, М.Талавирия, Л. Шепотько, В. Юрчишин та інші.

Незважаючи на багатогранність наукових досліджень сучасних проблем соціально-економічного розвитку сільських територій, їхня складність та суспільна значимість зумовлюють необхідність поглиблення аналізу питання з погляду удосконалення змісту суспільної політики розвитку села за допомогою сільських громад [4].

Суперечності, що виникають у процесі життєдіяльності територіальної

громади, актуалізують не лише завдання з реалізації принципів місцевого самоврядування задля розвитку населених пунктів. Їх розв'язання дозволяє ефективно використати реальні самоврядні можливості територіальних громад для забезпечення сталого розвитку держави в цілому. О. Павлов вважає, що запобігти знищенню українського села можна саме «шляхом переходу на нову функціонально-управлінську модель комплексного розвитку сільських територій». Іншими словами, передумовою подолання кризових явищ в українському селі є створення ефективної системи державного регулювання сільським господарством та соціальним розвитком села, тобто сільськими територіями в цілому [1].

Кравченко Т.А. вважає, що сільські громади у контексті політики сільського розвитку – це самоорганізовані сільські жителі, які поділяють спільний життєвий простір (як правило, у межах одного села), об'єднані прагненням, готовністю і реальними діями поліпшувати економічне, соціальне та екологічне становище, створили для цього групу взаємодії та визначили лідера з числа її членів [4].

Поняття «сільська територіальна громада» кардинально відрізняється від категорії «міська громада» і характеризується певними самобутніми аспектами розвитку, відрізняється кількістю членів, територіальними особливостями, інфраструктурним розвитком та економічними можливостями. Відомий український економіст С. І. Мельник називає сільською територією історично сформований елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну й функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, односімейних та інших жилих утворень, які знаходяться під юрисдикцією сільських (селищних) рад. Його доповнюють П. Славова і О. В. Коваленко, які дають таке визначення цього поняття: «сільська територія є економічно-екологічною категорією, регіонально-територіальним утворенням зі специфічними природно-кліматичними, соціально-економічними умовами де економічно і екологічно збалансовані та енергетично взаємопов'язані різні ресурси (природні, трудові, матеріальні, енергетичні, інформаційні, фінансові тощо) з метою створення

сукупного суспільного продукту конкретної території та повноцінного життєвого середовища для сучасного і майбутніх поколінь» [3, с. 21].

Як зазначають Стронянська І. та Пелехатий А., територіальна громада створюється для забезпечення виконання певних покладених на неї функцій. Обсяг цих функцій в основному збігається з обсягом функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, оскільки територіальні громади - це структурні елементи системи місцевого самоврядування. Отож, найважливішими функціями місцевої спільноти є:

- забезпечення та збереження правопорядку на відповідній території;
- збереження рухомого та нерухомого майна членів громади;
- ведення господарської діяльності;
- забезпечення соціального захисту індивідів-членів місцевої спільноти;
- культурно-духовне просвітництво людей [3, с. 18].

Основні ознаки територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Основні ознаки територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування [3, с. 18]

Ознаки	Характеристика ознаки
1	2
Територіальна	Характеризує територіальну громаду як сукупність людей, що проживають на певній території
Історично- культурна	Територіальна громада розвивається в часовому вимірі, їй притаманна своя історія, традиції і звичаї, а також демографічно- етнічна ідентифікація, релігійні погляди та культура, що формує відповідні рамки поведінки, погляди, цінності та особливості взаємовідносин індивідів в межах спільноти та в суспільстві загалом.

Продовження табл. 1.1

1	2
Правова	Територіальна громада в Україні - це законодавчо визначений суб'єкт правовідносин з відповідними правами та свободами, з визначеними обов'язками.
Економічна	Місцева спільнота є суб'єктом права комунальної власності, її члени є платниками місцевих податків і зборів; як суспільний організм вона є колективним споживачем та учасником виробничого процесу для забезпечення відповідних умов життєдіяльності.
Психологічна	Територіальна громада - це, як уже зазначалося, суспільний організм, для існування якого життєво важливою є ідентифікація себе кожним індивідом-членом цієї спільноти її частинкою, важливою є соціальна взаємодія - постійний кругообіг спілкування та соціальна близькість в межах громади.
Політична	Територіальна громада - це представник місцевого населення на політичній арені, який репрезентує його погляди, думки, відтворює настрої.
Демократична	Місцева спільнота формується і діє згідно поглядів та переконань її членів, їй як елементу держави характерний принцип виборності, який забезпечує демократичність її розвитку та діяльності.
Природна	Територіальна громада створюється на основі двох принципів: самоорганізації та самореалізації, тобто місцева спільнота створюється згідно рішення його членів для реалізації певної мети.

На думку Кравченко Т.А., взаємодія у сільських громадах є підґрунтям теорії, що основну увагу фокусує на способах, за допомогою яких люди усвідомлюють спільні потреби та виробляють колективні дії для задоволення

цих потреб. Автор наголошує, що розвиток громади можна розцінювати як динамічний процес, до якого мають безпосередній стосунок різні соціальні групи. Крім того, в сільській місцевості є значна кількість дієвих неформальних груп, за допомогою яких люди досягають своїх інтересів та цілей. Взяти за основу ці неформальні групи й встановити між ними зв'язок - основне завдання розвитку громади. Проте це може статися лише шляхом цілеспрямованої взаємодії членів майбутньої громади. Водночас така взаємодія передбачає заснування громади як всеохопного інституційного середовища, що виробляє та задовольняє спільні інтереси й потреби жителів сільської місцевості [4].

Українські вчені О. Бородіна та І. Прокопа пропонують розглядати сільський розвиток на базі громад як модель, в якій цілеспрямована зміна всіх найважливіших чинників розвитку села планується, проводиться та контролюється самими громадами за сприяння держави [2].

Необхідно забезпечити спрямування функцій органів державного управління на підтримку розвитку села за допомогою таких способів: поглибити довіру сільських громад до державних ініціатив, зосередити управлінські зусилля на координації цих процесів, а також налагодити такі відносини між державою та сільською громадою, які б не обмежилися простим наданням додаткових послуг сільським мешканцям [4].

Як вважає В. Тертичка, діяльність держави в умовах сучасного суспільства повинна проводитися з врахуванням рівня загальнонародних, групових та індивідуальних інтересів, які мають безпосередній стосунок до організації життєдіяльності суспільства, а суспільна життєдіяльність, у свою чергу, є основним показником ефективності діяльності держави [17].

З метою забезпечення досягнення цілей розвитку села необхідно забезпечити формування сильних та ефективно діючих сільських громад, які могли б раціонально використовувати наявні місцеві ресурси для покращення добробуту своїх жителів та поєднували власні можливості із зовнішніми потенціями.

При цьому необхідно враховувати, що результати соціально-економічної діяльності та рівень життєздатності сільських громад перебуває у прямій залежності від дії такого чинника, як активність її членів, що може виступати потужною рушійною силою розвитку села. Саме громада має виступати ініціатором важливих рішень, що здатні визначати перспективи її ж подальшого руху, безпосередньо впливаючи на поточну та стратегічну діяльність. Отже, самоорганізація членів громади повинна досягати достатньо високого рівня, забезпечуючи не формальну, а реальну участь членів громади у процесах розвитку. Самоорганізація сільських жителів, які проживають на спільній території і об'єднуються спільними прагненнями, дозволяє розробити та реально втілити заходи, спрямовані на підвищення рівня економічного, духовного, соціального й екологічного становища села.

Попова О.Л. підкреслює, що місцеве самоврядування, крім надання якісних послуг населенню, має чи не найважливішу мету - організувати людей навколо місць їхнього проживання, всіляко сприяти їм спільними діями змінювати на краще своє життя у селах і містах. Важливо дотриматися «громадівської» філософії реформування місцевого самоврядування, не «розмивати» правильні конституційні положення щодо правового статусу територіальної громади [14].

Розвиток села за допомогою сільських громад повинен бути націлений на реалізацію системних кроків, що дозволяють сформувати їх довгострокову життєву стійкість. До них можна віднести наступні:

- забезпечення ефективного управління розвитком сільської громади органами місцевого самоврядування;
- надходження у громаду достатніх фінансових ресурсів, у тому числі коштів інвесторів;
- налагодження дієвої співпраці між членами сільської громади та формування їх ентузіазму щодо здійснення реальних дій щодо розвитку села;
- ефективна регуляторна політика держави, спрямована на забезпечення створення конкурентоздатних сільських громад;

- здатність до формування та підтримки на достатньо високому рівні сільської інфраструктури;
- створення умов для активізації сільськогосподарського виробництва;
- ефективний розвиток підприємницької діяльності, зокрема, у сфері промислового виробництва та торгівлі;
- суттєве зростання якості життя сільських жителів;
- забезпечення високого рівня зайнятості сільського населення;
- екологічна безпека сільських жителів;
- розвиток туризму та рекреації на базі наявних ресурсів сільських громад.

Варто наголосити, що успішний розвиток сільської громади, що виявляється у зростанні зайнятості її жителів сільської громади та якості життя у ній, може бути досягнутий лише за умови змін у ставленні людей до території та членів своєї громади, зокрема, в сфері бачення актуальних проблем села, можливості та доцільності використання наявних знань та вмінь на користь громади, суттєвому підвищенні соціальної активності жителів. Завдяки здійсненню колективних заходів та небайдужості до перспектив свого розвитку сільська громада набуває нових рис: стає більш активною, більш згуртованою в організаційному плані, здатною виступати ініціатором інновацій, з розвиненим лідерством та високопрофесійними знаннями.

Проводячи аналізування ряду наукових досліджень, Кравченко Т.А. виділяє такі основні змістовні блоки суспільної політики щодо розвитку села за допомогою сільських громад: політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні. Ці ознаки визначають сутність розвитку села шляхом утворення громад, даючи можливість виокремити в процесі цього розвитку відповідні політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні складники, кожен з яких зумовлений різними чинниками, аналіз яких і дозволяє підібрати необхідні підходи до розвитку села за допомогою сільських громад [4]. Розглянемо їх більш детально. Так, автор наголошує, що політико-правові ознаки сільського розвитку на базі громад свідчать про здатність у межах

певної політичної системи та чинного правового поля виконувати самоврядну функцію, тобто формувати та реалізовувати управлінські впливи на певні сільські явища й процеси для вирішення питань місцевого значення загалом. Ключовими ознаками в межах цього блоку, на його думку, є політична правосуб'єктність сільської територіальної громади та її соціально-політична активність. Перша з наведених ознак формується під впливом зовнішніх чинників, а друга - внутрішніх. Для розвитку села за допомогою громад в межах цього складника потрібна, перш за все, оптимізація повноважень місцевого самоврядування в національній системі публічного управління загалом; по-друге, сільська територіальна громада вже в системі місцевого самоврядування в Україні має набути не формальної, а реальної суб'єктності; по-третє, сама сільська територіальна громада має бути активною в реалізації своїх самоврядних повноважень, суворо дотримуючись при цьому чинних правових основ. Запорукою розвитку громади в цьому напрямі, з одного боку, мають бути реальні кроки суспільної політики держави щодо покращення інформаційного, правового та організаційного забезпечення діяльності територіальної громади, а з іншого (і це, можливо, є більш вагомим чинником) - внутрішнє прагнення сільської громади отримувати таку підтримку та безпосередньо брати участь у самоврядних процесах [4].

Реальна здатність у межах певної соціально-економічної системи забезпечувати власну життєдіяльність, впливаючи при цьому на явища та процеси, які забезпечують виробництво, розподіл, обмін та споживання економічного продукту, знаходить своє вираження у соціально-економічних ознаках розвитку села за допомогою громад. До основних ознак тут варто віднести економічну правосуб'єктність сільської територіальної громади; сільську територію (територію), на яку може поширюватися управлінський вплив сільської (сільських) територіальної громади (зокрема, в межах реалізації Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад"); соціальний склад та економічну активність сільської громади (сільського населення); наявні та доступні для розпорядження сільською територіальною

громадою природні, фінансові, матеріально-технічні й інші ресурси. Актуальними також є питання дотримання принципу справедливості щодо розподілу та споживання спільних благ. Цьому також мають сприяти вдосконалення інформаційного, правового та організаційного забезпечення безпосереднього процесу розвитку села за допомогою сільських громад. Управлінська діяльність сільської територіальної громади при цьому має поширюватися на всі етапи життєвого циклу муніципального економічного продукту: від створення колективних благ до контролю за їх використанням.

Можливості розвитку села за допомогою сільських громад у рамках єдиної системи завдяки цінностям, традиціям, нормам, правилам і звичаям, які безпосередньо склалися протягом віків, розкриваються через соціокультурні ознаки. Вони забезпечують впливи, спрямовані на досягнення цілісності сільської територіальної громади як соціального утворення; узгодженої соціальної взаємодії між громадянами - членами сільської територіальної громади; прищеплення цих цінностей, традицій, норм, правил, звичаїв майбутнім поколінням. Розвиток села за допомогою сільських громад з цього погляду має спрямовуватися передусім на утвердження такої культури, де під впливом прийнятних для членів сільської громади цінностей, традицій, норм, правил, звичаїв кожен відчував би свою приналежність до цієї громади, був би здатним до активної взаємодії з іншими членами сільської територіальної громади з метою визначення, відстоювання та реалізації спільних інтересів завдяки використанню механізмів місцевого самоврядування. Для реалізації цього напрямку розвитку першочерговою є потреба ефективного інформаційного забезпечення процесу розвитку села за допомогою сільських громад (правове та організаційне забезпечення тут відіграє значно меншу роль). При цьому слід наголосити, що власне соціокультурні ознаки та складники розвитку села за допомогою сільських громад значною мірою впливають на формування та реалізацію політико-правових і соціально-економічних напрямків діяльності, будучи дієвим внутрішнім чинником зазначеного розвитку [4].

1.2 Основні концепції, проблеми та завдання розвитку вітчизняних сільських громад на сучасному етапі

Як зазначає Кравченко Т.А. [4], гармонійний розвиток села за допомогою сільських громад може відбуватися за тих умов, коли громада набуватиме оптимальних характеристик суб'єктності в межах політико-правових, соціально-економічних та соціокультурних складників. При цьому як об'єкти впливу внутрішніх і зовнішніх чинників такого розвитку мають розглядатися окремі ознаки, керована зміна яких потребуватиме відповідного інформаційного, правового та організаційного забезпечення суспільної політики в Україні.

Науковець також зазначає, що розвиток села за допомогою сільських громад доцільно розглядати з погляду трьох основних блоків: політико-правового, соціально-економічного і соціокультурного. З огляду на це уможлиблюється розгляд складників зазначеного розвитку, зокрема політико-правового, що забезпечує легітимну основу суб'єктності сільської територіальної громади; соціально-економічного, що створює матеріальну основу життєдіяльності сільської територіальної громади; соціокультурного, що формує ідейно-ціннісну основу функціонування сільської територіальної громади як соціальної спільноти. Кожен зі складників зумовлений різними чинниками, аналіз яких і дає можливість виокремити необхідні підходи в створенні та реалізації суспільної політики щодо розвитку села за допомогою сільських громад в конкретних політичних, соціальних, економічних і культурних умовах [4]. При цьому необхідно прагнути досягнення оптимального комунікативного рівня сільської територіальної громади, що впливає на ступінь розвитку таких її характеристик, як соціально-політична та економічна активність, активність локальних комунікацій і соціальної взаємодії членів сільської територіальної громади.

Богданов Д.С. вказує, що серед важливих проблем розвитку

інфраструктури сільських територій існує суперечність, яка зумовлюється, з одного боку, великою капіталомісткістю її об'єктів, а з другого — обмеженістю ресурсів у розпорядженні сільських громад. Враховуючи те, що кожен регіон і сільська місцевість мають свої особливості розвитку та різний рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури, зростає важливість правильного визначення пріоритетів розбудови цих об'єктів з погляду синергетичних ефектів розвитку кожної сільської території. Важливим засобом оптимізації витрат на розвиток інфраструктурного забезпечення села є децентралізація фінансових ресурсів та розвиток системи місцевого самоврядування в Україні. Адже при спроможності акумулювати в бюджетах місцевих рад достатні суми коштів, їхні розпорядники в особі голів і депутатів сільських рад, прагнутимуть суттєво підвищити ефективність капіталовкладень в розвиток інфраструктури сільських територій на основі активізації співпраці з інвесторами та реалізації інноваційних інфраструктурних проектів. При цьому мешканці кожного сільського населеного пункту матимуть право самі вирішувати, що їм передусім необхідно будувати і як розпоряджатися коштами місцевого бюджету [5].

Вважаємо, що національна політика розвитку сільських територій повинна будуватися, спираючись на наукову базу, яка, в свою чергу, повинна бути зорієнтована на дотримання певних норм і вимог, що вже сформовані в більшості розвинутих країн.

Крім цього, важливими складовими реалізації інфраструктурного потенціалу інноваційного розвитку сільських територій України, слід визнати:

- розробку та реалізацію програм благоустрою сільських населених пунктів;
- забезпечення багатоканального принципу фінансування об'єктів соціально-культурного та побутового обслуговування (утримання відповідних об'єктів за рахунок державних і приватних коштів);
- спрощення системи оподаткування й надання пільг підприємствам, об'єднанням і організаціям, що забезпечують розвиток сільської

інфраструктури (передбачення відповідних умов у податковому законодавстві);

- сприяння інвестиційній діяльності (залучення інвесторів до розбудови об'єктів виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури сільських територій);

- модернізацію сучасної системи підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення рівня культури проживання селян, особливо в депресивних регіонах (передусім, реалізація комплексу заходів щодо інформування громадськості про медико-екологічний стан території, впровадження санітарно-гігієнічного навчання всіх прошарків селян, забезпечення їх спеціалізованої підготовки).

За обмеженості внутрішніх джерел і дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів для забезпечення подальшого розвитку сільських територій вагомим чинником технологічного оновлення і підвищення розвитку інфраструктури вітчизняного села повинен стати іноземний капітал. Іншим важливим чинником привабливості може слугувати розроблення короткострокових і перспективних науково обгрунтованих бізнес-планів розвитку сільських територій з економічним обгрунтуванням перспектив масштабного виробництва і збуту продукції, послуг і отримання прибутків та окупності вкладених фінансових ресурсів. Потребує удосконалення і система управління. Насамперед, це стосується запровадження і створення інноваційних кластерів, у тому числі транскордонних, які б об'єднали на рівні сільських територій зусилля зацікавлених суб'єктів, що було б оптимальною складовою для більш ефективного використання бюджетних та зарубіжних фінансових ресурсів у напрямі збільшення виробництва і підвищення якості харчових продуктів, розширення на сільських територіях мережі доріг з твердим покриттям, облаштування шкіл, медичних закладів, об'єктів побуту, водопостачання, газифікації тощо.

Таким чином, розбудова інфраструктури сільських територій має значний потенціал впливу на їх розвиток. Водночас для максимальної реалізації цього потенціалу необхідно провести низку реформ у сфері фінансового забезпечення

сільських територій, аграрної науки, освіти та підготовки кадрів для села, надання адміністративних послуг тощо.

Як зазначає Бородіна О.М., сільський розвиток на базі громад - це розвиток, орієнтований на формування засад сталості, створення довгострокових спроможностей громад самостійно справлятися з майбутніми викликами і можливостями. Це ланцюг дій, у процесі яких громади візуалізують, ініціюють і реалізують власні ідеї щодо покращення повсякденного життя. Зміни здійснюють самі громади після наділення їх правами власності/користування, шляхом ефективного використання і контролю над локальними ресурсами; забезпечують подолання бідності, а не більш комфортне існування в її умовах. Сільські громади у контексті політики сільського розвитку - це самоорганізовані сільські жителі, які поділяють спільний життєвий простір (як правило, у межах одного села), об'єднані прагненням, готовністю і реальними діями поліпшувати економічне, соціальне та екологічне становище, створили для цього групу взаємодії та визначили лідера з числа її членів [14].

Як відмічає Колесников В., на національному та регіональному рівнях ЄС паралельно існує кілька концепцій (підходів), з яких можна чітко виокремити три концепції розвитку сільських територій:

1) концепція, яка ідентифікує сільський розвиток із загальною модернізацією сільського господарства та агропродовольчого комплексу; ця концепція бере за основу розвиток сектору (галузева модель); в рамках цієї моделі не враховуються особливості місцевого розвитку, сільського розвитку, а ще меншою мірою відмінності між окремими сільськими територіями;

2) концепція, яка пов'язує сільський розвиток винятково зі зменшенням відмінностей між найбільш відсталими сільськими районами та рештою секторів економіки (концепція зближення, перерозподільча модель); у цій моделі акцентується увага на потребах розвитку найбільш відсталих районів, які вирішуються через розроблення цільової політики стосовно цих районів; це передбачає розвиток насамперед традиційних галузей (агротуризм, сільський

туризм, переробка сільськогосподарської продукції в самих господарствах тощо);

3) концепція, яка ідентифікує сільський розвиток з розвитком сільських районів загалом шляхом використання всіх ресурсів, які перебувають на їх території (людських, фізичних, природних, ландшафтних тощо), та інтеграції між усіма компонентами й галузями на місцевому рівні; ця концепція використовує можливості території в найбільш широкому її розумінні (територіальна модель) [6].

До загальних рис зарубіжного досвіду державної політики розвитку сільських територій можна віднести:

- надання суб'єктам програм права вибирати з переліку напрямів у рамках єдиної політики або програм різних відомств ті, які найбільше сприяють розвитку сільських територій конкретного регіону;

- надання органам місцевого самоврядування не тільки широких прав щодо реалізації програм розвитку сільських територій, але й адекватної фінансової підтримки за допомогою використання комплексу фінансових інструментів (прямі платежі населенню, програми грантової підтримки, кредити, гарантії за кредитами, податкові пільги, технічна допомога з чітким зазначенням умов їх застосування) [7].

Вітчизняне сільське господарство повинне виконувати ряд важливих функцій, зокрема економічну, соціальну, туристичну, екологічну, регіональну.

Слід відмітити, що при визначенні шляхів розвитку сільських громад необхідно застосовувати комплексний підхід до розвитку їх територій, враховуючи при цьому потенціал сільського туризму, підприємств по переробці сфери послуг, інших галузей. Сильні та слабкі сторони функціонування сільських територій України, їх можливості та загрози згідно проведеного SWOT-аналізу відображено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – SWOT-аналіз функціонування сільських територій України [7]

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - сприятливе геополітичне розташування, агрокліматичні умови та родючі ґрунти для сільськогосподарського виробництва; - експортна орієнтація, налагоджена експортна інфраструктура та партнери; - проживання на сільських територіях трети населення нашої держави; - значний природний та ресурсний потенціал; - історичний досвід господарювання, високий освітній та професійний рівень населення; - функціонування органів управління на місцях; - виділення незначної частини бюджетних коштів для підтримки аграрного виробництва та інфраструктурного забезпечення регіонів. 	<ul style="list-style-type: none"> - високе регуляторне та адміністративне навантаження; - відсутність доступного кредитування, а особливо для малих сільськогосподарських виробників (нерозвиненість інфраструктури фінансування сільського господарства, відсутність інвестиційних можливостей і доступності кредитних ресурсів); - нерозвиненість інфраструктури сільської місцевості (нерозвинені сільські ринки та інша сільська інфраструктура, занадто дорога логістика); - низька продуктивність (відносно низька продуктивність у сільському господарстві та промисловій переробці сільгосппродукції); - переважання сировини в експорті; - якість життя в сільській місцевості (низькі доходи та відсутність перспектив для мешканців сільських територій, що спричинює трудову міграцію).
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - збільшення ВВП; - перехід від пропозиції до попиту як головного фактору розвитку сільського виробництва; - зростання попиту на біоенергію; - зростання торгівлі сільськогосподарськими товарами, зокрема, продуктами переробки, продуктами вищої якості та ціни (тобто не тільки сировиною, але й м'ясом, молочними продуктами, фруктами та овочами, готовими харчовими продуктами); - зростання продуктивності праці; - інвестиційні можливості; - транскордонне співробітництво, зовнішня торгівля, що дають можливість доступу до зовнішніх ринків; стимул досягнути відповідності вимогам міжнародних стандартів та трансферу технологій із більш розвинених країн; - інфраструктурний розвиток депресивних регіонів та сфери послуг (формування центрів інформаційної, консультаційної та навчальної, сервісної підтримки); - збереження довкілля та застосування ресурсозберігаючих та екологічно-сприятливих технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> - нездатність населення адаптуватися до несприятливих умов, що спричинює міграційні процеси; - погіршення сільськогосподарської інфраструктури (не вистачає інвестицій в аграрну інфраструктуру (обладнання, зберігання тощо), обслуговування та розвиток); - втрата експортних можливостей; - погіршення стану навколишнього середовища (негативний вплив інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на природу (зменшення вмісту поживних речовин у ґрунтах, їх ерозія, зношеність систем меліорації) та клімат); - хитке становище сільської місцевості (старіння населення; депопуляція місцевості; відсутність кваліфікованої робочої сили для сільського господарства; відсутність розвитку не аграрної господарської діяльності); - економічні умови (погіршення економічної ситуації та несприятлива динаміка обмінного курсу призводять до бюджетних обмежень та браку ліквідності); - високі ціни на енергоносії; - погіршення логістики та інфраструктури (зокрема, погіршення доріг та зношеність залізничних колій; недостатній рівень інвестицій у модернізацію).

До основних проблем, які можуть з'являтися у процесі розвитку сільських громад, можна віднести:

- недостатні обсяги фінансових ресурсів громади на цілі задоволення першочергових потреб її жителів, зокрема, у сфері формування інфраструктури сільської території;

- брак досвіду роботи та кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, що стає перешкодою при здійсненні розробки та реалізації заходів із задоволення поточних потреб регіону та реалізації цілей його стратегічного розвитку;

- розбіжності поглядів членів сільської громади щодо вирішення питань її подальшого розвитку;

- недостатня прозорість прийнятих рішень щодо формування і використання коштів місцевих бюджетів, земельних та інших ресурсів;

- брак активності громадянської позиції сільських жителів, незалучення їх до практичної участі у вирішенні проблем сільської громади та інші.

- відсутність реальної можливості органів місцевого самоврядування повноцінно брати участь у розпорядженні ресурсами, що розташовані на території сільської громади тощо.

До викликів, з якими часто доводиться зустрічатися багатьом сільським громадам, відносяться:

- поганий стан інфраструктури сільської території;

- відсутність можливості працевлаштування з достатнім рівнем оплати праці, що призводить до міграції населення у великі міста або інші держави;

- значний негативний вплив на стан екології великих аграрних підприємств;

- недостатній рівень соціального захисту населення сільських територій, його старіння;

- недостатній розвиток малого й середнього сільського бізнесу.

В нашій країні було розроблено проект Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки [19]. Серед її основних стратегічних напрямів можна виділити проведення земельної реформи, прозорість діяльності органів влади, забезпечення

продовольчої безпеки, розвиток переробки вирощеної у сільському господарстві продукції, активізація бізнесу, заходи щодо зростання експорту продукції, відродження й розвиток українських сіл, реалізація інституційної реформи, забезпечення екологічних вимог та покращення використання природних ресурсів тощо. Загальна мета цієї Стратегії - підвищення конкурентоздатності сільського господарства й сприяння розвитку сільських територій на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів. В проєкті Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки також була відмічена необхідність пропаганди та впровадження кращих практик місцевого врядування для розвитку місцевих ініціатив і децентралізації процесу прийняття рішень, а також програмного управління, де воно є доцільним, з метою забезпечення прозорого управління з урахуванням місцевих потреб та ініціатив громадянського суспільства [19].

Забезпечення розвитку сільських громад є досить складною задачею. Актуальним є забезпечення високих соціальних стандартів на селі в умовах децентралізації влади. Потребують детальної уваги заходи із стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості, розробка механізму надання пільг для новозаснованих підприємств, фермерських і малих приватних господарств, самозайнятих осіб. Потрібно також забезпечити пріоритетний доступ малого і середнього сільського бізнесу до бюджетної підтримки, здійснювати розбудову сучасної місцевої інфраструктури.

1.3 Фінансове забезпечення розвитку сільських територій як основа реалізації їх потенціалу

В умовах сьогодення одним з першочергових завдань реформування системи місцевих фінансів є створення ефективних механізмів фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування з метою повноцінного виконання ними завдань управління територіями. Це передбачає зміну у

поглядах на економічний розвиток сільських територій, характер фінансових взаємозв'язків села, громади, органів влади та обумовлює необхідність нарощення фінансової бази місцевого самоврядування і, як наслідок, зростання його самодостатності та фінансової незалежності. Необхідно змінити пріоритети у сфері фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад. Досягнення ними реальної фінансової спроможності дозволить забезпечити належне виконання покладених на них функцій, зосередивши увагу на забезпеченні ефективного управлінського процесу на місцевому рівні.

Завдання розвитку сільських територій можуть бути вирішені лише за умови формування та ефективного використання фінансових ресурсів громад, націлених як на забезпечення зростання життєвого рівня населення, що проживає в них, так і нарощування різних видів потенціалу громад – економічного, соціально-культурного, інноваційного тощо. Важливими завданнями при цьому також є збереження та примноження історично-культурної спадщини та охорона й відновлення оточуючого природнього середовища життєдіяльності людини.

Фінансова забезпеченість сільської територіальної громади залежить як від обсягів надходжень відповідних фінансових ресурсів, так і від реальних поточних та стратегічних потреб громади на даному етапі її розвитку. Вона відображає здатність органів місцевого самоврядування вирішувати покладені на них функції.

Розглянемо погляди науковців на пояснення терміну визначення сутності механізму фінансового забезпечення загалом та фінансового механізму розвитку територій (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Наукові підходи до визначення сутності механізму фінансового забезпечення загалом та фінансового механізму розвитку

територій (складено автором)

Автор	Наукове визначення
1	2
Сторонянська І., Пелехатий А. [3]	Механізм фінансового забезпечення сільської територіальної громади: 1) система взаємо-пов'язаних безперервних процесів пошуку, залучення та використання фінансових ресурсів, сформована з урахуванням типових особливостей, притаманних сільському утворенню, з метою забезпечення його розвитку, підвищення якості життя населення, диверсифікації та активізації економічної діяльності та забезпечення сталого розвитку; 2) сукупність принципів, методів, інструментів та форм фінансового забезпечення розвитку сільської територіальної громади в межах визначених нормативно-правових рамок.
А.Г. Бидик [9]	Фінансове забезпечення розвитку сільських територій представляє собою діяльність з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів в контексті загальнодержавних і регіональних стратегічних пріоритетів з метою фінансування безперервності відтворювальних процесів, вирішення проблем та задоволення інтересів гармонійного розвитку сільських територій, суб'єктів підприємництва, що займаються як аграрною, так і позааграрною діяльністю та функціонують в межах цих територій, підвищення добробуту та якості життя населення, що проживає на даних територіях.
Д. С. Олійник [10]	Визначення обсягу фінансових ресурсів, науково обґрунтованого їх прогнозування, створення фінансових резервів, нормативно-правового забезпечення
Гончаренко М.В. [11]	Фінансове забезпечення розвитку територій слід розуміти як сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію наявних та виявлення і залучення потенційних фінансових ресурсів місцевої влади, держави, суб'єктів господарювання, місцевої громади, а також ресурсів зовнішніх інвесторів та формування шляхом їх об'єднання фінансової основи для економічних процесів на відповідній території, реалізації запланованих соціальних програм, проектів, підтримки стабільного функціонування інфраструктури та вдосконалення місцевого життєвого середовища.

Продовження таблиці 1.3

1	2
Н. Ю. Мельничук [12]	Фінансове забезпечення місцевого самоврядування – це сукупність фінансових ресурсів, які зосереджуються у відповідних фондах та використовуючи які органи місцевого самоврядування виконують покладені на них функції та повноваження, забезпечуючи соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальної одиниці
Л. Тичковська [18]	Складова фінансового механізму, що включає сукупність усіх нормативів, джерел фінансових ресурсів та методів їх регулювання для формулювання, розподілу й перерозподілу ресурсної бази території
О. Д. Василик [20, с. 104]	Фінансовий механізм є сукупністю форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення
О. М. Ковалюк [21, с. 22]	Фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовують у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, а також за відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівні
О. І. Москаль [37]	Механізм фінансового забезпечення - сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарських суб'єктів

Як зазначає Бидик А.Г., загальними рисами фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій є:

- складні та різноманітні об'єкти фінансового забезпечення;
- власні та залучені джерела фінансування сталого розвитку;
- обмеженість бази формування фінансових ресурсів;
- пропорційність вкладення коштів у всі об'єкти сільської території;
- множинність та різноманітність суб'єктів та учасників фінансування;
- різні інтереси учасників схем фінансування;
- обов'язковість ефективного та результативного управління процесом

фінансового забезпечення;

- необхідність раціонального використання фінансових ресурсів, що викликана їх дефіцитністю та високою вартістю;
- пріоритетність системного та послідовного співфінансування;
- перешкоджання розпорошуванню фінансових ресурсів за незначними та непріоритетними напрямками;
- ефективний та всебічний контроль за процесами фінансування та їх результативністю;
- відповідальність учасників фінансування за неефективне функціонування механізму фінансового забезпечення в рамках закріплених повноважень [9].

На думку Сторонянської І. та Пелехатого А. [3], поняття механізму фінансового забезпечення сільської територіальної громади має певні, і доволі вагомі, особливості, які визначаються відповідними цілями розвитку, меншими «територіальними об'ємами», на яких реалізується фінансова політика органу місцевого самоврядування, а відповідно і можливостями, і, що, можливо, найважливіше, воно потребує врахування притаманних особливостей розвитку даних територіальних громад - традицій, звичаїв та певних світоглядних факторів. Механізм фінансового забезпечення сільської територіальної громади формується і діє на локальному рівні, а це визначає його як такий, що потребує додаткового розгляду та врахування низки додаткових факторів. Необхідно враховувати, що функціонування механізму фінансового забезпечення сільських територіальних громад повинне бути зорієнтоване як на коротко-, так і довгострокову перспективу забезпечення їх розвитку [3].

Як зазначає Тичковська Л., вплив механізму фінансового забезпечення на різні аспекти як економічного, так і соціального життя має кількісну і якісну визначеність. Кількісна виявляється в обсязі тих коштів, які використовуються з різних джерел на певні цілі. Якісна визначеність фінансового впливу визначається характером розподілу і руху фінансових ресурсів, тобто формування способу пошуку і збирання ресурсу, обрання форм та шляхів руху

даного ресурсу, визначення умов, на яких він виділяється, тощо [18].

Виконання функцій і завдань, покладених законодавством на місцеве самоврядування, безпосередньо залежить від обсягів фінансових ресурсів, які перебувають в їхньому розпорядженні. На обсяги фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування впливає багато чинників, головні серед яких виділяються такі основні [11]:

- розподіл повноважень між органами державної влади і місцевим самоврядуванням;
- розподіл дохідних джерел державного і місцевих бюджетів, проведений відповідно до наданих владних повноважень і функцій;
- організація міжбюджетних відносин і порядок надання трансфертів місцевим бюджетам із державного;
- стан фінансового ринку країни та реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених (кредитів) і залучених коштів (місцевих позик);
- склад і фінансовий стан підприємств та інших суб'єктів господарювання, які належать до місцевого господарства;
- конкретні зусилля органів місцевого самоврядування, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку територій, населених пунктів, пошук альтернативних джерел доходів.

В умовах різноманіття форм власності суб'єктів господарювання, які володіють переважною більшістю фінансових ресурсів і, до того ж, безпосередньо не підпорядковуються органам державного управління і місцевого самоврядування, система управління фінансами регіону набуває особливого значення. Її основною метою є мобілізація фінансових ресурсів регіону на забезпечення сталого економічного і соціального розвитку регіону. Приводячи в дію його елементи на підприємствах, в установах, організаціях, в домогосподарствах, місцеві органи управління притаманними їм в ринкових умовах і законодавчо закріпленими функціями забезпечують цільове спрямування відповідних ресурсів [11].

Бидик А.Г. [9] пропонує розглядати структуру механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій, яка містить такі складові елементи: об'єкти, форми, джерела, учасники, нормативно-правова база, науково-технічна база, інформаційна база, інструменти фінансового забезпечення тощо.

Раціональне поєднання та комплексне використання складових механізму забезпечить підвищення його ефективності як складової загальної стратегії розвитку сільських громад. Воно сприятиме покращенню фінансування об'єктів виробничої і невиробничої сфер сільських територій, кращому функціонуванню їх економічної та соціальної складових. Загалом функціонування механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій повинне бути спрямоване на задоволення потреб людей, що живуть на сільській території та забезпечення розвитку громади в цілому.

Висновки до розділу 1

Здійснення ефективної політики, націленої на вирішення проблем розвитку сільських територій, є одним з важливих загальнодержавних завдань, і є одним із напрямів досягнення сучасних соціально-економічних стандартів життя суспільства, що склалися у світі. Ефективний розвиток села у форматі сільських громад може відбуватися за умови, якщо громада буде дієво використовувати політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні чинники розвитку.

Завдання розвитку сільських територій можуть бути успішно вирішені лише при здійсненні формування та ефективного використання фінансових ресурсів громад, націлених як на забезпечення зростання життєвого рівня населення, що проживає в них, а також нарощування потенціалу сільських громад.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВСТЕНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ТА СТАНУ РОЗВИТКУ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Загальна характеристика діяльності Товстенської селищної ради

Товстенська селищна рада - орган місцевого самоврядування в Заліщицькому районі Тернопільської області. Її адміністративний центр - селище міського типу Товсте.

Товстенська селищна рада була утворена в 1994 році. Територія Товстенської селищної ради становить біля 16,87 км², а чисельність населення станом на 1 січня 2018 року складала 3902 осіб. Рада складається з 20 депутатів та голови.

Юридична адреса селищної ради: 48630, Тернопільська область, Заліщицький район, вул. Українська, 84, смт. Товсте.

Виконавчий комітет Товстенської селищної ради включає:

- селищний голова - Проданик Іван Васильович;
- перший заступник селищного голови - Гуменюк Уляна Ярославівна;
- заступник селищного голови з питань діяльності виконавчих органів ради - Дутка Петро Тарасович;
- секретар виконкому ради - Бензар Тарас Павлович.

Членами виконкому Товстенської селищної ради є:

- Бадло Ігор Георгійович - начальник Товстенської місцевої пожежної команди;
- Білик Сергій Іванович - заступник головного лікаря Товстенської районної комунальної лікарні;
- Боднарук Йосип Васильович - заступник директора по навчально-виховній роботі Заліщицького вищого професійного училища смт. Товсте;
- Болібрux Степан Васильович - головний лікар Товстенської районної комунальної лікарні;
- Брязкало Федір Григорович - викладач Заліщицького вищого професійного училища смт. Товсте;

- Гозюн Іван Васильович - директор комунального підприємства «Товстенське комунальне підприємство»;
- Конет Володимир Степанович - фізична особа-підприємець;
- Нашкольний Сергій Валерійович - керівник ПП НВАП «Ель Гаучо»;
- Окопняк Марія Антонівна - директор ЗОШ І-ІІІ ст. смт. Товсте;
- Постернак Василь Миколайович - виконавчий директор ТОВ «Агрополіс»;
- Невиш Віталій Орестович- фізична особа-підприємець;
- Танчик Юрій Геронійович - виконуючий обов'язки старости с. Головчинці, с. Королівка;
- Харук Михайло Богданович - керівник філії «Заліщицька дорожня експлуатаційна дільниця»;
- Штих Оксана Іванівна - директор комунального підприємства «Товстеблагоустрій».

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» селищна рада обирає з числа депутатів ради постійні комісії для вивчення та попереднього розгляду питань, що відносяться до компетенції ради, здійснення контролю з виконанням прийнятих рішень. У Товстенській селищній раді створені і діють такі чотири постійних комісії:

- 1) постійна комісія з питань планування, економіки, бюджету і фінансів;
- 2) постійна комісія з питань сільського господарства, земельних відносин та охорони довкілля;
- 3) постійна комісія з питань законності, громадського порядку і боротьби із злочинністю;
- 4) постійна комісія соціально-культурна та з питань соціального захисту населення.

Структура виконавчих органів Товстенської селищної ради Заліщицького району Тернопільської області (17 осіб) наведена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Структура виконавчих органів Товстенської селищної ради

Посада	Кількість одиниць
Керівний склад ради	
Селищний голова	1
Перший заступник селищного голови	1
Заступник селищного голови з питань діяльності виконавчих органів влади	1
Секретар ради	1
В.о. старости	2
Фінансово-бухгалтерський відділ	
Головний бухгалтер	1
Спеціаліст 1-шої категорії з ведення бухгалтерського обліку	2
Спеціалісти ради та обслуговуючий персонал	
Головний спеціаліст-юристконсульт	1
Спеціаліст 1-шої категорії - землевпорядник	1
Спеціаліст – військовий обліковець, паспортист	1
Спеціаліст - діловод	4
Державний реєстратор	1

Отже, склад виконавчих органів Товстенської селищної ради Заліщицького району Тернопільської області налічує 17 осіб.

У рамках адміністративно-територіальної реформи рішенням сесії від 22.11.2017 № 446 - 18/2017 «Про добровільне об'єднання територіальних громад.», територіальна громада смт. Товсте Товсенської селищної ради об'єдналася з територіальними громадами сіл Головчинці, Королівка Головчинської сільської ради в Товстенську об'єднану територіальну громаду Заліщицького району Тернопільської області з центром у селищі міського типу Товсте. Згідно Постанови Центральної виборчої комісії від 16.02.2018 № 22

«Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів 29 квітня 2018 року» 29.04.2018 року відбулися перші вибори голови та депутатів Товстенської селищної ради. Товстенська об'єднана територіальна громада згідно з адміністративно-територіальним строєм України входить до складу Заліщицького району Тернопільської області.

29.04.2018 р. було створено ОТГ з адміністративним центром у смт. Товсте. Населення громади налічує 4109 осіб. У підпорядкуванні Товстенської об'єднаної територіальної громади знаходяться:

- смт. Товсте (Товстенська селищна рада, КОАТУУ: 6122055500, ЄДРПОУ: 02045722). Населення Товсте налічує на даний час 3384 осіб.

Адреса: 48630, Тернопільська обл., Заліщицький р-н, смт Товсте, вул. Українська, буд. 84. Голова: Проданик Іван Васильович (тел: 03554-25642)

- с. Головчинці. Населення с. Головчинці: 633 осіб. Загальне населення Головчинської сільської ради: 725 осіб. У підпорядкуванні: село Королівка (92 чол). Адреса: 48630, Тернопільська обл., Заліщицький р-н, с. Головчинці. Староста: Танчик Юрій Геронійович.

Територія селищної громади є нерозривною, і межі визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися (смт. Товсте та села Головчинці, Королівка).

Територія громади межує із землями:

- півночі - с. Свидова Чортківського району;
- півдня - с. Ворвулинці Заліщицького району;
- сходу - с. Лисівці Заліщицького району;
- заходу - с. Ангелівка Заліщицького району;
- південного сходу - Більче-Золотецькою громадою Борщівського району;
- північного заходу - с. Антонів Чортківського району;
- південного заходу - с. Рожанівка Заліщицького району.

Схвалено проекти рішення про добровільне приєднання Солоненської

сільської територіальної громади сіл Солоне і Рожанівка Заліщицького району Тернопільської області та Ворвулинської сільської територіальної громади сіл Ворвулинці і Гиньківці Заліщицького району Тернопільської області до Товстенської селищної об'єднаної територіальної громади Заліщицького району Тернопільської області.

Територія громади займає площу 27,3 км². Відстань від адміністративного центру громади до районного центру - 24 км. Відстань від адміністративного центру громади до обласного центру - 99 км. Відстань до адміністративного центру об'єднаної територіальної громади: село Головчинці - 2,5 км., село Королівка - 5,0 км.

Через територію громади проходять:

- залізничне сполучення Південно-західної залізниці станція «Тлусте» (Товсте);

- автомобільний шлях міжнародного значення М19 (Доманове (на Брест) - Ковель - Чернівці - Терблене (на Бухарест), що збігається із європейським маршрутом E85,

- автомобільний шлях регіонального значення Р24 (Татарів - Косів - Коломия - Гвіздець - Городенка - Товсте - Борщів - Скала-Подільська - Кам'янець-Подільський);

- автомобільний шлях територіального значення в Тернопільській області Т2016 - проходить територією Бучацького та Заліщицького районів через Бучач - Товсте.

- районні автомобільні дороги: С200517 Товсте - Угриньківці; С200518 Товсте - Солоне.

Основними напрямками автомобільного сполучення є: Товсте - Чортків - Тернопіль, Товсте - Заліщики - Чернівці, Товсте - Борщів, Товсте - Бучач, а також місцеві напрямки: Товсте - Шипівці, Буряківка, Летячі.

Розглянемо показники соціально-економічного стану Товстенської громади станом на 01.01.2018 року (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники соціально-економічного стану Товстенської громади у 2018 році

Показники	Один. виміру	Значення показника
1	2	3
Чисельність постійного населення	осіб	3902 (3261 - смт. Товсте, 564 - село Головчинці, 77 - село Королівка)
Чисельність постійного населення віком 16-59 років	осіб	2845
Кількість дітей віком до 16 років	осіб	568
Чисельність осіб з інвалідністю	осіб	126
Контингент, який потребує соціальної підтримки	осіб	72
Кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб	осіб	10
Контингент, який потребує соціальної підтримки - 72 особи		
Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmугової мережі Інтернет, у загальній кількості домогосподарств	%	81,6
Забезпеченість населення лікарями загальної практики - сімейними лікарями на 1000 осіб наявного населення на кінець року	осіб	1,28
Середня наповнюваність групи дошкільного навчального закладу	осіб	27
Частка дітей дошкільного віку, охоплена дошкільними навчальними закладами, у загальній кількості дітей дошкільного віку	%	61,9
Середня наповнюваність класів загальноосвітньої школи	осіб	22,0
Частка дітей, для яких організовано підвезення до місця навчання і додому, у загальній кількості учнів, які того потребують	%	11,0
Частка дітей, охоплених позашкільною освітою, у загальній кількості дітей шкільного віку	%	98,7

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами ЗНО з іноземної мови 160 балів і вище, у загальній кількості учнів, що проходили тестування з іноземної мови	%	10,0
Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з української мови 160 балів і вище	%	60,0
Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з математики 160 балів і вище	%	20,0
Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з української мови 160 балів і вище	%	60,0
Частка домогосподарств, забезпечених централізованим водопостачанням, у загальній кількості домогосподарств громади	%	8,0
Частка домогосподарств, забезпечених централізованим водовідведенням, у загальній кількості домогосподарств громади	%	12,0
Частка населених пунктів, у яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів громади	%	50,0
Частка населених пунктів, які уклали договори з обслуговуючими організаціями на вивезення твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів громади	%	50,0

Територія громади розташована на Подільській височині, тому має характер горбистої рівнини. Клімат - помірно континентальний із неспекотним літом, помірною зимою і достатньою кількістю опадів, кліматичний район «тепле Поділля»: середньорічна температура повітря - +7,3°C, січня —4,5°—5°C, липня - + 19°C. Ґрунти - чорноземи опідзолені і типові. Лісів немає. Через територію громади протікає річка Тупа, притока річки Серет, у Товстому 2 ставки: в центрі селища та північно-західній околиці, та ставок за с. Головчинці. Корисні копалини - глина, пісок, гіпс (в с. Головчинці діяв

гіпсовий завод).

На даний час на території громади відсутні підприємства, які б негативно впливали на екологічний стан довкілля. Реконструйована система каналізації, діють очисні споруди.

У структурі споживання енергетичних ресурсів в громаді домінуюче місце займає природний газ. Основними заходами щодо забезпечення скорочення споживання природного газу бюджетними установами та організаціями є впровадження заходів з переведення котелень на характерні для регіону альтернативні види палива. На даний час на альтернативних видах палива працюють котельні Товстенської районної комунальної лікарні, Товстенської філії Заліщицького вищого професійного училища, дошкільного навчального закладу «Горобинка» смт. Товсте. Замінено вікна в загальноосвітній школі I-III ст. смт. Товсте та утеплено стіни й Товстенській державній музичній школі.

Смт. Товсте має багату історичну та культурну спадщину. Селище входить до Списку історичних населених місць України. 1414 рік - перша згадка про Товсте. У селищі та поблизу нього виявлено археологічні пам'ятки трипільської, гава-голіградської, сарматської, черняхівської, давньоруської культур, пізньофеодального часу. На території селищної ради розтошовані об'єкти історичної та культурної спадщини, пам'ятки архітектури та містобудування. Споруджено братські могили воїнам, серед них Героя Радянського Союзу Олександра Худякова (1944 р.), пам'ятники воїнам Червоної Армії (1954 р.), Б. Хмельницькому (1956 р.), жертвам нацизму (1990 р., на єврейськ. цвинтарі), Тарасу Шевченку (1993 р., скульптор Л.Юрчук), надгробки на могилах УСС (1991 р.), вояків УПА (1992 р.) і районного провідника ОУН та УПА П. Скалецького (1996 р.), встановлено пам'ятний хрест (1991 р.), насипано символічну могилу на честь Незалежності України з фігурою Матері Божої (1992 р., скульп. І. Гудима). Є також історична пам'ятка — залишки пансіонного парку (XIX ст.).

Заклади культури громади включають: два будинки народної творчості, дві філії бібліотеки, Товстенський музей.

Перелік підприємств, що знаходяться на території Товстенської громади, наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Перелік підприємств, що розташовані на території Товстенської громади

Види підприємств	Назва підприємства та напрямки спеціалізації
Державна власність	Станція «Тлусте (Товсте)» ДТГО Львівська залізниця - залізничний транспорт
	Філія «Заліщицька ДЕД» ДП «Тернопільський облавтодор» ВАТ «ДАК Автодор України» - автомобільні шляхи
	Автостанція Товсте - автомобільний транспорт
Фермерські господарства	ФГ «Олександрія» - сільськогосподарська
Приватні підприємства	ПП НВАП «Ель Гаучо» - сільськогосподарська
	ТзОВ «Агрополіс» - переробка сільськогосподарської продукції
	Фізична особа-підприємець - хлібозавод
	Фізична особа-підприємець - брухт металів
	ПАТ «Кононівський елеватор»
	Філія ПАТ «Укртелеком» - зв'язок (телефон, радіоточка)
	Вузол поштового зв'язку «Укрпошта»
	Підстанція, філія Заліщицький РЕМ ВАТ «Тернопільобленерго» - розподіл електроенергії

Смт. Товсте має розвинуту торгівельну мережу, зокрема, 15 продуктивних магазинів, 25 - промислових, 5 - інших. У селищі діє один стаціонарний ринок. Також діють побутові підприємства, чотири майстерні.

Серед закладів охорони здоров'я у селищі діють:

- Товстенська районна комунальна лікарня;
- Товстенська поліклініка;
- Товстенська амбулаторія загальної практики сімейної медицини комунального некомерційного підприємства Заліщицької районної ради «Заліщицький районний центр первинної медико-санітарної допомоги».

У с. Головчинці розташовано фельшерсько-акушерський пункт. На території громади також діють 7 аптек.

На території громади функціонують такі освітні заклади:

- загальноосвітня школа I-III ст. смт Товсте;
- Товстенська філія Заліщицького вищого професійного училища;
- дошкільний навчальний заклад «Горобинка» смт. Товсте;
- дошкільний навчальний заклад «Малятко» с. Головчинці;
- Товстенська державна музична школа;
- Товстенський будинок дитячої та юнацької творчості.

У Товстому діє місцева пожежна команда, яка включає керівника, пожежника-рятувальника, 3 водії.

SWOT – аналіз Товстенської ОТГ наведений у табл .2.4.

Таблиця 2.4 - SWOT – аналіз Товстенської ОТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
Вдале географічне розташування	Обмеженість мінерально-сировинної бази
Значна територія та земельні ресурси	Недостатньо розвинена інфраструктура громади, зокрема, автомобільних доріг
Високий потенціал розвитку аграрної сфери сільськогосподарського виробництва	Недостатня кількість промислових та переробних підприємств сільськогосподарської продукції з високим рівнем виробництва

Продовження таблиці 2.4

1	2
Наявність вільних інвестиційно-привабливих земель з підведеними комунікаціями, придатних для розміщення виробництва із переробки с/г продукції	Зношеність основних фондів та висока енергоємність житлово-комунального господарства
Наявність деяких природних ресурсів (поклади гіпсу)	Недостатній обсяг вкладних інвестицій в основний капітал
Відсутність великих промислових підприємств як джерела забруднення	Відсутність оновлених генеральних планів розвитку населених пунктів селищної ради
Наявність кваліфікованої робочої сили	Відсутність розвинутого ринку туристичних послуг
Наявність значних рекреаційних ресурсів, історичної і культурної спадщини, внаслідок цього - туристичного потенціалу	Несприятлива екологічна ситуація внаслідок високого рівня хімізації сільського господарства на територіях земель агрохолдингів
Наявність шкільних та позашкільних навчальних закладів для дітей та юнацтва	Непродумане використання сільськогосподарських земель, яке призводить до поступової втрати родючості
Наявність підприємства з вивозу побутових відходів	Обмежені можливості працевлаштування у сільській місцевості
Наявність розгалуженої торгівельної мережі	Невисока тривалість життя, значна кількість людей похилого віку, високий міграційний відтік населення
Можливості громади	Загрози громади
Зростання попиту на сільськогосподарську та промислову продукцію	Нестабільна цінова політика на енергоносії, паливно-мастильні матеріали та запчастини
Зростання обсягів експорту продукції до країн ЄС	Зміни кліматичних умов, внаслідок чого зростають ризики сільськогосподарського виробництва
Відновлення природних ресурсів (екосистем річки річки Тупа, штучних водойм)	Посилення податкового тиску на малий бізнес
Залучення коштів на реалізацію проектів місцевого розвитку із державних і недержавних джерел фінансування	Недостатність фінансових ресурсів для потреб соціально- економічного розвитку регіону

Продовження таблиці 2.4

1	2
Повернення у власність громади земель за межами населених пунктів	Нестабільна соціально-економічна та політична ситуація
Надходження інвестицій в регіон від трудових мігрантів	Відтік населення продуктивного віку за межі громади, погіршення демографічної ситуації
Розвиток туристичної галузі (в т.ч. культурно- історичного та релігійного спрямування)	Відсутня нормативно-правова база для забезпечення діяльності ОТГ за окремими напрямками
Можливість створення комплексу соціальних та адміністративних послуг	Продовження та можливе розширення військового конфлікту на Сході України
Розвиток інфраструктури мікрорегіону	
Можливість використання альтернативних джерел енергозабезпечення	

Як видно з табл. 2., сильні сторони Товстенської громади рівні її слаюким сторонам, а можливості переважають загрози. Вагомими джерелами залучення коштів на реалізацію проектів місцевого розвитку можуть виступати фінансування програм і проектів розвитку територіальних громад за рахунок державного фонду регіонального розвитку, субвенції з державного бюджету на розвиток інфраструктури об'єднаних громад, фондів міжнародної технічної допомоги, інвесторів, інших джерел.

2.2 Аналіз доходів та видатків Товстенської селищної ради

Доходи Товстенської селищної ради виступають джерелом забезпечення поточних потреб громади та служать цілям забезпечення її довгострокового розвитку. При цьому доходи бюджету селищної громади складаються з власних та переданих з державного бюджету на безповоротній основі (міжбюджетних трансфертів).

Завдяки проведенню реформи децентралізації за останні минулі роки спостерігається значне зростання доходної частини досліджуваного місцевого бюджету, що проілюстроване даними рис. 2., який відображає динаміку загального та спеціального фондів доходів бюджету Товстенської селищної ради у 2016-2018 роках.

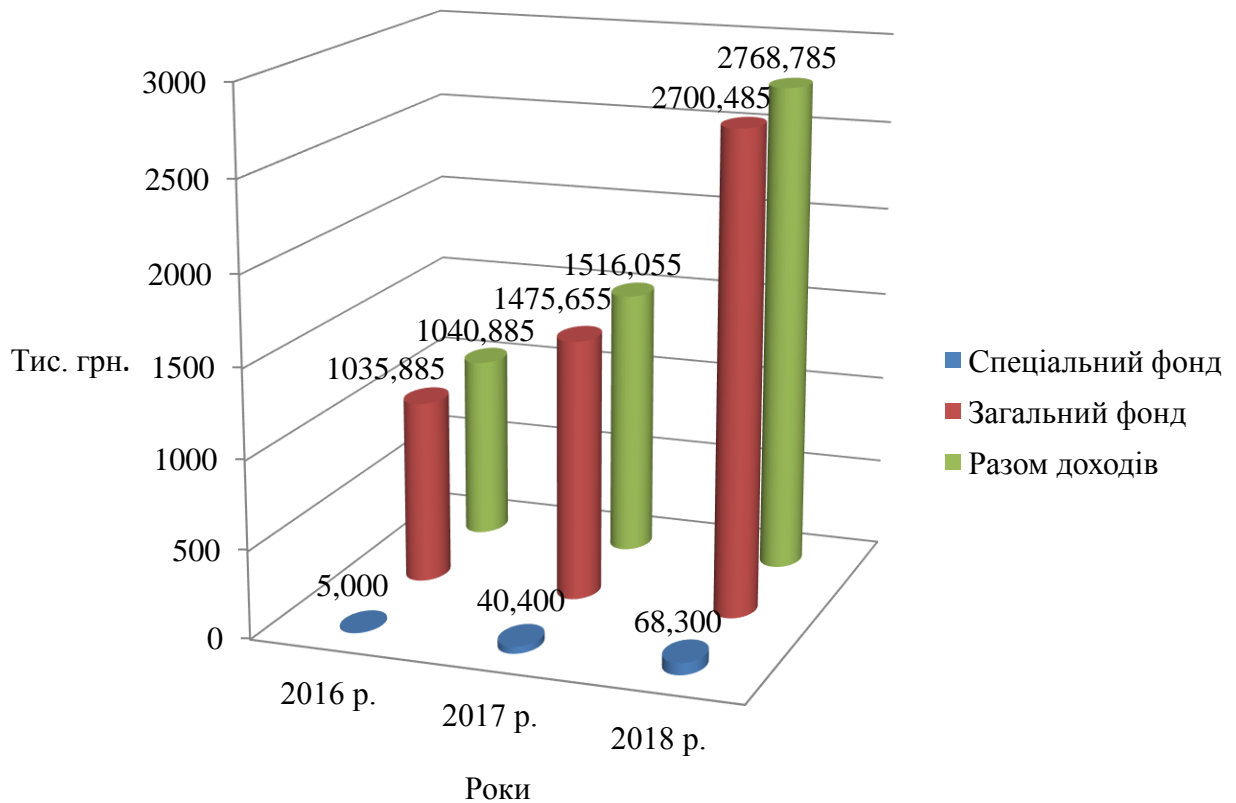

Рисунок 2.1 – Динаміка доходів бюджету Товстенської селищної ради у 2016-2018 роках, тис. грн.

З даних рис. 2. робимо висновок щодо позитивної динаміки доходів як загального, так і спеціального фондів Товстенської селищної ради за 2016-2018 роки. Так, у 2017 році доходи загального фонду зросли порівняно з 2016 роком на 475,17 тис. грн., або на 45,7%, а у 2018 році порівняно з попереднім – на 1252,73 тис. грн., або на 82,60%.

Зростання доходів спеціального фонду селищної ради у 2017 році порівняно з попереднім періодом дорівнювало 35,00 тис. грн., тобто вони

збільшилися у вісім разів, у той час як результатами діяльності 2018 року їх значення збільшилося на 28,3 тис. грн., або на 70%.

Що стосується динаміки всіх доходів Товстенської селищної ради за досліджуваний період, то вона відзначалася такими даними: у 2017 році зростанням доходів порівняно з попереднім роком на 475,17 тис. грн., або на 45,7%, а у 2018 році - на 1252,73 тис. грн., або на 82,6%.

Отже, загалом вищі темпи зростання доходів загального фонду та всіх доходів Товстенської селищної ради спостерігалися у 2018 році порівняно з 2017 роком, а спеціального – у 2017 порівняно з 2016 роком.

Більш детальний аналіз складових доходів Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках відображений у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Доходи Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках

Найменування виду доходів бюджету	Загальний фонд, тис. грн.		Спеціальний фонд, тис. грн.		Всього доходів, тис. грн.		Відхилення загальної суми доходів 2018 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	абсол. (+,-), тис. грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Податкові надходження, у тому числі:	1443,0	2636,5	10,4	18,3	1453,4	2654,8	1201,4	82,7
- податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	5,0	6,0	-	-	5,0	6,0	1,0	20,0

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
- внутрішні податки на товари та послуги	140,0	156,0	-	-	140,0	156,0	16,0	11,4
- місцеві податки разом	1298,0	2474,5	-	-	1298,0	2474,5	1176,5	90,6
а) податок на майно	645,6	1356,5	-	-	645,6	1356,5	710,9	110,1
б) єдиний податок	652,0	1118,0	-	-	652,0	1118,0	466,0	71,5
- інші податки та збори	-	-	10,4	18,3	10,4	18,3	7,9	76,0
2. Неподаткові надходження, у тому числі:	32,7	64,0	-	-	32,7	64,0	31,3	95,7
- доходи від власності та підприємницької діяльності	4,0	2,0	-	-	4,0	2,0	-2,0	-50,0
- адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	28,7	62,0	-	-	28,7	62,0	33,3	116,0
а) плата за надання адміністративних послуг	5,0	37,0	-	-	28,7	37,0	8,3	28,9

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
б) надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном	23,7	25,0	-		23,7	25,0	1,3	5,5
3. Доходи від операцій з капіталом	-	-	30,0	50,0	30,0	50,0	20,0	66,7
Разом доходів	1475,7	2700,5	40,4	68,3	1516,0	2768,8	1252,8	82,6

Доходи селищного бюджету у 2018 році становили 2768,785 тис. грн., у тому числі доходи загального фонду селищного бюджету – 2700,485 тис. грн., а доходи спеціального фонду – 68,3 тис. грн., у тому числі бюджету розвитку - 50,0 тис. грн. Основну частку доходів селищної ради у 2018 році становили кошти загального фонду – 97,53%. На кошти спеціального фонду припадало лише 2,47% отриманих доходів.

З даних таблиці 2.5 випливає, що доходи Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках були сформовані як за рахунок податкових, так і неподаткових надходжень та доходів від операцій з капіталом. У 2017 році загальна сума податкових надходжень селищної ради становила 1453,4 тис. грн., або 95,9% від суми доходної частини бюджету. У 2018 році сума неподаткових надходжень зросла порівняно з попереднім роком на 1201,4 тис. грн., або на 82,7% і була рівною 2654,8 тис. грн. Це складало або 95,9% доходів бюджету.

Структура податкових надходжень селищної ради у 2018 році у відсотковому вираженні наведена на рис. 2.2.

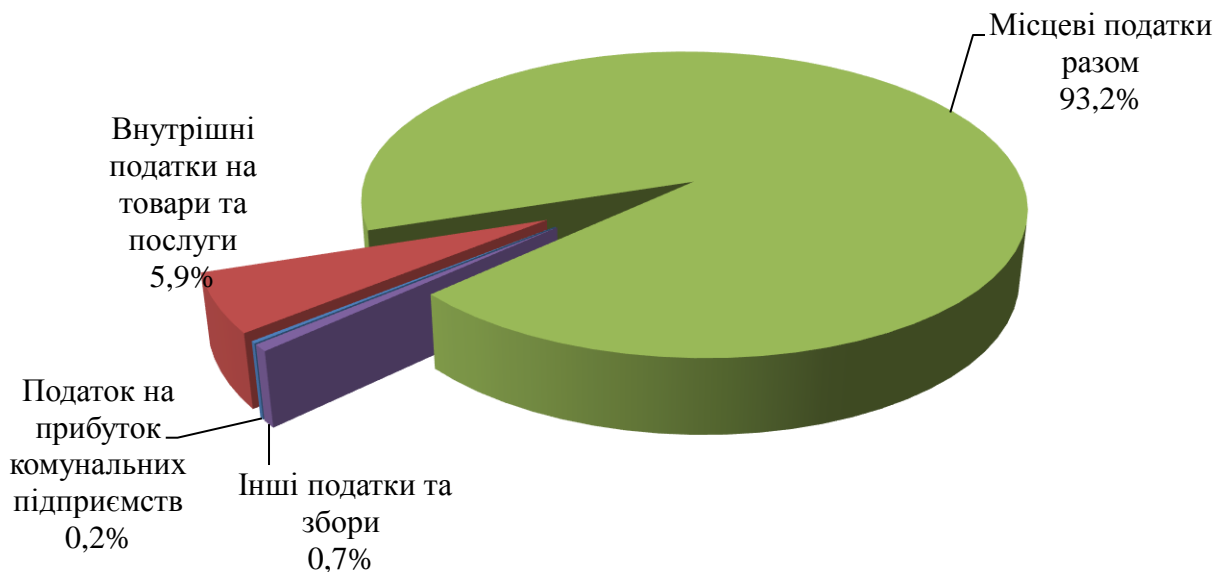

Рисунок 2.2 - Структура податкових надходжень Товстенської селищної ради у 2018 році

Як видно з даних табл. та рис. 2.2, у структурі податкових надходжень Товстенської селищної ради у 2018 році провідну позицію займали місцеві податки. Їх величина разом складала 2474,5 тис. грн., або 93,2% від податкових надходжень селищної ради за останній минулий рік. Внутрішні податки на товари та послуги за цей період були рівні 156,0 млн. грн., або 5,9% від всієї суми податкових надходжень у 2018 році. Інші податки та збори й податок на прибуток комунальних підприємств займали порівняно незначну частку податкових надходжень селищної ради (відповідно 0,7% та 0,2%).

Що стосується суми неподаткових надходжень до бюджету селищної ради, то якщо у 2017 році їх величина була рівна 32,7 тис. грн, то у 2018 – вже 64,0 тис. грн., що на 31,3 тис. грн., або на 95,7% більше. При цьому частка цих надходжень у загальній структурі майже не змінилася (2,2% у 2017 р. та 2,3% у 2018 році). У структурі неподаткових надходжень Товстенської селищної ради у 2018 році найбільшу частку становила плата за надання адміністративних послуг – 37,0 тис. грн. Наступну позицію займали надходження від орендної

плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим комунальним майном – 25,0 тис. грн. При цьому частина чистого прибутку комунальних підприємств, що вилучається до місцевого бюджету, була незначною і складала лише біля 2,0 тис. грн.

Доходи Товстенської селищної ради від операцій з капіталом, а саме кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у комунальній власності, з 2017 по 2018 рік зросли відповідно з 30,0 тис. грн. до 50,0 тис. грн., або на 66,7%.

У таблиці 2. наведено склад видатків Товстенської селищної ради у динаміці 2017- 2018 років.

Таблиця 2.6 - Видатки Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках

Найменування видатків	Сума, тис. грн.		Частка у загальній структурі, %		Відхилення видатків 2018 р. від 2017 р.		
	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	суми		частки у структурі, %
					абсол. (+,-), тис. грн.	відн., %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Витрати на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради	704,0	1102,2	47,7	40,8	398,2	56,6	-6,9
Заходи у сфері соц. захисту і соціального забезпечення	10,0	30,0	0,7	1,1	20,0	200,0	0,4

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Заходи у сфері культури та мистецтва	21,0	35,0	1,4	1,3	14,0	66,7	-0,1
Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту	-	5,0	-	0,2	5,0	-	0,2
Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з неолімпійських видів спорту	15,0	20,0	1,0	0,7	5,0	33,3	-0,3
Організація благоустрою населених пунктів	401,7	993,9	27,2	36,8	592,2	147,4	9,6
Здійснення заходів із землеустрою	-	15,0	-	0,6	15,0	-	0,6
Забезпечення діяльності місц. пожежної охорони	310,0	492,4	21,0	18,2	182,4	58,8	-2,8
Резервний фонд	14,0	7,0	1,0	0,3	-7,0	-50,0	-0,7
Всього	1475,7	2700,5	100,0	100,0	1224,8	83,0	

З даних табл. 2.6 можемо зробити висновок, що загальна сума видатків Товстенської селищної ради у 2018 році складала 2700,5 тис. грн., що на 1224,8 тис. грн., або на 83,0% перевищувало рівень видатків попереднього року. У структурі видатків і в 2017 році, і у 2018 році найбільші суми припадали на витрати на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради. Так, у 2017 році вони дорівнювали 704,0 тис. грн., або 47,7% всіх видатків, а у 2018 - 1102,2 тис. грн., або 40,8%. Приріст даних

витрат порівняно з попереднім роком становив 398,2 тис. грн., або 56,6%, проте поряд з цим відбулось падіння частки видатків у структурі на 6,9%.

Наступне місце за величиною становили витрати на організацію благоустрою населених пунктів. Їх величина у 2017 році дорівнювала 401,7 тис. грн. (або 27,2% у структурі всіх видатків), а у 2018 році - 993,9 тис. грн. (36,8%). Абсолютне зростання величини витрат на організацію благоустрою населених пунктів становило 592,2 тис. грн., або 147,4%.

За ними наступними за величиною були витрати на забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони, що у 2017 році складала 310,0 тис. грн. (21,0% у структурі), а у 2018 – вже 492,4 грн. (або 18,2%). Приріст даних видатків у 2018 році порівняно з попереднім роком становив 182,4 тис. грн., або 58,8%.

Сума всіх інших витрат Товстенської селищної ради протягом досліджуваного періоду було незначною. Так, у 2018 році вона складала 112,0 тис. грн., або 4,2%, включаючи:

- витрати на заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення – 30,0 тис. грн., або 1,1%;
- витрати на проведення заходів у сфері культури та мистецтва -35,0 тис. гривень, або 1,3%;
- витрати на проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту – 5,0 тис. грн., або 0,2%;
- витрати на проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з неолімпійських видів спорту - 20,0 тис. грн., або 0,7%;
- витрати на здійснення заходів із землеустрою – 15,0 тис. грн., або 0,6%;
- відрахування у резервний фонд селищної ради – 7,0 тис. грн., що складало 0,3%.

У таблиці 2.7 наведено склад витрат Товстенської селищної ради на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради у 2018 році.

Таблиця 2.7 - Витрати Товстенської селищної ради на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради у 2017-2018 роках

Найменування витрат	.Сума, тис. грн.		Частка у структурі, %		Абсол. відхилення 2018 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	суми, тис. грн.	частки у структурі, %
Оплата праці	534,0	810,0	75,9	73,5	276,0	-2,4
Нарахування на оплату праці	117,5	178,2	16,7	16,2	60,7	-0,5
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	38,0	70,0	5,4	6,3	32,0	0,9
Інші видатки	14,5	44,0	2,0	4,0	29,5	2,0
Всього	704,0	1102,2	100,0	100,0	398,2	-

Як бачимо з даних табл. 2.7, у структурі витрат Товстенської селищної ради на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради у 2017 році році найбільша частка припадала на витрати на оплату праці - 534,0 тис. грн., або 75,9%. Нарахування на оплату праці становили 117,5 тис. грн., або 16,7%, витрати на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 38,0 тис. грн., або 5,4%, інші видатки - 14,5 тис. грн., або 2,0%.

У 2018 році році, як і раніше, переважаюча частина припадала на витрати на оплату праці працівників селищної ради, проте при збільшенні абсолютної суми цих витрат порівняно з попереднім роком на 276,0 тис грн. їх частка у загальній структурі впала на 2,4% і складала 73,5%. Нарахування на оплату праці у 2018 році зросли – на 60,7 тис. грн., а їх частка у структурі загальних витрат зменшилась на 0,5%. За звітний рік також відбулося зростання витрат

на оплату комунальних послуг та енергоносіїв на 32,0 тис. грн. та інших видатків - 29,5 тис. грн. Частки вище згаданих витрат у загальній структурі коштів, що були спрямовані на забезпечення діяльності селищної ради, відповідно дорівнювали 6,3% та 4,0%.

У табл. 2.8 подано склад витрат Товстенської селищної ради на забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони у 2018 році.

Таблиця 2.8 - Витрати Товстенської селищної ради на забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони у 2018 році

Найменування витрат	Сума, грн.	Частка у загальній структурі, %
Оплата праці	270000	54,8
Нарахування на оплату праці	59400	12,1
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	74000	15,0
Інші видатки	89000	18,1
Всього	492400	100,0

На основі аналізування даних табл. 2.8 можна зробити наступні висновки. Як і в попередньо розглянутій структурі, так і структурі витрат Товстенської селищної ради на забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони у 2018 році переважаючу частку займали витрати на оплату праці – 270000 грн., або 54,8%. На другому місці за величиною витрат перебували інші видатки – 89000 гривень, або 18,1%. Витрати на оплату комунальних послуг та енергоносіїв склали 74000 грн., або 15,0% і знаходилися на третій позиції. І, нарешті, нарахування на оплату праці були здійснені у сумі 59400 грн., при цьому вони становили 12,1% загальних витрат Товстенської селищної ради на забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони у 2018 році.

За рахунок бюджету розвитку у 2016 році було проведено капітальний ремонт тротуарів на суму 5000 грн., а у 2017 році здійснено реконструкцію системи каналізації селища Товсте, на що було виділено 30000 грн.

На рис. 2.3 наведено динаміку видатків Товстенської селищної ради по місяцях 2018 року.

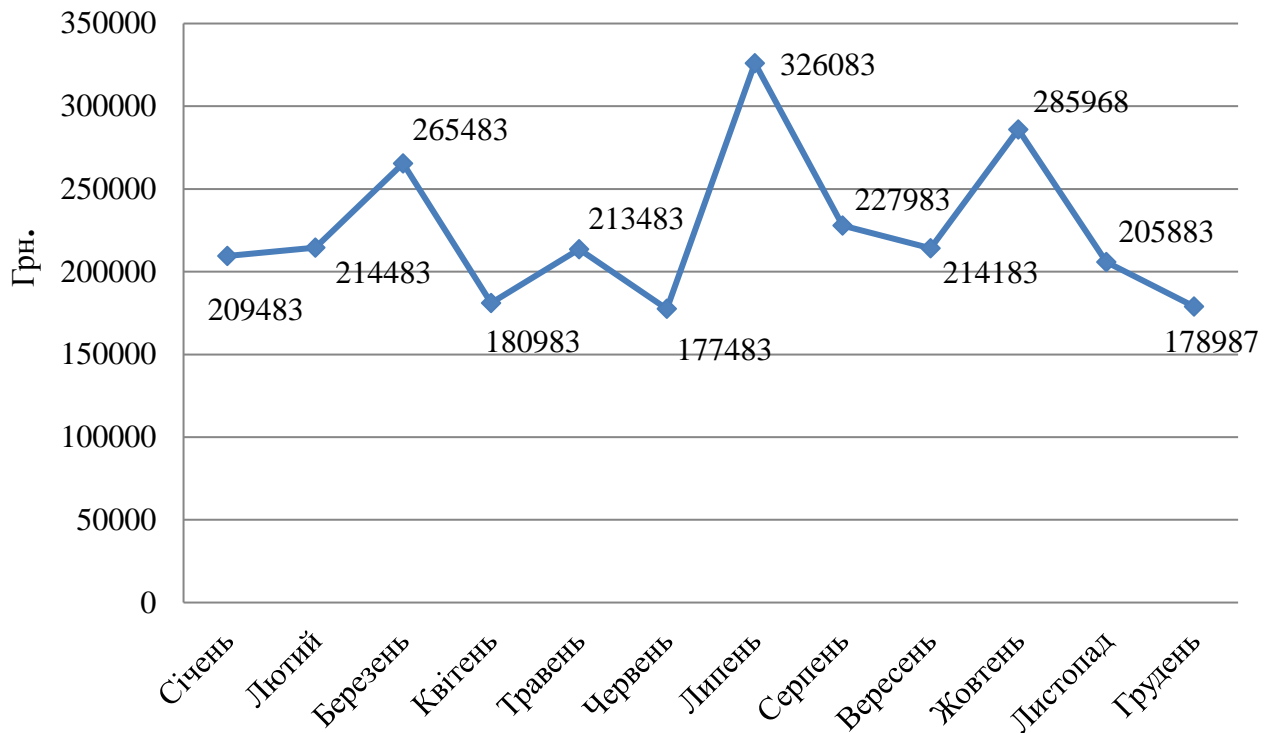

Рисунок 2.3 – Помісячна динаміка видатків Товстенської селищної ради у 2018 році

Як свідчать дані рис. 2.3, найбільші суми видатків Товстенської селищної ради були здійснені у березні, липні та жовтні 2018 року. Зростання загальних видатків селищної ради у березні пояснювалося виділенням більших сум коштів на соціальне забезпечення, заходи у галузі культури та мистецтва, а також витратами на проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з певних видів спорту, які були заплановані на цей період. У липні пік спостерігався пік річних видатків досліджуваного органу місцевого самоврядування – 326083 грн., що був зумовлений значними витратами на проведення заходів у сфері культури та мистецтва (у сумі 10000 грн.). Збільшення видатків Товстенської селищної ради у жовтні було зумовлене рядом чинників, зокрема: зростанням порівняно з літніми місяцями вартості комунальних послуг та енергоносіїв, здійсненням запланованих витрат у сфері

соціального захисту та соціального забезпечення, а також культури та мистецтва.

2.3 Аналіз місцевих програм розвитку громади селища Товсте та стану їх виконання

Програми соціально-економічного та культурного розвитку є документами нормативного характеру, а отже, за рішенням ради в них можна вносити зміни і доповнення.

Також зазначимо, що видатки на виконання програм соціально-економічного розвитку мають бути передбачені у відповідному бюджеті. Затвердження усіх місцевих бюджетів відповідно до ч. 2 ст. 77 БКУ має відбутись до 25 грудня року, що передує плановому. Тож програми слід розробити до цього періоду.

У табл. 2.9 подано перелік місцевих (регіональних) програм, фінансування яких здійснювалося за рахунок коштів селищного бюджету у 2018 році, та вказано суми фінансування окремих заходів.

З даних табл. 2.9 можемо зробити висновок, що загальна сума коштів, що була виділена на реалізацію місцевих (регіональних) програм, профінансованих за рахунок коштів селищного бюджету у 2018 році, складала 90000 грн. З них сума фінансування становила у розрізі окремих програм:

- Програма витрачання коштів селищного бюджету на розвиток фізичної культури та спорту у смт. Товсте – разом 25 тис. грн. Ці кошти були спрямовані на проведення навчально- тренувальних зборів і змагань з різних видів спорту;

Програма соціального захисту окремих категорій населення, що проживають на території Товстенської селищної ради на 2014-2018 роки – 30000 грн.;

Програма заходів на проведення Дня Незалежності, Дня Святого Миколая та новорічно-різдвяних свят в смт. Товсте – 35 тис. грн.

Таблиця 2.9 – Перелік місцевих (регіональних) програм, профінансованих за рахунок коштів селищного бюджету у 2018 році

Напрямок витрачання коштів	Найменування програми	Назва заходів	Сума, грн.
1. Проведення спортивної роботи в регіоні	Програма витрачання коштів селищного бюджету на розвиток фізичної культури та спорту у смт. Товсте	Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з неолімпійських видів спорту	5000
		Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з неолімпійських видів спорту	20000
2. Соціальний захист та соціальне забезпечення	Програма соціального захисту окремих категорій населення, що проживають на території Товстенської селищної ради на 2014-2018 роки	Заходи у сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення	30000
3. Культура та мистецтво	Програма заходів на проведення Дня Незалежності, Дня Святого Миколая та новорічно-різдвяних свят в смт. Товсте	Заходи у сфері культури та мистецтва	35000
Всього			90000

На рис. 2.4 наведено структуру витрат на фінансування місцевих (регіональних) програм, профінансованих за рахунок коштів бюджету Товстенської селищної ради у 2018 році, подану у відсотковому вираженні.

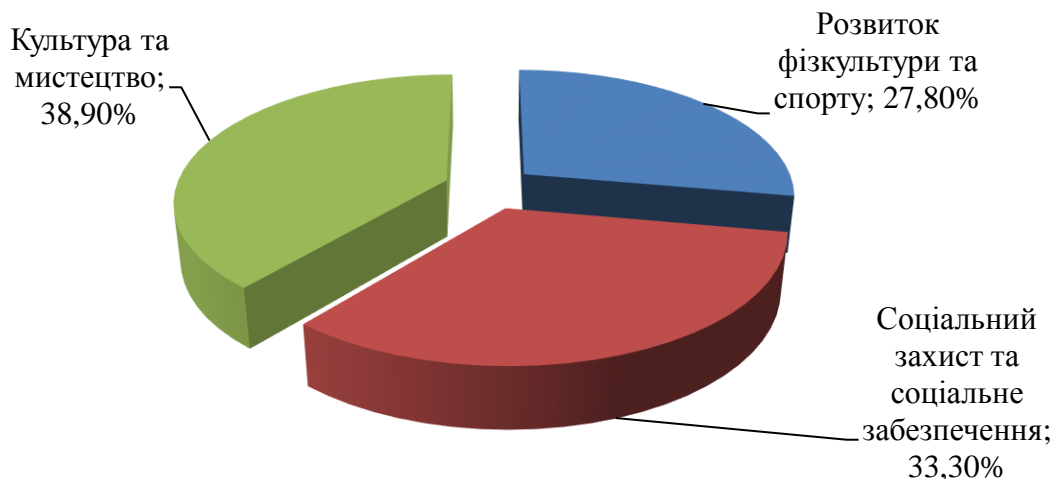

Рисунок 2.4 – Структура витрат на фінансування місцевих (регіональних) програм, профінансованих за рахунок коштів бюджету Товстенської селищної ради у 2018 році

Як видно з даних рис. 2.4, найбільша частка коштів, виділених з бюджету Товстенської селищної ради у 2018 році на фінансування місцевих (регіональних) програм, припадала на фінансування заходів у сфері розвитку культури та мистецтва – 38,9%. На розвиток фізкультури та спорту припадало 27,8% виділених у 2018 році коштів. І, нарешті, на цілі соціального захисту та соціального забезпечення населення селища було спрямовано 33,3% загальної суми коштів, виділених на фінансування місцевих (регіональних) програм.

Фінансування заходів місцевих програм соціально-економічного розвитку може здійснюватись з різних джерел. Основним джерелом залишається місцевий бюджет, але значна частина може фінансуватись також за рахунок надходжень з бюджетів вищих рівнів, в тому числі і державного, а також за рахунок зовнішніх і внутрішніх інвесторів.

Програма заходів з підготовки та проведення культурно-мистецьких заходів у селищі Товсте на 2018 рік включала заходи, описані з табл. 2.10.

Таблиця 2.10 - Програма заходів з підготовки та проведення культурно-мистецьких заходів у селищі Товсте на 2018 рік, що фінансуються з місцевого бюджету

Перелік заходів	Виконавці	Обсяги фінансування, грн.
Святкові заходи до Дня матері та Дня вишиванки	Селищна рада	2000
Святкові заходи до Дня молоді	Селищна рада	3000
Святкові заходи до Дня незалежності	Селищна рада	8000
Святкові заходи до свята Покрови Пресвятої Богородиці, Дня захисника України, Дня українського козацтва	Селищна рада	4000
Придбання наборів солодошів та подарунків для дітей – сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей з багатодітних і малозабезпечених сімей	Селищна рада	6000
Святкові заходи до Дня Святого Миколая, Нового року і різдвяних свят, та вручення наборів солодошів та подарунків для дітей – сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей з багатодітних і малозабезпечених сімей, а також учасникам АТО	Селищна рада, Будинок народної творчості, ЗОШ І-ІІІ ст, ДНЗ «Горобинка»	12000
Урочисте відкриття та запалення головної Новорічної ялинки селища Товсте	Селищна рада	-
Всього		35000

Отже, Програма заходів з підготовки та проведення культурно-мистецьких заходів у селищі Товсте на 2018 рік передбачала фінансування з місцевого бюджету у сумі 35 тис. грн.

У 2018 році було проведено ряд заходів з підготовки та проведення культурно-мистецьких заходів у селищі Товсте, передбачених вище наведеною відповідною програмою. Втілення цих заходів сприяло підвищенню культурно-мистецького рівня жителів селища, розвитку патріотизму, формуванню правильних морально-етичних цінностей у підростаючого покоління.

Прийнятою на сесії Товстенської селищної ради Програмою економічного і соціального розвитку визначені головна мета та пріоритети розвитку територіальної громади на 2019 рік. Основною метою Програми економічного і соціального розвитку територіальної громади на 2019 рік є поступове економічне зростання, забезпечення належного рівня якості життя населення, розв'язання гострих соціальних проблем та загальне підвищення добробуту населення.

На сьогоднішній день наявність належним чином розробленої та затвердженої програми соціально-економічного розвитку громади є необхідною умовою отримання додаткового фінансового ресурсу у вигляді субвенцій з державного бюджету та інших залучених коштів.

У сфері розвитку земельних відносин Програмою економічного і соціального розвитку на 2019 рік передбачено ряд основних заходів. З метою раціонального використання земель та приведення земельних відносин між власниками землі та землекористувачами до норм чинного законодавства, з метою подальшого збільшення дохідної частини селищного бюджету за рахунок земельного податку необхідно:

- активізувати роботу по укладенню договорів оренди з юридичними та фізичними особами на землі сільськогосподарського, комерційного використання та землі промисловості, а саме: зобов'язати керівництво ПП НВАП «Ель Гаучо» розробити землевпорядну документацію та заключити

угоди на оренду земель під об'єктами нерухомості, що є у власності підприємств;

- розробити проект землеустрою щодо зміни меж населених пунктів Товстенської селищної ради та продовжити розробку генерального плану розвитку смт. Товсте;

- провести інвентаризацію земель сільгосппризначення та земельних ділянок, що не використовуються за цільовим призначенням і за які не проводиться сплата земельного податку.

Задля підвищення якості обслуговування населення в сфері торгівлі та послуг Програмою передбачено наступні заходи:

- проведення, роз'яснювальної профілактичної роботи серед підприємців в питаннях приведення закладів торгівлі в належний санітарний та естетичний стан;

- здійснення комплексу заходів з забезпечення належної якості торговельного обслуговування населення;

- встановлення автобусної зупинки по вул. Українська при в'їзді в смт. Товсте;

- продовжити роботу по виготовленню та встановленню табличок з назвами вулиць та номерами будинків.

З метою сприяння розвитку соціальної інфраструктури визначено такі шляхи їх досягнення:

- встановлення контейнерних майданчиків на кожній вулиці, регулярний вивіз ТПВ;

- проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами;

- проведення поточного ремонту мереж вуличного освітлення в смт. Товсте;

- проведення робіт по поточному та капітальному ремонту доріг місцевого значення.

З метою досягнення цілей сприяння розвитку, культури і мистецтва, збереження культурної спадщини та розвиток спорту Програмою передбачено здійснити:

- забезпечення фінансування галузі культури протягом року в повному обсязі згідно кошторисних призначень;
- сприяння збереженню пам'яток архітектури та історико-культурної спадщини, завершення їх паспортизації;
- проведення масових заходів відповідно до Програми розвитку культури на території ради;
- посилення уваги щодо благоустрою парку;
- сприяння подальшому розвитку колективів народної творчості в Товстенському будинку культури;
- поповнення книжкового фонду бібліотек;
- участь в районних змаганнях, футболу, волейболу, районних молодіжних спортивних іграх, тощо.

За рахунок бюджету органів місцевого самоврядування у 2019 році заплановано утримувати такі заклади:

- загальноосвітні навчальні заклади I-III ступеня – 1;
- дошкільні навчальні заклади - 2;
- заклади позашкільної освіти – 1;
- заклади культури – 4;
- заклади фізичної культури -1;
- фельдшерсько-акушерські пункти – 1;
- амбулаторії, поліклініки – 1;
- лікарні – 1;
- підстанції швидкої допомоги – 1.

У процесі виконання місцевих програм до них можуть вноситись зміни шляхом прийняття відповідних рішень селищною радою, при цьому за необхідності вносяться зміни і до місцевого бюджету.

Слід зазначити, що розроблені й успішно реалізовані місцеві програми дозволять Товстенській селищній раді підвищити рівень соціального, економічного та культурного розвитку і на цій основі забезпечити покращення якості життя населення.

Висновки до розділу 2

Товстенська селищна рада була утворена в 1994 році. Територія Товстенської селищної ради становить біля 16,87 км², а чисельність населення станом на 1 січня 2018 року складала 3902 осіб. Рада складається з 20 депутатів та голови

Сильні сторони Товстенської громади: вдале географічне розташування, наявність значних площ території та земельних ресурсів, можливості розвитку галузі сільськогосподарського виробництва та переробки вирощеної продукції, наявність покладів гіпсу, відсутність промислового забруднення, кваліфікована робоча сила, наявність туристичного потенціалу, закладів освіти для дітей та юнацтва, розгалужена торгівельна мережа. Слабкі сторони громади: зношеність основних фондів, значна енергомісткість житлово-комунального господарства, низький рівень залучення інвестицій, нерозвинутість ринку туристичних послуг, втрата родючості земель, несприятлива екологічна ситуація через діяльність агрохолдингів, високий рівень міграції, старіння населення громади.

Протягом трьох останніх років доходи селищного бюджету суттєво зростали. У 2018 році вони становили 2768,785 тис. грн., у тому числі доходи загального фонду селищного бюджету – 2700,485 тис. грн., а доходи спеціального фонду – 68,3 тис. грн., у тому числі бюджету розвитку - 50,0 тис. грн. Основну частку доходів селищної ради у 2018 році становили кошти загального фонду – 97,53%. На кошти спеціального фонду припадало лише 2,47% отриманих доходів. Зазначимо, що доходи Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках були сформовані як за рахунок податкових, так і неподаткових надходжень та доходів від операцій з капіталом.

У структурі податкових надходжень Товстенської селищної ради у 2018 році найбільшу частку займали місцеві податки, що становило 93,2% від податкових надходжень селищної ради за останній минулий рік. Внутрішні податки на товари та послуги при цьому складалали 5,9% від всієї суми податкових надходжень, а інші податки та збори й податок на прибуток комунальних підприємств становили незначну частку податкових надходжень.

Загальна сума видатків Товстенської селищної ради у 2018 році складала 2700,5 тис. грн., що на 1224,8 тис. грн., або на 83,0% перевищувало рівень видатків попереднього року. У структурі видатків і в 2017 році, і у 2018 році найбільші суми припадали на витрати на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради. Значні суми видатків також спрямовувалися на потреби благоустрою території громади.

Розробка та реалізація місцевих програм Товстенської селищної ради сприяють підвищенню рівня розвитку і забезпеченню покращення якості життя населення.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ ТОВСТЕНСЬКОЇ ГРОМАДИ

3.1 Запропоновані заходи щодо стосовно шляхів виявлення проблем розвитку громади в умовах децентралізації

Прийняття рішень місцевою владою у сфері управління Товстенською громадою вимагає проведення дослідження з метою виявлення думки населення щодо оцінки існуючого стану громади, а також щодо напрямів її розвитку. Для цього нами було розроблено анкету і проведено опитування жителів громади.

Основні проблеми Товстенської громади за результатами опитування населення відображені на рис. 3.1.

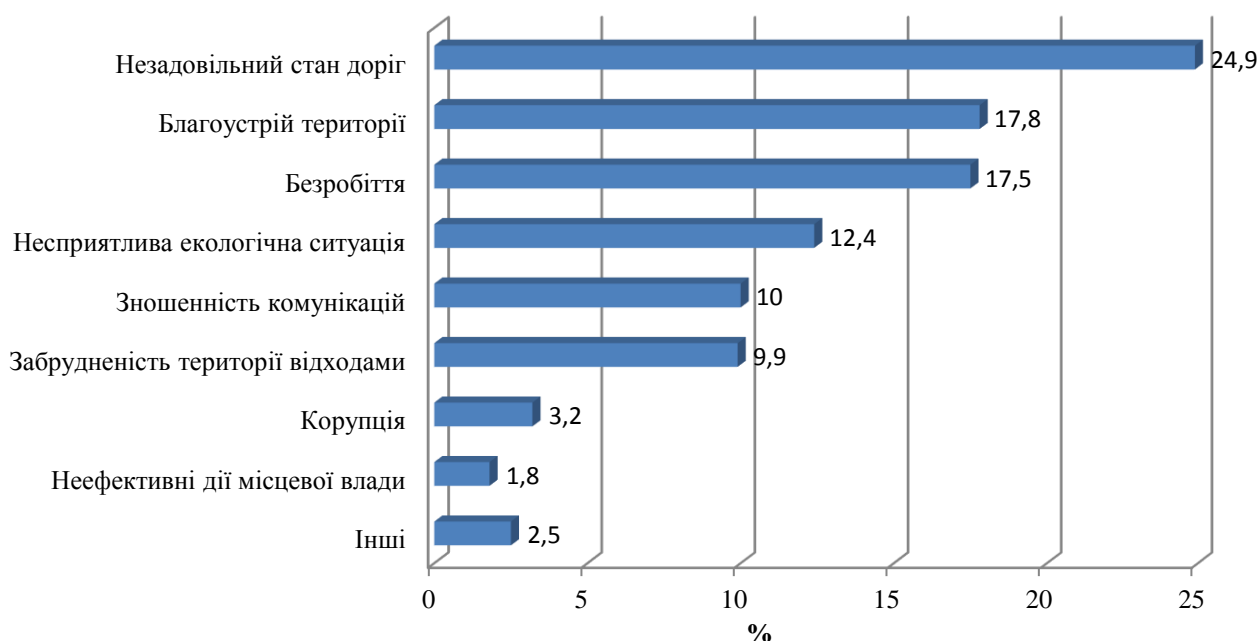

Рисунок 3.1 – Основні проблеми Товстенської громади за результатами опитування населення

Аналізуючи результати опитування відносно найбільш болючих проблем життя громади, було виявлено, що це переважно незадовільний стан доріг, що

було відмічено 24,9% респондентів, благоустрій території (17,8% відповідей), безробіття (17,5%), несприятлива екологічна ситуація (12,4%), зношеність комунікацій та забрудненість території (9,9%).

Важливим є також те, як населення сприймає зміни у громаді, що відбулися зі вступом до ОТГ. Результати опитування по цьому питанню проілюстровано на рис. 3.2.

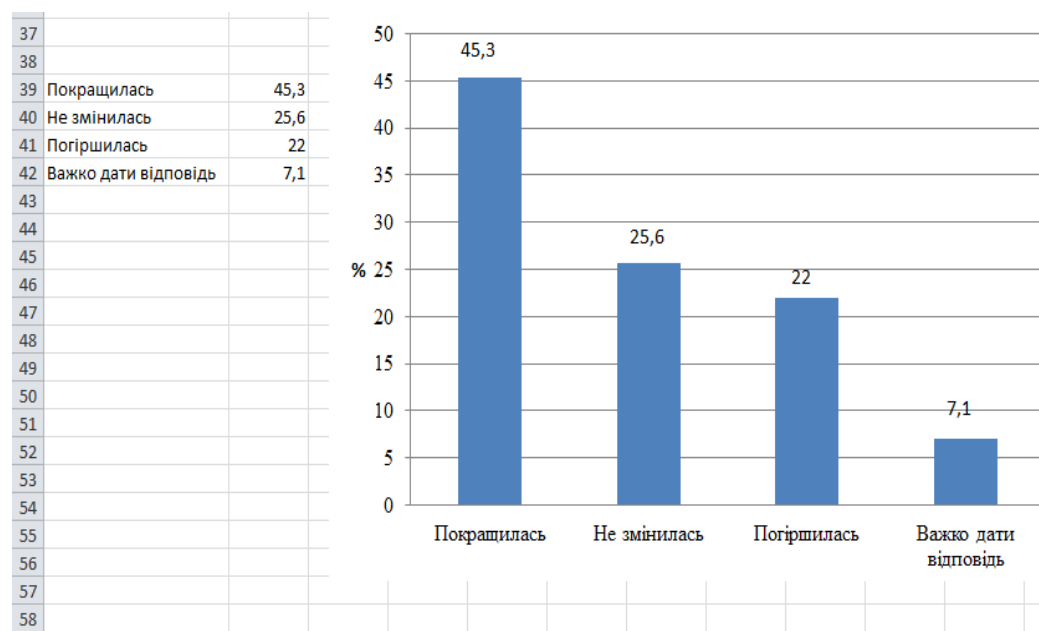

Рисунок 3.2 - Відповіді населення на питання стосовно того, що покращилась ситуація у громаді зі вступом до ОТГ

Відповіді населення на те, чи зазнала покращення ситуація в громаді після вступу до ОТГ (рис. 3.2), показали, що найбільша частина населення позитивно оцінює зміни, які відбулися у громаді за останній минулий рік – 45,3% респондентів. Частка опитаних, які вважають, що ситуація не зазнала змін – 25,6%. Поряд з цим 22,0% відсотків у своїх відповідях зазначила, що відбулося погіршення ситуації, а не змогли визначитися – 7,1% опитаного населення.

Виявлена у результаті проведеного опитування позиція Товстенської громади стосовно впливу повноважень старости на вирішення проблем розвитку громади (на думку населення громади) показана на рис. 3.3.

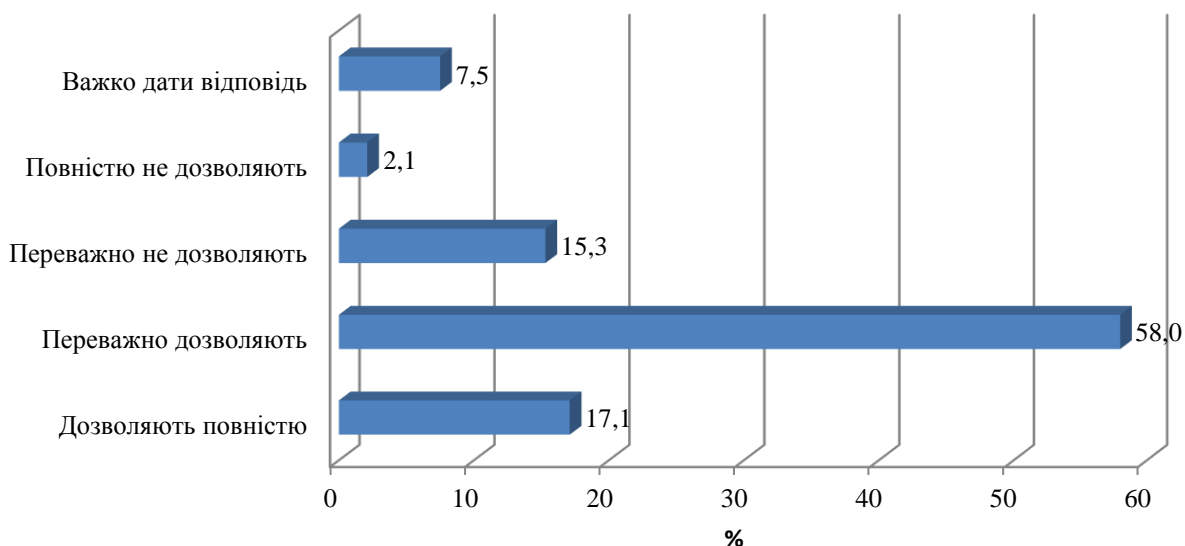

Рисунок 3.3 – Вплив повноважень старости на вирішення проблем розвитку громади (на думку населення громади)

Староста - це лідер, який отримав підтримку населення громади, він повинен сприяти швидкому, відкритому та прозорому вирішенню соціально-побутових та інших потреб її жителів. Староста входить до числа членів виконавчого комітету громади. Його робота повинна бути спрямована на те, щоб виявляти наявні проблеми громади і розробляти варіанти їх вирішення, намагатися більш активної участі громади у вирішенні питань розвитку громади, налагоджувати співпрацю з місцевими громадськими об'єднаннями. Проведені дослідження показали, що більшість населення Товстенської громади, а саме 58,0% відсотків, вважають, що повноваження старости переважно дозволяють йому вирішувати нагальні проблеми розвитку громади, повністю дозволяють – вважають 17,1%, переважно не дозволяють – 15,3%, зовсім не дозволяють – 2,1%, а 7,5% опитаних не можуть дати відповідь.

Результати дослідження змін ситуації у житті Товстенської громади щодо подолання негативних явищ з точки зору населення відображені на рис. 3.4.

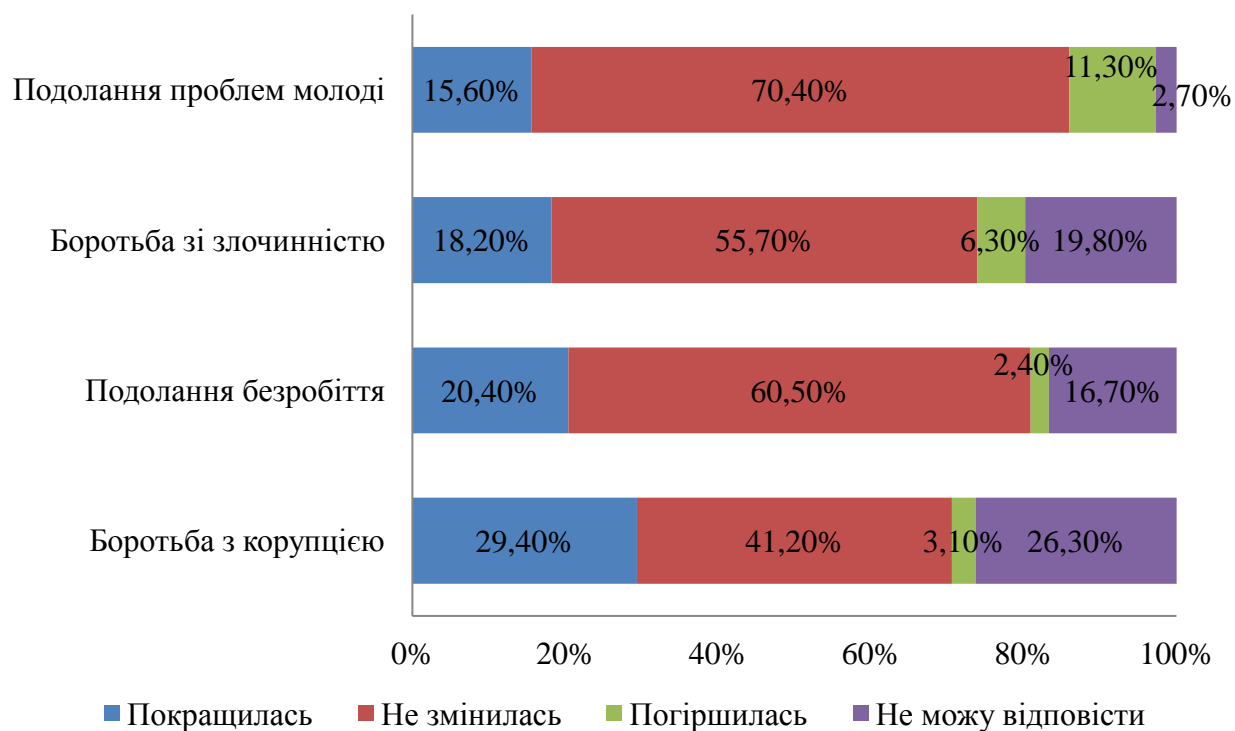

Рисунок 3.4 – Зміни ситуації у житті Товстенської громади щодо подолання негативних явищ з точки зору населення

З даних рисунку 3.4 бачимо, що поки що більшість населення не відмічають суттєвих позитивних змін у житті громади, що відбулися за минулий рік діяльності громади по деяких ключових напрямках. Зокрема, це стосується боротьби зі злочинністю, подолання безробіття тощо. Особливо високий відсоток опитаних засвідчують відсутність якісних зрушень у подоланні проблем молоді, що відображено у відповідях 70,4% респондентів, і лише 15,6% помітити позитивні зміни у цій сфері життя громади. У той же час порівняно висока частка опитаних зазначила наявність прогресу в боротьбі з корупцією (29,4%). Отже, деякі позитивні зміни у подоланні гострих проблем громади є, але з позиції населення вони ще недостатні.

Стосовно змін у культурно-соціальному житті громади, слід відмітити, що порівняно високий відсоток населення зазначив у своїх відповідях зростання якості освіти (57,2% опитаних), рівня соціального захисту (59%), якості медичних послуг, наданих громадою (55,1%), культурного життя

громади (65,2%). Водночас зростання рівня життя населення було відмічено лише 37,2% опитаних, а 34,3% зазначили, що його рівень не змінився, і 22,7% висловлюють думку навіть щодо погіршення даного показника розвитку громади (рис. 3.5).

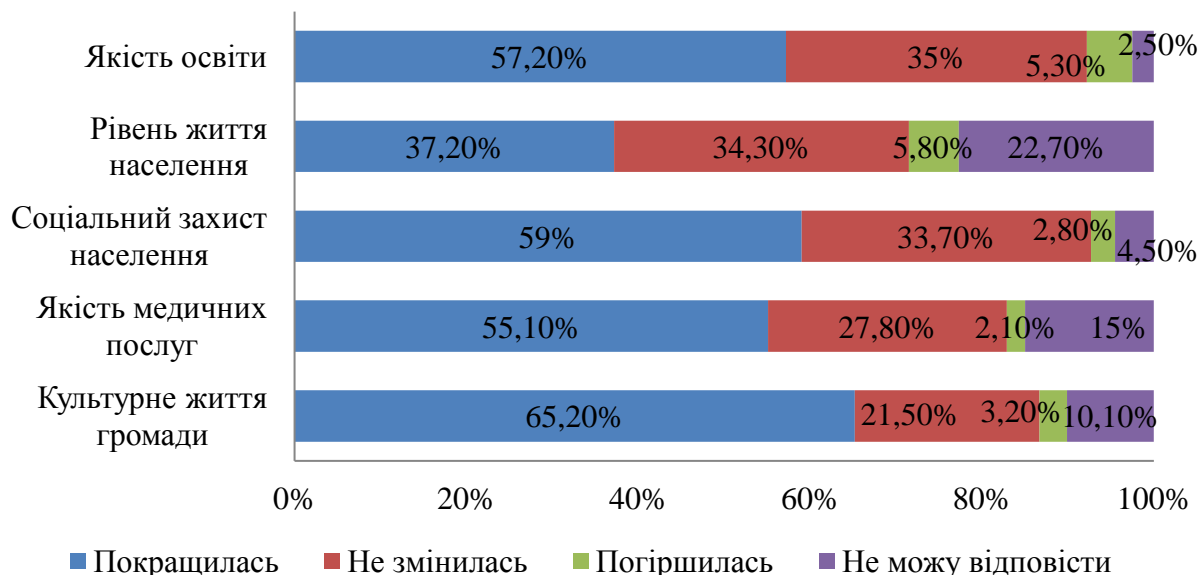

Рисунок 3.5 – Зміни у культурно-соціальному житті громади з точки зору її населення

На рисунку 3.6 проілюстрована оцінка жителями дій влади у сфері управління економікою та фінансами за останній минулий рік.

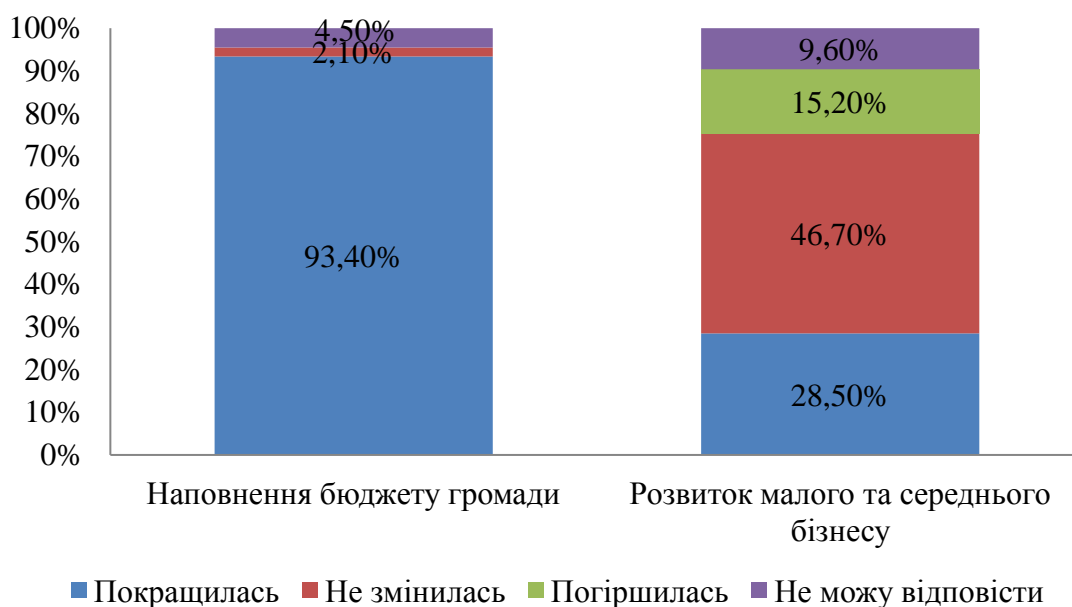

Рисунок 3.6 – Оцінка населенням дій влади у сфері економіки та фінансів

Позитивним явищем є зростання наповненості бюджету, що було зазначено 93,4% опитаного населення. У той же час позитивні зміни у сфері розвитку малого та середнього бізнесу були відмічені лише 28,5% населення, а більшість напитаних не відмітило позитивних змін – 46,7%. Фінансове забезпечення громади є однією з найважливіших складових її розвитку, як і активізація підприємництва, яке не лише забезпечує населення робочими місцями, а й є вагомим джерелом наповнення місцевого бюджету.

Оцінка населенням дій влади у сфері благоустрою та існуючого стану інфраструктури громади подана на рис. 3.7.

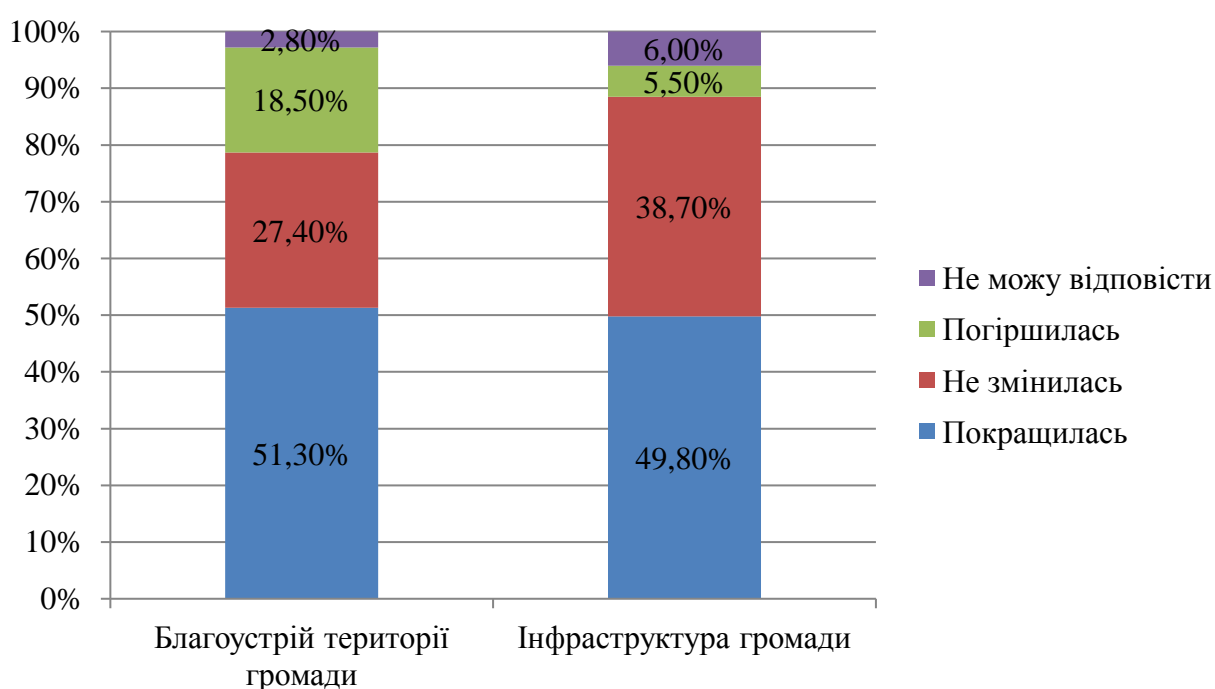

Рисунок 7 - Оцінка населенням дій влади у сфері благоустрою та існуючого стану інфраструктури громади

Як видно з рис. 3.7, майже половина опитаних відмітили покращення у сфері благоустрою та інфраструктури в громаді. Це викликано тим, що у зв'язку зі зростанням обсягів надходження коштів місцева влада змогла профінансувати проведення заходів у даній сфері.

3.2 Перспективні напрями активізації процесів залучення молоді до управління громадою

Молодь – важлива і динамічна складова населення Товстенської громади, як і будь-якої іншої. Від неї залежить майбутнє громади, проте молодь потребує певних умов забезпечення своїх потреб. За відсутності таких можливостей спостерігаються значний рівень міграції молоді у великі міста, а також на сезонну або постійну роботу за кордон. Ті ж молоді люди, що прийняли рішення залишитися у своїй громаді, часто не відчують себе її невід’ємною частиною, не ведуть активного способу життя, не виявляють активної громадянської позиції через участь у громадських акціях, не готові брати відповідальність за долю рідної громади.

Ключові проблеми молоді в Товстенській громаді наведено на рис. 3.8.

Рисунок 3.8 - Ключові проблеми молоді, що існують у Товстенській громаді (розроблено автором)

Часто при організації роботи з молоддю виявляється непрофесійність людей, які не вміють або не прикладають належних зусиль для того, щоб

організувати цікаві і цінні для набуття життєвих настанов заходи. Це часто призводить до кризи довіри молоді, яка вже не очікує від старшого покоління корисних для них пропозицій, вартих уваги з їх боку. Тому необхідно інформувати цільові групи, щоб подолати пасивність, яка характерна для частини молодих людей і залучати їх до важливих для громади справ. Слід відмітити, що Товстенська селищна рада повинна реалізовувати ефективну молодіжну політику, щоб спрямовувати активність молоді у корисне русло.

Основні існуючі проблеми роботи з молоддю у Товстенській селищній раді відображає рис. 3.9.

Рисунок 3.9 - Існуючі проблеми роботи з молоддю у Товстенській селищній раді (розробка автора)

Хочемо відмітити наступні принципи організації управління розвитком молоді у Товстенській громаді, яких необхідно дотримуватися:

- молодіжна політика у громаді не може формуватися без участі самої молоді, вона активно повинна брати активну участь у прийнятті рішень щодо молодіжної політики;

- для розвитку молодіжної політики необхідні зусилля та конкретні кроки місцевої влади, яка б забезпечувала підтримку молодіжних ініціатив;

- молоді люди потребують середовища, де б вони могли спілкуватися, обмінюватися думками та ідеями, спільно знаходити напрямки вирішення проблем;

- необхідним є активне залучення молоді до реалізації заходів, спрямованих на розвиток громади.

З метою вирішення існуючих проблем пропонуємо здійснити заходи щодо заснування та підтримки діяльності в Товстенській громаді Молодіжної Ради, яка повинна стати ефективною моделлю формування та розвитку молоді як активного члена суспільства та громади.

Молодіжна політика Товстенської громади повинна бути націлена на те, щоб кожна молода людина мала змогу проявити себе в громаді. Слід забезпечити підтримку цікавих та ефективних ідей, які сприятимуть розвитку Товстенської громади. Адже молодь є творчою і здатною розробити актуальні готові рішення, які можуть бути впроваджені в життя селища.

Однією з важливих проблем молоді є те, що молоді жителі громади не мають доступу до цікавих та зрозумілих освітніх інструментів, які б давали їм можливість набути корисних навичок, які підвищували б продуктивність їх життя і спрямовували активність на розвиток громади. Молодіжна рада ставить за завдання формувати саме ті навички, які дадуть їм змогу бути успішними в соціумі та корисними у громадському житті громади.

Відмітимо, що при створенні Молодіжної Ради потребує вирішення ряд важливих завдань. До них, насамперед, можна віднести наступні, наведені на рис. 3.10. Розглянемо їх більш детально.

1. Забезпечення високої активності молоді. Адже досягнути успішної роботи Молодіжної Ради смт. Товсте можна лише за умови, коли молодь

відгукнеться на заклик до участі у житті громади і включиться у процес розробки цікавих пропозицій щодо удосконалення її життєдіяльності та їх реалізації.

Рисунок 3.10 – Завдання, які потрібно вирішити при створенні Молодіжної Ради (розроблено автором з врахуванням [40])

2. Ефективність рішень Молодіжної Ради. Даний орган самоуправління молоді може бути корисним лише тоді, коли він буде працювати реально, а не формально. Умовами, що дозволять забезпечити достатньо високу ефективність Молодіжної Ради, є такі:

- наявність креативних молодих людей, що готові працювати у громадському секторі, прикладаючи до цього багато зусиль, та брати на себе відповідальність за ефективну роботу органу;

- голові та членам Молодіжної Ради необхідно постійно працювати над підвищенням своїх знань та вмій, проходити навчання, що забезпечить їм компетентність у прийнятті рішень Ради;

- потрібно забезпечити тісну та ефективну співпрацю Молодіжної Ради з органами місцевого самоуправління Товстенської громади, їх взаєморозуміння та підтримку в реалізації напрямів розвитку громади;

- проведення регулярного моніторингу діяльності Молодіжної Ради, встановлення тих напрямів діяльності даного, що потребують вдосконалення та залучення додаткових зусиль. Помилки, допущені Радою, треба враховувати та вчасно виправляти.

3. Способи заохочення молоді до співпраці. У сучасному світі молодь відчуває вплив багатьох негативних факторів, що стає перешкодою на шляху їх самореалізації. Проте слід враховувати, що участь у Молодіжній Раді дає молодим людям реальну нагоду:

- прилучися до процесу прийняття рішень місцевої ради, маючи змогу впливати на вибір саме тих рішень, що є необхідними молоді;

- участь у роботі ради відкриває шлях до корисного спілкування, саморозвитку, налагодження нових контактів;

- підвищити свій освітній рівень з тих питань, які цікавлять молодь та відповіді на які не дає традиційна освіта.

3. Визначення способів інформування молоді. При їх виборі можна скористатися різними шляхами поширення інформації, наведеними на рис. 3.1.

Як бачимо, Молодіжна Рада при розробці каналів інформування про її роботи може застосовувати як сучасні технічні засоби, так і передавати інформацію через традиційні канали її поширення. Важливо, щоб молодь Товстенської громади не лише була ознайомлена з цією інформацією, а й

активно її сприймала і відгукувалася на пропозиції щодо реалізації організованих Радою заходів.

4. Створення сайту Молодіжної Ради.

Завдяки цьому сайту молоді люди Товстенської громади зможуть отримати інформацію про наступне:

- зрозуміти для себе, що молодь може і повинна активно впливати на стан рідної громади;

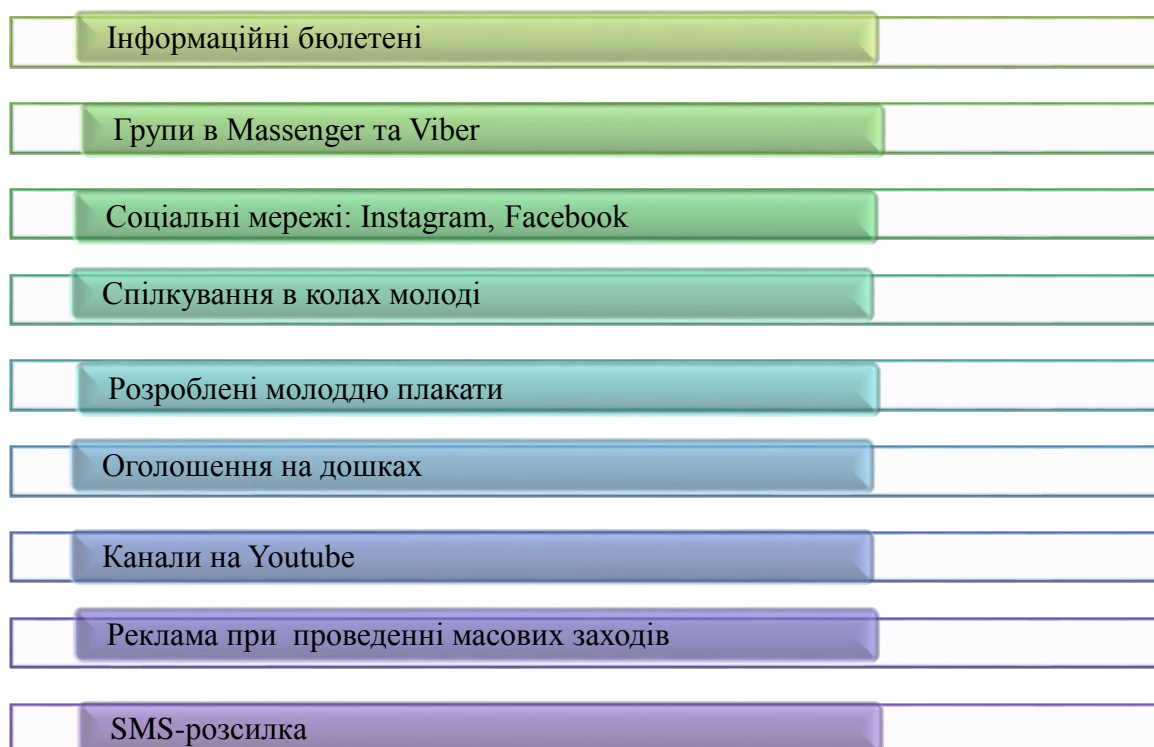

Рисунок 3. 11 – Пропоновані канали для інформування молоді щодо участі в житті громади та діяльності Молодіжної Ради

- здійснювати реальний вплив на розвиток громади – цікаво й захоплююче;

- одержати інформацію про заходи, які організуються Молодіжною Радою;

- ознайомитися з досвідом діяльності успішних Молодіжних Рад та громад.

5. Ідентифікація проблем молоді, що існують у громаді. Молодіжна Рада Товстенської громади повинна ретельно проаналізувати склад числа молодих людей у громаді, їх види заняття, уподобання, виявити основні проблеми, що турбують молодь, розробити стратегію подолання цих проблем.

6. Вважаємо, що до числа повноважень Молодіжної Ради можна віднести наступні:

- спільна робота з Товстенською селищної радою у сфері розробки проектів рішень, які стосуються молодіжної політики;
- розгляд цих рішень на засіданні профільної комісії;
- участь у відстеженні ефективності діяльності органу місцевого самоврядування;
- включення голови Молодіжної Ради до числа членів виконавчого комітету селищної ради.

До переліку обов'язків Молодіжної Ради слід включити:

- забезпечення публічної звітності за проведену роботу, яка здійснюється щопівроку;
- участь членів Ради у її засіданнях, процесах планування заходів;
- участь у реалізації запланованих заходів;
- збереження наданого Молодіжній Раді громадою селища майна для її роботи;
- подача у чітко встановлені строки відповіді на звернення до Молодіжної Ради;
- виявлення і врахування позиції молоді громади щодо основних напрямів діяльності Молодіжної Ради.

Одночасно слід врахувати, що існують певні ризики роботи Молодіжної Ради:

- брак фінансування для забезпечення ефективної діяльності;
- неотовність селищної ради до проведення прозорості та ефективної молодіжної політики

- недостатні вміння та навички управлінської діяльності обраних членів ради в сфері роботи з молоддю громади;
- можливість виникнення конфліктів між членами Ради;
- недостатність реальних важелів впливу на прийняття рішень Молодіжної Ради;
- брак мотивації діяльності серед членів ради або молоді Товстенської громади.

7. Встановлення кількості учасників Молодіжної Ради Товстенської громади. Кількість представників молоді, які пропонується включити у Молодіжну Раду, складатиме від 10 до 12 осіб. На чолі даного органу має стояти молода людина, що користується авторитетом серед молоді, яка має лідерські якості і здатна взяти на себе відповідальність за розробку та втілення молодіжної політики у Товстенській громаді.

До складу Молодіжної Ради повинні увійти соціально активні та компетентні молоді люди, що мають бажання працювати в даному органі. Термін, на який обираються члени Ради – 2 роки. Фінансування роботи Молодіжної Ради здійснюватиметься за рахунок місцевого бюджету.

8. Наявність та формування навичок громадської роботи учасників Молодіжної Ради.

У процесі роботи члени Молодіжної Ради Товстенської громади будуть розвивати в собі корисні навички, наведені на рис. 3.12.

Слід відмітити, що ці навички будуть необхідними тим молодим людям, які їх здобудуть, у подальшій їх професійній та громадській діяльності. Робота у Молодіжній Раді дасть їм цінний досвід та вміння.

9. Ефективність прийняття та втілення рішень молодіжної ради.

Для того, щоб діяльність Молодіжної Ради була ефективною, необхідно ретельно підодити до розробки рішень Ради, а також розробити реальних план їх втілення у життя. Необхідно також використовувати досвід інших громад щодо залучення молоді до вирішення справ громади. Потрібно знаходити шляхи участі молоді в управлінні громадою, правильно спрямувати потенціал

та наявну енергію юних на здійснення корисних справ. При цьому можна скористатися спеціальним кейсами, розробленими в інших громадах, адаптувавши їх до своїх умов та потреб.

Рисунок 3.12 – Перелік навичок, необхідних членам Молодіжної Ради Товстенської громади (розроблено автором)

10. Організація співробітництва молоді і місцевої влади, реалізація заходів впливу молоді на владу.

Запропоновані заходи із організації співпраці молоді та керівництва громади такі:

- організація зустрічей з успішними менеджерами;
- запрошення представників молоді до участі у сесіях, засідання виконкомів, роботі депутатських комісій ради;
- візити до успішних громад для обміну досвідом;
- спільна реалізація проектів громади;

- організація проведення Дня самоврядування (рядові члени громади виступають у ролі керівників громади);

- неформальне спілкування;

- спільна участь у заходах громади.

Для забезпечення роботи Молодіжної Ради Товстенської громади необхідно здійснити капітальні та поточні витрати.

Розрахунок капітальних витрат на створення Молодіжної Ради відображено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1– Капітальні витрати на створення Молодіжної Ради
Товстенської громади

№	Стаття витрат	Кількість шт.	Ціна за одиницю, грн.	Сума, грн.
1	Письмовий стіл	5	1200	6000
2	Комп'ютерний стіл	2	1400	2800
3	Офісна Шафа	2	1425	2850
4	Офісне крісло	7	1338	9366
5	Стілець	8	464	3712
6	Комп'ютер	2	9220	18440
7	БФП	1	8000	8000
8	Телефон	1	2600	2600
9	Wi-Fi роутер	1	699	699
10.	Створення сайту Молодіжної Ради	-	-	5300
11.	Ремонт приміщення	-	-	8500
	Загальна сума			68267

Як показують дані табл. 3.1, капітальні витрати на створення Молодіжної Ради Товстенської громади становлять 68267 грн.

Розрахуємо суму поточних витрат на забезпечення функціонування Молодіжної Ради за один рік. При цьому витрати на грошову винагороду за роботу членам ради обчислювалася за формулою:

$$V_p = K_p \times O_g \times G_r \times M_p, \quad (3.1)$$

де K_p - кількість членів ради (10 чол.);

O_g – оплата за годину (40 грн.);

G_r – кількість годин роботи протягом місяця (50 год);

M_p – кількість місяців у році.

Отже, витрати на грошову винагороду за роботу членам ради тоді становитимуть:

$$V_p = 10 \times 40 \times 60 \times 12 = 288000 \text{ грн.}$$

Також слід врахувати такі поточні витрати як комунальні послуги, витрати на канцтовари та розхідні матеріали, навчання, обслуговування сайту. Розрахунок цих витрат відображено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Поточні (річні) витрати на забезпечення діяльності
Товстенської Молодіжної Ради

Стаття витрат	Сума, грн.
1. Електроенергія та інші комунальні послуги	9600,0
2. Витрати на канцтовари та розхідні матеріали	12000,0
3. Витрати на грошову винагороду членам ради за їх роботу в раді	288000,0
4. Навчання	36000,0
5. Обслуговування сайту	1100,0
Загальна сума	346700,00

Отже, сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності Товстенської Молодіжної Ради складатиме 346,7 тис. грн.

Пропоновані заходи Молодіжної Ради у сфері виховання активної молоді у Товстенській громаді наведено у табл. 3.3.

Програма підтримки молодих талантів «Голос Громади» направлений на те, щоб залучити до участі у творчому конкурсі обдарованих молодих людей та створити їм можливість самореалізації себе, зацікавши музикою та співом мешканців громади. Зібрані кошти пропонується спрямувати на лікування хворих дітей-сиріт або напівсиріт.

Таблиця 3.3 - Пропоновані заходи для реалізації у сфері виховання активної молоді у Товстенській громаді

Назва напрямку роботи	Перелік заходів
Культурні заходи	- конкурс вишиванок, - батл професій, - участь у концертах - конкурс молодих талантів «Голос Громади»
Екологічні заходи	- прибирання берегу річки, парків, інших територій громади, - екологічна просвітницька робота
Пропаганда здорового способу життя та спорту	- флешмоб, - рейди, - акції проти тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії - спортивні змагання та розваги для молоді
Освітні заходи	- дискусійні клуби - проведення щотижневих занять для менших дітей молоддю громади - організація майстер-класів для дітей та молоді - розваги для малят з врученням подарунків
Волонтерство	- допомога сім'ям воїнів АТО - збір допомоги воїнам, що перебувають в АТО - подарунки дітям, що перебувають у дитячих будинках - допомога сиротам та напівсиротам, самотнім перестарілим людям громади

Одним з напрямів активізації залучення молоді до процесів управління Товстенською громадою є створення шкільного парламенту, до якого увійдуть виключно школярі, які будуть опановувати управлінські навички і пройдуть можливість набуття досвіду перед участю у Молодіжній Раді.

Також пропонуємо Молодіжній Раді впровадити таку форму роботи з молоддю як дискусійні клуби, що сприятиме набуттю вмінь аргументовано обґрунтовувати свою позицію, приходити до взаємопорозуміння, засвоювати правильні життєві цінності шляхом активних дискусій. Засідання дискусійного клубу проходитимуть у дружній затишній атмосфері.

Діяльність Молодіжної Ради буде сприяти покращенню стану молодіжного середовища громади, формуванню колективу свідомої та активної молоді, здатної реалізувати свій потенціал, дасть можливість розвинути практичні навички самоуправління, сприятиме підготовці молодих людей до активної участі у суспільному житті, створенню кадрового резерву як для органів влади, так і інших організацій, зокрема, бізнесу.

Потрібно враховувати, що найважливіший аспект розвитку громади – це людський ресурс, тому надзвичайно важливо забезпечити виховання активної молоді, яка має стати ініціаторами заходів у громаді. Розрахунок соціального ефекту від створення Молодіжної Ради у Товстенській громаді показано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Розрахунок соціального ефекту від створення Молодіжної Ради у Товстенській громаді

Показники	Умовні бали
1. Виховання свідомої та активної молоді, формування їх активної громадянської позиції	5
2. Майданчик для розвитку демократії	5
3. Можливості для соціального поступу молоді	4
4. Джерело перспективних ідей для розвитку громади	5
5. Нові форми участі в процесі управління громадою	5
6. Кадровий резерв для органів управління громадою	5
Всього соціального ефекту	29

3.3 Напрями удосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі досліджуваного органу місцевого самоврядування

Ефективне планування діяльності Товстенської громади та забезпечення ефективного управління її розвитком робить необхідним проведення дослідження питань стану інформаційного забезпечення управлінських процесів та вироблення рекомендацій щодо його вдосконалення.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість впровадити ефективні суспільні інновації, що здатні забезпечити функціонування демократичних систем, яка є більш ефективними, динамічними, відкрити та менш централізованими. Поряд з цим зростає відповідальність за прийняття та реалізацію управлінських рішень. Працівники місцевих органів самоуправління повинні усвідомлювати, що інтерактивність говорить про двосторонній потік інформації. В іншому випадку населення Товстенської громади розглядатиме е-демократичні ініціативи як неефективні.

Потрібно зазначити, що розвиток е-комунікацій у діяльності Товстенської селищної ради та можливість їх використання населенням громади ускладнюється наявністю ряду факторів, серед яких можна виділити такі:

- неможливість доступу до е-комунікацій особам старшого віку та незаможної частини населення;
- недостатність мотивації для впровадження е-врядування;
- низький рівень компетенцій представників місцевої влади для використання сучасних технологій електронного урядування;
- недостатня поінформованість зацікавлених осіб стосовно можливостей е-комунікацій;
- недостатній рівень використання місцевою владою можливостей поширення інформації через соціальні мережі;
- можливі проблеми доступу користувачів комп'ютерної техніки до Інтернет-мережі.

Дані фактори проілюстровано на рисунку 3.13.

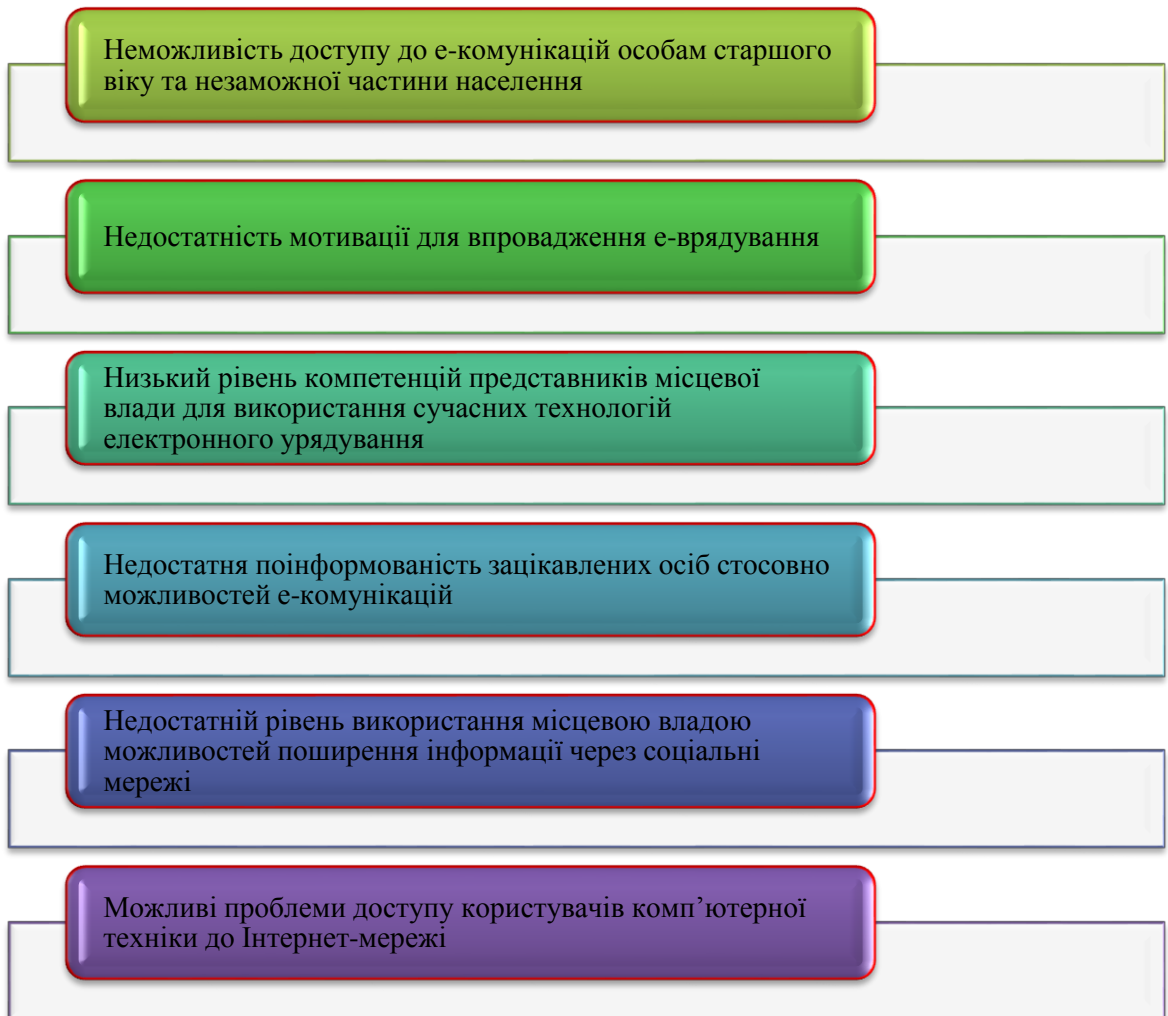

Рисунок 3.13 - Фактори, що утруднюють широке застосування е-комунікацій у діяльності Товстенської селищної ради

Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради сприятиме активізації розвитку демократичних процесів, підвищенню рівня доступності, підзвітності та покращенню використання електронного інформаційного простору. Депутати селищної ради та представники її виконавчих органів повинні бути готовими взяти на себе зростаючу відповідальність у діяльності даного органу місцевого самоуправління, таким чином повніше реалізуючи свій потенціал. Е-демократія при цьому є не просто сукупністю визначених заходів щодо забезпечення процесу інформатизації адміністративних процедур, а й інструментом розвитку

демократичного процесу, дієвим засобом формування довіри до органів влади та політичної взаємодії у суспільстві.

Слід відмітити, що необхідність впровадження електронної демократії в системі діяльності Товстенської громади зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Швидкий розвиток та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій призводять до зміни сутності публічних комунікаційних процесів. На даний час елементи електронної демократії широко застосовуються у різних країнах світу. Використання її сучасних інструментів забезпечує підвищення ефективності демократії та дієвості роботи демократичних інститутів, надаючи при цьому громадськості можливість брати участь у проведенні публічних дискусій, підвищуючи рівень прозорості та публічної підзвітності органів влади, їх наближеності до потреб населення та сприйнятливості влади до думки громадськості, зростанню соціальної згуртованості жителів громади.

Ефективність впровадження сучасних інструментів налагодження комунікацій залежить не лише від наявності технічних та технологічних чинників, а в основному від бажання жителів громади брати участь в управлінні при вирішенні нагальних проблем розвитку громади. Люди самі повинні прагнути долучатися до процесу прийняття рішень, щоб реалізувати зміни у громаді.

Жителі громади повинні усвідомлювати, що наслідки ухвалених селищною радою рішень безпосередньо чинитимуть вплив на якість їх життя. Усі учасники комунікаційного процесу у громаді повинні бути поінформовані про способи участі громадськості, особливості його впровадження та очікувані результати. Влада при цьому повинна бути готова до модернізації та підвищення відкритості системи управління. З обох сторін при цьому зростає відповідальність за прийняті рішення стосовно напрямів розвитку громади.

Політика у сфері розвитку е-демократії у Товстенській громаді має повинна бути спрямована на формування ефективних потоків комунікації,

здатних поєднувати громадян та депутатів селищної ради. Ця політика має вирішувати ряд завдань:

- забезпечити формування корисної за змістом та достатньої за обсягами якісної он-лайн інформації;
- сприяти залученню якнайширшого кола громадськості до взаємного діалогу;
- підвищити ефективність взаємодії між населенням громади та владою.

Працівники Товстенської селищної ради повинні розуміти, що налагодження безпосереднього зв'язку з населенням громади, у тому числі шляхом використання е-ресурсів, покращує процеси розробки політики та прийняття рішень, оптимізує використання колективного досвіду, необхідних знань. Завдяки впровадженню е-демократії громадяни наділяються більшими можливостями впливу на рішення і дії влади. Це сприяє утворенню нового типу відносин між владою і людьми, відбувається посилення довіри громадян до місцевої влади.

Пропоновані заходи щодо вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради включають (рис. 3.14):

- 1) більш повне наповнення розміщеної інформації про діяльність влади на сайті органу місцевого самоуправління (е-інформування);
- 2) інтерактивне обговорення населенням громади на сайті органу влади проблем розвитку громади;
- 3) можливість подання звернень та е-петицій громадян;
- 4) можливість отримання жителями Товстенської громади якісних е-послуг
- 5) забезпечення своєчасного реагування місцевої влади на донесені до неї потреби жителів громади.

Розрахунок соціального ефекту від вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності Товстенської селищної ради подано у табл. 3.14.

Рисунок 3.14 - Пропоновані заходи щодо вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради

Розрахунок соціального ефекту від вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності Товстенської селищної ради показано у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 - Розрахунок соціального ефекту від вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності Товстенської селищної ради

Показники	Умовні бали
1. Зростання якості та швидкості прийняття рішень селищною радою	4
2. Підвищення рівня якості наданих послуг жителям громади	5
3. Зниження рівня корупції	4
4. Зростання рівня прозорості та відкритості місцевої влади	5
5. Підвищення рівня демократії	5
6. Досягнення соціальної згуртованості жителів громади	3
7. Підвищення рівня задоволеності членів громади роботою органу місцевого самоврядування	4
Всього	30

Отже, пропоновані рішення щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради заслуговують бути впровадженими.

Висновки до розділу 3

Для прийняття рішень місцевою владою у сфері управління Товстенською громадою необхідно здійснити проведення дослідження позиції населення стосовно існуючих проблем та напрямів розвитку громади. З цією метою було розроблено анкету, по якій здійснене опитування жителів громади. Основними проблемами Товстенської громади за результатами опитування є: незадовільний стан доріг, благоустрій території, наявність безробіття, несприятлива екологія, високий ступінь зношеності комунікацій, забрудненість території тощо.

У результаті дослідження виявлено ряд існуючих ключових проблем молоді в Товстенській громаді. Це відтік молоді з громади, пасивність деякої частини молоді та інші. З метою сприяння зростанню корисної активності молоді, посилення її участі у справах громади пропонуємо заснувати Молодіжну Раду, яка буде сприяти розвитку ініціатив молоді у різних сферах розвитку громади.

Одним з важливих завдань розвитку Товстенської громади у впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які сприятимуть посиленню інформаційної прозорості діяльності органу місцевої влади. У роботі селищної ради потрібно забезпечити розвиток ефективної форми комунікативної взаємодії між владою та громадськістю, забезпечити відкритість і прозорість дій влади, а також підвищення рівня якості послуг, що надаються членам громади.

РОЗДІЛ 4 СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1 Аналіз основних показників розвитку смт. Товсте

У рамках адміністративно-територіальної реформи рішенням сесії від 22.11.2017 № 446 - 18/2017 «Про добровільне об'єднання територіальних громад.», територіальна громада смт. Товсте Товсенської селищної ради об'єдналася з територіальними громадами сіл Головчинці, Королівка Головчинської сільської ради в Товстенську об'єднану територіальну громаду Заліщицького району Тернопільської області з центром у селищі міського типу Товсте. Згідно Постанови Центральної виборчої комісії від 16.02.2018 № 22 «Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів 29 квітня 2018 року» 29.04.2018 року відбулися перші вибори голови та депутатів Товстенської селищної ради. Товстенська об'єднана територіальна громада згідно з адміністративно-територіальним строем України входить до складу Заліщицького району Тернопільської області.

29.04.2018 р. було створено ОТГ з адміністративним центром у смт. Товсте. Населення громади налічує 4109 осіб. У підпорядкуванні Товстенської об'єднаної територіальної громади знаходяться:

- смт. Товсте (Товстенська селищна рада, КОАТУУ: 6122055500, ЄДРПОУ: 02045722). Населення Товсте налічує на даний час 3384 осіб.

Адреса: 48630, Тернопільська обл., Заліщицький р-н, смт Товсте, вул. Українська, буд. 84. Голова: Проданик Іван Васильович (тел: 03554-25642)

- с. Головчинці. Населення с. Головчинці: 633 осіб. Загальне населення Головчинської сільської ради: 725 осіб. У підпорядкуванні: село Королівка (92 чол). Адреса: 48630, Тернопільська обл., Заліщицький р-н, с. Головчинці. Староста: Танчик Юрій Геронійович.

Територія селищної громади є нерозривною, і межі визначаються по

зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися (сmt. Товсте та села Головчинці, Королівка).

Територія громади межує із землями:

- півночі - с. Свидова Чортківського району;
- півдня - с. Ворвулинці Заліщицького району;
- сходу - с. Лисівці Заліщицького району;
- заходу - с. Ангелівка Заліщицького району;
- південного сходу - Більче-Золотецькою громадою Борщівського району;
- північного заходу - с. Антонів Чортківського району;
- південного заходу - с. Рожанівка Заліщицького району.

Схвалено проекти рішення про добровільне приєднання Солоненської сільської територіальної громади сіл Солоне і Рожанівка Заліщицького району Тернопільської області та Ворвулинської сільської територіальної громади сіл Ворвулинці і Гиньківці Заліщицького району Тернопільської області до Товстенської селищної об'єднаної територіальної громади Заліщицького району Тернопільської області.

Територія громади займає площу 27,3 км². Відстань від адміністративного центру громади до районного центру - 24 км. Відстань від адміністративного центру громади до обласного центру - 99 км. Відстань до адміністративного центру об'єднаної територіальної громади: село Головчинці - 2,5 км., село Королівка - 5,0 км.

Через територію громади проходять:

- залізничне сполучення Південно-західної залізниці станція «Тлусте» (Товсте);
- автомобільний шлях міжнародного значення М19 (Доманове (на Брест) - Ковель - Чернівці - Терблене (на Бухарест), що збігається із європейським маршрутом Е85,
- автомобільний шлях регіонального значення Р24 (Татарів - Косів - Коломия - Гвіздець - Городенка - Товсте - Борщів - Скала-Подільська -

Кам'янець-Подільський);

- автомобільний шлях територіального значення в Тернопільській області Т2016 - проходить територією Бучацького та Заліщицького районів через Бучач - Товсте.

- районні автомобільні дороги: С200517 Товсте - Угриньківці; С200518 Товсте - Солоне.

Основними напрямками автомобільного сполучення є: Товсте - Чортків - Тернопіль, Товсте - Заліщики - Чернівці, Товсте - Борщів, Товсте - Бучач, а також місцеві напрямки: Товсте - Шипівці, Буряківка, Летячі.

Територія громади розташована на Подільській височині, тому має характер горбистої рівнини. Клімат - помірно континентальний із неспекотним літом, помірною зимою і достатньою кількістю опадів, кліматичний район «тепле Поділля»: середньорічна температура повітря - $+7,3^{\circ}\text{C}$, січня $-4,5^{\circ}$ — 5°C , липня - $+19^{\circ}\text{C}$. Ґрунти - чорноземи опідзолені і типові. Лісів немає. Через територію громади протікає річка Тупа, притока річки Серет, у Товстому 2 ставки: в центрі селища та північно-західній околиці, та ставок за с. Головчинці. Корисні копалини - глина, пісок, гіпс (в с. Головчинці діяв гіпсовий завод).

На даний час на території громади відсутні підприємства, які б негативно впливали на екологічний стан довкілля. Реконструйована система каналізації, діють очисні споруди.

У структурі споживання енергетичних ресурсів в громаді домінує місце займає природний газ. Основними заходами щодо забезпечення скорочення споживання природного газу бюджетними установами та організаціями є впровадження заходів з переведення котелень на характерні для регіону альтернативні види палива. На даний час на альтернативних видах палива працюють котельні Товстенської районної комунальної лікарні, Товстенської філії Заліщицького вищого професійного училища, дошкільного навчального закладу «Горобинка» смт. Товсте. Замінено вікна в загальноосвітній школі I-III ст. смт. Товсте та утеплено стіни й Товстенській державній музичній

школі.

Смт. Товсте має багату історичну та культурну спадщину. Селище входить до Списку історичних населених місць України. 1414 рік - перша згадка про Товсте. У селищі та поблизу нього виявлено археологічні пам'ятки трипільської, гава-голіградської, сарматської, черняхівської, давньоруської культур, пізньофеодального часу. На території селищної ради розтошовані об'єкти історичної та культурної спадщини, пам'ятки архітектури та містобудування. Споруджено братські могили воїнам, серед них Героя Радянського Союзу Олександра Худякова (1944 р.), пам'ятники воїнам Червоної Армії (1954 р.), Б. Хмельницькому (1956 р.), жертвам нацизму (1990 р., на єврейськ. цвинтарі), Тарасу Шевченку (1993 р., скульптор Л.Юрчук), надгробки на могилах УСС (1991 р.), вояків УПА (1992 р.) і районного провідника ОУН та УПА П. Скалецького (1996 р.), встановлено пам'ятний хрест (1991 р.), насипано символічну могилу на честь Незалежності України з фігурою Матері Божої (1992 р., скульп. І. Гудима). Є також історична пам'ятка — залишки пансіонного парку (XIX ст.). Заклади культури громади включають: два будинки народної творчості, дві філії бібліотеки, Товстенський музей.

4.2. Організаційно-правові аспекти діяльності органів місцевого самоврядування в Україні

У своїй діяльності органи місцевого самоврядування в Україні спираються на ряд законодавчо-нормативних активів. До них, насамперед, відносяться:

- Конституція України, у якій визначено право на місцеве самоврядування та розкриті його основні засади (розділ XI – «Місцеве самоврядування»);
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» - окреслює систему, в якій функціонує місцеве самоврядування в Україні;
- Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» - окреслює межі та гарантії діяльності депутата, визначає його правовий статус;

- Закони України «Про доступ до публічної інформації» та «Про відкритість використання публічних коштів» - визначають умови та порядок забезпечення доступу до інформації, якою володіє орган місцевого самоврядування;

- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», на який спирається міська рада при здійсненні планування розвитку міста, використанні його території;

- Бюджетний Кодекс України, який є основою для дій місцевого самоврядування у бюджетній сфері;

- Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;

- Закон України «Про благоустрій населених пунктів»;

- Закон України «Про доступ до публічної інформації».

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 73 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами й організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території. Місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи й організації, а також громадяни несуть встановлену законом відповідальність перед органами місцевого самоврядування за заподіяну місцевому самоврядуванню шкоду їх діями або бездіяльністю, а також у результаті невиконання рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, прийнятих у межах наданих їм повноважень.

Ради є представницькими органами місцевого самоврядування. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, даним та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

Муніципальні правові акти приймаються з питань місцевого значення населенням (територіальною громадою) безпосередньо та (або) органами й посадовими особами місцевого самоврядування. До таких правових актів відносяться акти органів місцевого самоврядування (представницьких і виконавчих), рішення, що приймаються на референдумах, зборах, сходах громадян, а також в інших формах та іншими органами, передбаченими законодавством про місцеве самоврядування. Ці акти розробляються і

приймаються з дотриманням особливої нормотворчої процедури, яка охоплює розробку, розгляд, обговорення проектів нормативних актів, їх прийняття й офіційне оприлюднення, а також ухвалюються у формі, визначеній Конституцією і законами для кожного виду нормативно-правового акта.

Нормативно-правові акти мають право приймати як представницькі, так і виконавчі органи місцевого самоврядування. Найбільш важливі нормативні акти є прерогативою представницьких органів місцевого самоврядування. Це постає з їхньої природи як представницьких установ, які за своїм соціальним призначенням, способом формування, складом та організаційно-правовими формами роботи найбільшою мірою відповідають організації демократичного нормотворчого процесу і здатні найбільш повно виразити в цьому процесі інтереси населення відповідної території.

Закон України «Про місцеве самоврядування» передбачає такі форми нормативно-правових актів місцевого самоврядування:

- статут територіальної громади села, селища, міста (ст. 19);
- регламент сільської, селищної, міської ради (п. 1 ч. 1 ст. 26);
- положення, зокрема, про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади (п. 49 ч. 1 ст. 26), про помічника-консультанта депутата ради (п. 53 ч. 1 ст. 26) тощо;
- розпорядження сільського, селищного, міського голови (п. 20 ч. 4 ст. 42);
- рішення ради (ст. 59);
- рішення виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради (ст. 59).

РОЗДІЛ 5

ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1 Обґрунтування ефективності запропонованих заходів щодо шляхів виявлення проблем розвитку громади в умовах децентралізації

Прийняття рішень місцевою владою у сфері управління Товстенською громадою вимагає проведення щодо виявлення позиції населення у галузі оцінки існуючого стану громади і встановлення перспективних напрямів її розвитку. З цією метою було розроблено анкету, по якій проведено опитування жителів громади. Аналізуючи результати опитування відносно найбільш болючих проблем життя громади, було виявлено, що це переважно незадовільний стан доріг, що було відмічено 24,9% респондентів, благоустрій території (17,8% відповідей), безробіття (17,5%), несприятлива екологічна ситуація (12,4%), зношеність комунікацій та забрудненість території (9,9%). Важливим є також те, як населення сприймає зміни у громаді, що відбулися зі вступом до ОТГ. Результати опитування по цьому питанню проілюстровано на рис. 5.1.

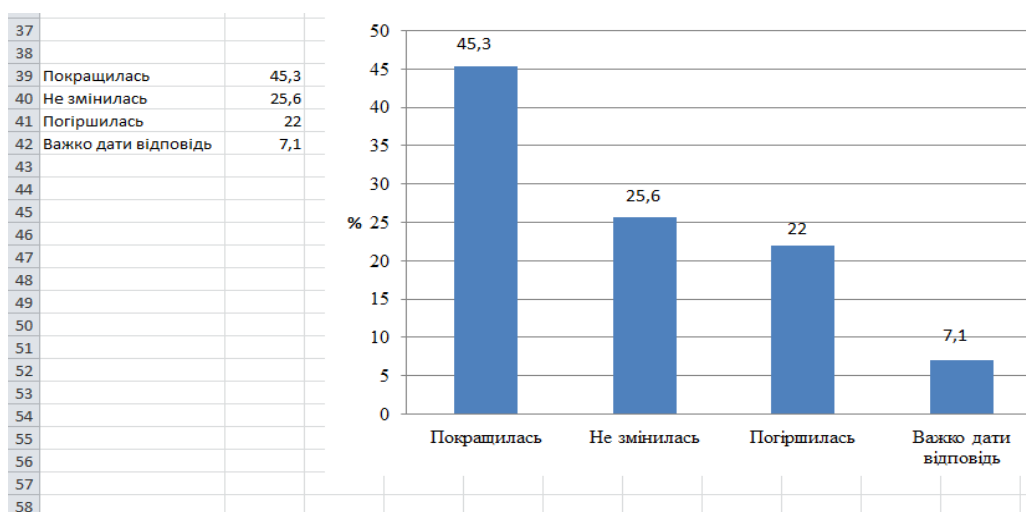

Рисунок 5.1- Відповіді населення на питання стосовно того, що покращилась ситуація у громаді зі вступом до ОТГ

Відповіді населення на те, чи зазнала покращення ситуація в громаді після вступу до ОТГ, засвідчили, що найбільша частина населення позитивно оцінює зміни, які відбулися у громаді за останній минулий рік – 45,3% респондентів. Частка опитаних, які вважають, що ситуація не зазнала змін – 25,6%. Поряд з цим 22,0% відсотків у своїх відповідях зазначила, що відбулося погіршення ситуації, а не змогли визначитися – 7,1% опитаного населення.

Можна констатувати, що на даний час більшість населення громади не відмічають дуже відчутних позитивних змін у житті громади, які відбулися за минулий рік по деяких напрямках- подолання безробіття, боротьба зі злочинністю, тощо. Особливо високий відсоток опитаних засвідчують відсутність якісних зрушень у подоланні проблем молоді, що відображено у відповідях 70,4% респондентів, і лише 15,6% помітити позитивні зміни у цій сфері життя громади. У той же час порівняно висока частка опитаних зазначила наявність прогресу в боротьбі з корупцією (29,4%). Отже, деякі позитивні зміни у подоланні гострих проблем громади є, але з позиції населення вони ще недостатні.

Стосовно змін у культурно-соціальному житті громади, слід відмітити, що порівняно високий відсоток населення зазначив у своїх відповідях зростання якості освіти (57,2% опитаних), рівня соціального захисту (59%), якості медичних послуг, наданих громадою (55,1%), культурного життя громади (65,2%). Водночас зростання рівня життя населення було визначено лише 37,2% опитаних, а 34,3% зазначили, що його рівень не змінився, і 22,7% висловлюють думку навіть щодо погіршення даного показника розвитку громади. Майже половина опитаних відмітили покращення у сфері благоустрою та інфраструктури в громаді. Це викликано тим, що у зв'язку зі зростанням обсягів надходження коштів місцева влада змогла профінансувати проведення заходів у даній сфері.

5.2 Обґрунтування ефективності заходів у сфері активізації процесів залучення молоді до управління громадою

Однією з важливих проблем молоді у Товстенській громаді є те, що молоді жителі громади не мають доступу до цікавих та зрозумілих інструментів, які б давали їм можливість набути корисних навичок, які підвищували б продуктивність їх життя і спрямовували активність на розвиток громади. Задля вирішення існуючих проблем молоді пропонуємо здійснити заходи щодо заснування та підтримки діяльності в Товстенській громаді Молодіжної Ради, яка повинна стати ефективною моделлю формування та розвитку молоді як активного члена суспільства та громади.

Молодіжна політика Товстенської громади повинна бути націлена на те, щоб кожна молода людина мала змогу проявити себе в громаді. Слід забезпечити підтримку цікавих та ефективних ідей, які сприятимуть розвитку Товстенської громади. Адже молодь є творчою і здатною розробити актуальні готові рішення, які можуть бути впроваджені в життя селища. Молодіжна рада ставить за завдання формувати навички, які дадуть їм змогу бути корисними та успішними в соціумі та житті громади.

Для забезпечення роботи Молодіжної Ради Товстенської громади необхідно здійснити капітальні та поточні витрати.

Розрахунок капітальних витрат на створення Молодіжної Ради відображено у табл. 5.1.

Таблиця 5.1– Капітальні витрати на створення Молодіжної Ради Товстенської громади

№	Стаття витрат	Кількість шт.	Ціна за одиницю, грн.	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Письмовий стіл	5	1200	6000
2	Комп'ютерний стіл	2	1400	2800

Продовження таблиці 5.1

1	2	3	4	5
3	Офісна Шафа	2	1425	2850
4	Офісне крісло	7	1338	9366
5	Стілець	8	464	3712
6	Комп'ютер	2	9220	18440
7	БФП	1	8000	8000
8	Телефон	1	2600	2600
9	Wi-Fi роутер	1	699	699
10.	Створення сайту Молодіжної Ради	-	-	5300
11.	Ремонт приміщення	-	-	8500
	Загальна сума			68267

Як показують дані табл. 5.1, капітальні витрати на створення Молодіжної Ради Товстенської громади становлять 68267 грн.

Розрахунок поточних витрат подано у табл. 5.2.

Таблиця 5.2 - Поточні (річні) витрати на забезпечення діяльності
Товстенської Молодіжної Ради

Стаття витрат	Сума, грн.
1. Електроенергія та інші комунальні послуги	9600,0
2. Витрати на канцтовари та розхідні матеріали	12000,0
3. Витрати на грошову винагороду членам ради за їх роботу в раді	288000,0
4. Навчання	36000,0
5. Обслуговування сайту	1100,0
Загальна сума	346700,00

Отже, сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності Товстенської Молодіжної Ради складатиме 346,7 тис. грн.

Потрібно враховувати, що найважливіший аспект розвитку громади – це людський ресурс, тому надзвичайно важливо забезпечити виховання активної молоді, яка має стати ініціаторами заходів у громаді. Розрахунок соціального ефекту від створення Молодіжної Ради у Товстенській громаді показано у таблиці 5.3.

Таблиця 5.3 - Розрахунок соціального ефекту від створення Молодіжної Ради у Товстенській громаді

Показники	Умовні бали
1. Виховання свідомої та активної молоді, формування їх активної громадянської позиції	5
2. Майданчик для розвитку демократії	5
3. Можливості для соціального поступу молоді	4
4. Джерело перспективних ідей для розвитку громади	5
5. Нові форми участі в процесі управління громадою	5
6. Кадровий резерв для органів управління громадою	5
Всього соціального ефекту	29

5.3 Обґрунтування ефективності запропонованих заходів із використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі досліджуваного органу місцевого самоврядування

Ефективне планування діяльності Товстенської громади та забезпечення ефективного управління її розвитком робить необхідним проведення дослідження питань стану інформаційного забезпечення управлінських процесів та вироблення рекомендацій щодо його вдосконалення.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість впровадити ефективні суспільні інновації, що здатні забезпечити функціонування демократичних систем, яка є більш ефективними, динамічними, відкрити та менш централізованими. Поряд з цим зростає відповідальність за прийняття та реалізацію управлінських рішень. Працівники місцевих органів самоуправління повинні усвідомлювати, що інтерактивність говорить про двосторонній потік інформації. В іншому випадку населення Товстенської громади розглядатиме е-демократичні ініціативи як неефективні.

Пропоновані заходи щодо вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради наведено на рис. 5.2.

Рисунок 5.2 - Пропоновані заходи щодо вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради

Розрахунок соціального ефекту від вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності Товстенської селищної ради показано у таблиці 5.4.

Таблиця 5.4 - Розрахунок соціального ефекту від вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності Товстенської селищної ради

Показники	Умовні бали
1. Зростання якості та швидкості прийняття рішень селищною радою	4
2. Підвищення рівня якості наданих послуг жителям громади	5
3. Зниження рівня корупції	4
4. Зростання рівня прозорості та відкритості місцевої влади	5
5. Підвищення рівня демократії	5
6. Досягнення соціальної згуртованості жителів громади	3
7. Підвищення рівня задоволеності членів громади роботою органу місцевого самоврядування	4
Всього	30

Робимо висновок, що пропоновані рішення щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Товстенської селищної ради можуть бути впровадженими.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1 Завдання в галузі охорони праці

Державне регулювання умов праці є одним з найважливіших соціальних завдань суспільства. Основним законом, що гарантує права громадян на безпечні та нешкідливі умови праці, є Конституція України. Реалізація цих прав здійснюється через виконання вимог, викладених у законодавчих актах. Так, правове регулювання умов і охорони праці в Кодексі законів про працю України не обмежується тільки главою “Охорона праці”. Норми щодо умов та охорони праці містяться в багатьох статтях інших глав КЗпП України.

Закон України “Про охорону праці” визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону їх життя і здоров’я у процесі трудової діяльності, регулює відносини між власником організації і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, встановлює єдиний порядок охорони праці в Україні. Дія закону поширюється на всі підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та видів їх діяльності.

Закон передбачає чітку систему державного управління охороною праці і регулювання умов праці. Державна політика у сфері охорони праці базується на таких принципах:

- пріоритету життя і здоров’я працівників по відношенню до результатів діяльності підприємств;
- повної відповідальності власника за створення безпечних і нешкідливих умов праці;
- комплексного розв’язання завдань охорони праці на основі національних програм з цих питань та з урахуванням напрямків економічної та соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки;

- соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань;
- використання економічних методів управління охороною праці, проведення політики пільгового оподаткування, що сприяє створенню безпечних і нешкідливих умов праці;
- участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці тощо.

6.2 Загальний стан охорони праці у Товстенській селищній раді

Товстенською селищною радою затверджено «Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці», яке встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності.

Положення спрямоване на реалізацію системи безперервного навчання з питань охорони праці посадових осіб, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварій. Навчання з питань охорони праці ставлять за мету отримання необхідних знань і навичок з питань охорони праці або безпечного ведення робіт, правил поведінки у разі виникнення аварії.

Навчання з питань охорони праці в частині організації навчального процесу (формування навчальних груп, розробка навчально-тематичних планів та програм, форм навчальної документації та порядок їх ведення тощо) здійснюється відповідно до вимог законодавства.

Перед перевіркою знань з питань охорони праці для працівників організовується навчання: лекції, семінари та консультації. Перевірка знань працівників з питань охорони праці проводиться за нормативно-правовими актами з охорони праці, дотримання яких входить до їхніх функціональних обов'язків. Перевірка знань працівників з питань охорони праці здійснюється постійно діючою комісією із перевірки знань з питань охорони, склад якої затверджується розпорядженням голови селищної ради. Формою перевірки

знань з питань охорони праці працівників є тестування, залік або іспит. Результат перевірки знань з питань охорони праці оформлюється протоколом засідання комісії з перевірки знань з питань охорони праці. Термін зберігання протоколів перевірки знань з питань охорони праці не менше 5 років.

Особам, які під час перевірки знань з охорони праці виявили задовільні результати, видається посвідчення про перевірку знань з питань охорони праці. При цьому в протоколі та посвідченні у стислій формі зазначається перелік основних нормативно-правових актів з охорони праці та з безпечного виконання конкретних видів робіт, в обсязі яких працівник пройшов перевірку знань. При незадовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці працівники протягом одного місяця повинні пройти повторне навчання і повторну перевірку знань. Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці.

Відповідальність за організацію і здійснення інструктажів, навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці покладається на голову Товстенської селищної ради.

Навчання й інструктаж працівників Товстенської селищної ради з охорони праці є складовою частиною системи управління охороною праці і проводиться з усіма працівниками в процесі їхньої трудової діяльності. За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Для оцінювання рівня травматизму розрахуємо показники його частоти й тяжкості. Для визначення величини частоти травматизму використаємо формулу:

$$\text{Пчт} = 1000A/T, \quad (6.1)$$

де Пчт - показник частоти травматизму;

А - кількість випадків травматизму за звітний період;

Т - середньоспискова чисельність працівників.

Розрахуємо значення даного показника у 2015-2017 роках:

$$\text{Пчт}_{2016\text{р.}} = 1000 \times 0/22 = 0;$$

$$\text{Пчт}_{2017\text{р.}} = 1000 \times 0/22 = 0;$$

$$\text{Пчт}_{2018\text{р.}} = 1000 \times 0/22 = 0.$$

Показник тяжкості травматизму розрахуємо за формулою

$$\text{Птт} = \text{Д}/\text{А}, \quad (6.2)$$

де Птт - показник тяжкості травматизму;

Д - кількість днів непрацездатності.

Оскільки травматизм у 2016-2018 у Товстенській селищній раді був відсутній, то розрахунок даного показника не здійснюємо.

Показник непрацездатності - це число людино—днів непрацездатності, що припадає на 1000 працівників:

$$\text{Пнп} = 1000\text{Д}/\text{Т}, \quad (6.3)$$

Проведемо розрахунок показника непрацездатності за досліджуваний період:

$$\text{Пнп}_{2015\text{р.}} = 1000 \times 0/17 = 0;$$

$$\text{Пнп}_{2016\text{р.}} = 1000 \times 0/17 = 0;$$

$$\text{Пнп}_{2017\text{р.}} = 1000 \times 0/17 = 0.$$

Статистичні дані, що характеризують стан умов праці працівників виконавчого апарату Товстенської селищної ради, наведено у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1- Статистичні дані, що характеризують стан умов праці
виконавчого апарату Товстенської селищної ради

Показники	Рік		
	2016	2017	2018
1. Загальна кількість працюючих, люд.	17	17	17
2. Чисельність працюючих, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці:			
2.1. За наявністю токсичних парів та газів	-	-	-
2.2. За наявністю пилу	-	-	-
2.3. За мікрокліматом (метеоумовами)	-	-	-
2.4. За шумом	-	-	-
2.5. За вібрацією	-	-	-
2.6. За освітленням	3	2	2
2.8. За електромагнітним випромінюванням	5	7	8
2.9. За ергономічними параметрами	6	7	7
2.10. За наявністю психофізіологічних факторів	17	17	17
3. Чисельність працюючих, зайнятих тяжкою фізичною роботою	-	-	-
4. Кількість постраждалих з втратою працездатності (один день і більше), в тому числі:	-	-	-
4.1. Постраждалих зі смертельним наслідком	-	-	-
5. Число людино-днів непрацездатності з причин травматизму	-	-	-
6. Матеріальні наслідки нещасних випадків, грн., всього і в тому числі:			
6.1. Сплачено за лікарняними листками	-	-	-
6.2. Компенсації постраждалим	-	-	-
7. Коефіцієнт частоти травматизму	-	-	-
8. Коефіцієнт тяжкості травматизму	-	-	-
9. Коефіцієнт непрацездатності	-	-	-
10. Число людино-днів непрацездатності з причин захворюваності, в тому числі:			
10.1. Простудні захворювання	75	72	70
10.2. Професійні захворювання	14	13	16
11. Забезпеченість санітарно-побутовими приміщеннями, %	76	83	83
12. Витрати на пільги та компенсації у зв'язку зі шкідливими умовами праці, грн.	-	-	-
13. Витрати на заходи з охорони праці, грн.	810	1410	1237
14. Кількість звільнених через незадовільні умови праці	-	-	-

Дані табл. 6.1 говорять про те, що протягом досліджуваного періоду у досліджуваній раді випадків травматизму не спостерігалось.

Голова селищної ради призначає відповідальних за пожежну безпеку будівель, споруд, приміщень та експлуатацію технічних засобів протипожежного захисту. Обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту відображені у відповідних посадових документах (функціональних обов'язках, інструкціях, положеннях тощо). Працівники мають бути ознайомлені з цими вимогами на інструктажах, під час проведення навчання (включаючи пожежно-технічний мінімум) тощо. Витяги з наказу (інструкції) з основними положеннями необхідно вивішувати на видних місцях.

Інструкції та інші внутрішні документи підприємства з пожежної безпеки розробляються у Товстенській селищній раді на основі діючих правил та інших державних нормативних актів з пожежної безпеки, виходячи зі специфіки пожежної небезпеки будівель, споруд, технологічних процесів, технологічного та виробничого обладнання. Сама процедура розробки їх затвердження в цілому співпадає із розробкою внутрішніх документів з охорони праці.

6.3 Рекомендації з поліпшення охорони праці та їх соціально-економічна ефективність

Розглянемо основні заходи, які сприятимуть покращенню забезпечення сприятливих та безпечних умов праці у Товстенській селищній раді. До них можна віднести такі:

1) удосконалення навчання працівників безпечним засобам праці і пропаганда охорони праці. Навчання працівників може передбачати:

а) навчання посадових осіб у науково-інформаційних центрах і навчальних закладах;

б) навчання працівників при підготовці, перепідготовці або отриманні нової професії та підвищенні кваліфікації в навчальному закладі;

в) спеціальне навчання працівників, які виконують роботи з підвищеною небезпекою;

г) підвищення кваліфікації фахівців на курсах, семінарах, у науково-інформаційних центрах та навчальних закладах;

д) ретельне проходження усіх видів інструктажів з охорони праці;

2) забезпечення безпеки обладнання, що використовується у роботі селищної ради;

3) забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов праці, що включає проведення контролю за впливом несприятливих факторів на здоров'я працюючих, визначення фактичних значень конкретних параметрів виробничих факторів і приведення їх у задані межі, створення санітарно-побутових умов, які повинні відповідати діючим санітарним нормам;

4) забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку працюючих, що передбачає виконання вимог існуючих правил внутрішнього розпорядку, що забезпечить режим праці й відпочинку працівників ради;

б) використання ергономічних рішень, включаючи профілактичні і захисні заходи.

Такі заходи щодо вдосконалення організації праці найкращим чином забезпечать оптимізацію навантаження на організм.

Проведемо оцінку соціальної та економічної ефективності рекомендацій з поліпшення умов праці. Охорона праці відіграє важливу роль як суспільний чинник. Соціальна ефективність – це збереження здоров'я і полегшення праці робітників, зменшення кількості робітників, які займаються важкою фізичною працею, а також зазнають дії шкідливих виробничих факторів.

Окрім соціального, охорона праці має важливе економічне значення – це висока продуктивність праці, зниження витрат на оплату лікарняних, компенсації за важкі, небезпечні й шкідливі умови праці тощо.

Розрахуємо економічну ефективність пропонованих заходів за такими показниками:

1. Умовне вивільнення чисельності працівників у результаті

впровадження заходів з охорони праці

$$\text{УВП}_ч = [(\text{ВРЧ}_б - \text{ВРЧ}_п) / (\Phi - \text{ВРЧ}_п)] \cdot Ч, \text{ люд.}, \quad (6.4)$$

де $\text{ВРЧ}_б$ – втрати робочого часу через травматизм і захворюваність до впровадження заходів (базовий рік) на одного працюючого, люд.–дн.;

$\text{ВРЧ}_п$ – втрати робочого часу через травматизм і захворюваність після впровадження заходів на одного працюючого, люд.–дн.;

Φ – річний фонд робочого часу одного працюючого (базовий), люд.–дн.;

$Ч$ – середньорічна розрахункова чисельність працюючих, люд.

$$\text{УВП}_ч = [(86 - 70) / (260 - 70)] \cdot 17 = 1,43 \text{ чол.}$$

2. Можливе зростання продуктивності праці при постійній чисельності працюючих розраховуємо за формулою

$$П = 100 \cdot \text{УВП}_ч / (Ч - \text{УВП}_ч), \%. \quad (6.5)$$

$$П = 100 \cdot 1,43 / (17 - 1,43) = 9,2\%.$$

3. Економію фонду заробітної плати визначимо за формулою

$$\text{Езп} = \text{УВП}_ч \cdot З_c \cdot (1 + П_{cc} / 100), \text{ грн.}, \quad (6.6)$$

де $З_c$ – середньорічна заробітна плата одного працівника, грн.;

$П_{cc}$ – відсоток відрахувань на соціальне страхування.

$$\text{Езп} = 1,43 \cdot 75600 \cdot (1 + 22 / 100) = 131891,8 \text{ грн.}$$

4. Економію коштів фонду соціального страхування на виплату за лікарняними листками непрацездатності визначають за формулою

$$\text{Е}_{cc} = (B_б / П_б) \cdot [(\text{ВРЧ}_б - \text{ВРЧ}_п) \cdot I_з \cdot K \cdot Ч], \text{ грн.}, \quad (6.7)$$

де $B_б$ – сума витрат на оплату лікарняних листків за базовий рік, грн.;

P_6 – втрати робочого часу через травматизм, захворюваності в базовому році, люд.-дн.;

I_3 – індекс зростання середньорічної заробітної плати робітників за планом;

K – частка виробничої захворюваності в її загальній величині (приймаємо 0,7).

Розрахуємо економію коштів фонду соціального страхування:

$$E_{cc} = (19545 / 86) \cdot [(86 - 70) \cdot 1,05 \cdot 0,7 \cdot 17] = 45433,8 \text{ грн.}$$

Проведені розрахунки свідчать, що у результаті впровадження запропонованих заходів з охорони праці планується отримати економію фонду заробітної плати у Товстенській селищній раді у сумі 131891,8 грн., а також економію коштів фонду соціального страхування у сумі 45433,8 грн.

6.4 Порядок проведення знезаражування у разі виникнення радіоактивного, хімічного та біологічного зараження на території Товстенської селищної ради

У разі забруднення території Товстенської селищної ради радіоактивними, хімічними речовинами настає необхідність проведення заходів щодо дезактивації, дегазації та дезінфекції території ради.

Запаси промислових товарів, що зазнали забруднення радіоактивними, отруйними речовинами або бактеріальними засобами, необхідно піддати знезаражуванню. Проводячи знезаражування, потрібно пам'ятати: територія для проведення знезаражування має бути достатньою, щоб забезпечити необхідні дії людей і техніки, всього, що підлягає знезараженню; людей, техніку, тварин необхідно розміщувати з підвітряної сторони від місця аварії; знезаражування необхідно починати за принципом від простого до складного; спочатку виділити велику забруднену масу для попередження небажаних контактів із зоною високої концентрації; суворо контролювати перебування в індивідуальних засобах захисту.

Готуючи й застосовуючи розчини для знезаражування, слід пам'ятати, що не всі розчини сумісні один з одним; на результати знезаражування суттєво

впливають кількість води та її тиск; для знезаражування техніки, апаратури, приладів та ін. можна застосувати пар під низьким і високим тиском, але потрібно пам'ятати, що при високому тиску може утворюватися заражений аерозоль, здатний поширюватися за межі осередку зараження. У разі необхідності потрібно організувати знезаражування території, будівель, складів, овочесховищ і продукції.

Дезактивація – це видалення радіоактивних речовин (РР) з поверхні різних об'єктів, а також із продуктів харчування, фуражу, сировини і води. Для визначення необхідності в дезактивації проводять дозиметричний контроль радіоактивного забруднення. Дезактивацію можна проводити часткову або повну. При дезактивації приміщень РР змивають сильним струменем води спочатку з даху, а потім зі стін, дверей і вікон. Струмінь води спрямовують на поверхню під кутом 30-40°. Змиті радіоактивні забруднення мають бути поховані. В середині виробничих приміщень видаляють пил зі стелі і стін струменем води або вологим обтиранням пилу зверху вниз.

Для зниження температури замерзання дезактивуючих розчинів їх готують на основі аміачної води зі вмістом аміаку 20-25 %.

Як часткову дезактивацію у польових умовах за відсутності води застосовують обмітання, яке знижує забрудненість РР у 2-4 рази. Дезактивуючи металеві, гумові, пластмасові, цегляні, бетонні й асфальтові поверхні, ефективним є змивання струменем води під тиском близько 20 кПа з відстані 2-3 м. При такій обробці радіоактивність техніки знижується в 10-20 разів. Якщо ж додати у воду 0,15-0,3% миючих засобів, ефективність дезактивації збільшується і забрудненість зменшується у 20-50 разів.

Внутрішні поверхні техніки, інструмент, інвентар та інші невеликі за розміром предмети дезактивують обтиранням тампонами, щітками, змоченими водою, розчинниками або дезактивуючими розчинами. Забрудненість РР при цьому зменшується у 8-10 разів. Змивання РР дезактивуючими розчинами з одночасною обробкою забруднених поверхонь щітками дезактивуючих приладів і компонентів надійний, ефективний спосіб, який зменшує

забрудненість у 50-80 разів.

Деактивацію техніки розпочинають з верхньої точки і поступово обмивають зверху вниз. Дуже замаслені й забруднені місця обов'язково протирають щітками або тампонами. Водяні й масляні радіатори, повітроочисні фільтри знімають і протирають розчинниками. Якщо ж не можна досягти необхідної повноти дезактивації, їх відправляють на обробку в мийних машинах ремонтних підприємств із застосуванням миючих засобів "Темп", "МС", "Лабомид" та ін. Окремі деталі та інструмент дезактивують у невеликих ваннах (піддонах) засобами дезактивації.

Для дезактивації техніки, засобів індивідуального захисту і предметів догляду за тваринами рекомендуються такі розчини: дезактивуючий розчин літній (ЛД) – 0,3 %-й водний розчин ОП-7 або ОП-10 і 0,7 %-й розчин гексаметафосфату натрію; дезактивуючий літній розчин (ДЛК) той же розчин, але з добавкою 2% соляної кислоти і 0,1% інгібітора корозії ПБ-5 (полімер буталаміну). Норма витрати розчинів ДЛ і ДЛК – 3-5 л/м²: дезактивуючий розчин зимовий кислий (ДЗК), до його складу входять ті самі компоненти, що і в розчин ДЛК, але замість гексаметафосфату натрію для зниження температури замерзання він містить хлористий кальцій і хлористий магній.

Пористі матеріали краще дезактивувати за допомогою пілососів. Деактивація одягу, взуття і індивідуальних засобів захисту, проводиться вибиванням і витрушуванням, миттям або протиранням (прогумованих і шкіряних виробів) водними розчинами миючих засобів або водою, а також прання з спеціальними режимами з використанням речовин для дезактивації, а також чищенням щітками. Якщо цими способами ступінь забруднення одягу понизити до допустимих величин неможливо, то він підлягає дезактивації шляхом прання за відповідною технологією.

Дегазація – це заходи, спрямовані на знезараження або видалення отруйних і сильнодіючих ядучих речовин. Дегазацію можна проводити хімічним, фізичним і механічним способом. При хімічному способі застосовують нейтралізуючі або хімічні речовини, що руйнують отруйні

речовини (ОР) і небезпечні хімічні речовини.

Фізичні способи дегазації передбачають випаровування, поглинання ОР і СДЯР різними матеріалами, руйнування вогнем і видалення небезпечних хімічних речовин рідинами, які їх розчиняють.

Приміщення дегазують 10-20%-м хлорно-вапняним (або 5%-м сірчанонатрієвим) розчином. Замість хлорного вапна можна застосувати гіпохлорит кальцію або негашеного вапна. Якщо температура повітря нижча 5°C, застосовують хлористий сульфурил або гарячий 5-10%-й розчин їдкого натру. Втрати дегазуючого розчину – 0,5-0,7 л/м². Металеві предмети (відра, лопати та ін.) дегазують обпалюванням, кип'ятінням протягом 2 год у воді (з добавкою 1-2% лугу) або протиранням ганчір'ям, змоченим у гасі (бензині). Дерев'яні предмети (корита, годівниці) дегазують хлорновапняною кашкою або розчинами інших дегазуючих засобів з наступним промивання водою.

Мішки, брезенти дегазують кип'ятінням (протягом 1-2 год) з наступним промиванням чистою водою. Дегазація одягу, взуття та інших індивідуальних засобів захисту здійснюється кип'ятінням, пароаміачною сумішшю, пранням і провітрюванням.

Дегазація кип'ятінням проводиться в бучильних установках БУ-4М або інших місткостях для верхнього одягу і головних уборів зі штучного хутра (дегазацію хутряних і шкіряних виробів цим способом проводити неможливо). Дегазація способом прання полягає в розкладі та змиванні отруйних речовин водними розчинами миючих засобів при високих температурах. Дегазації пранням підлягають вироби з бавовняних тканин, а також ватяний одяг.

Дегазація провітрюванням (природна дегазація) може бути використана для всіх видів одягу, взуття й індивідуальних засобів захисту. Вона проводиться, якщо є час і немає інших засобів дегазації. Дегазація провітрюванням найбільш швидко проходить у літніх умовах при температурі 18-25 °С. Речі та предмети, які не можна кип'ятити, необхідно провітрювати 6 днів влітку і 45 днів взимку або дегазувати в спеціальних камерах

(приміщеннях) при температурі 70-80 °С.

Дезінфекція – це заходи, спрямовані на знищення збудників інфекційних хвороб та їх токсинів. Дезінфекцію проводять хімічним і фізичним способом, які застосовують як окремо, так і в комбінації. Дезінфекція може бути газова, волога і термічна. Дезінфекція одягу, взуття та інших індивідуальних засобів захисту здійснюється обробкою пароповітряною або пароформаліновою сумішшю, кип'ятінням, замочуванням у розчинах для дезінфекції (або протиранням ними), пранням.

Обробка кип'ятінням використовується для дезінфекції виробів з бавовняних тканин та індивідуальних засобів захисту, виготовлених з гуми і прогумованих тканин. Дезінфекція замочуванням у розчинах для дезінфекції застосовується для виробів з бавовняних тканин та індивідуальних засобів захисту. Дезінфекція одягу та індивідуальних засобів захисту при зараженні вегетативними формами мікробів проводиться замочуванням у 5%-му водному розчині фенолу, лізолу або нафталізолу, 3%-му розчині монохлораміну або в 2,5%-му розчині формальдегіду протягом 1 год. При зараженні споровими формами мікробів замочування проводиться в 10%-му розчині формальдегіду протягом 2 год. Дезінфекція одягу і індивідуальних засобів захисту методом прання проводиться за спеціальними технологіями.

В умовах виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин продовольство і фураж дегазують провітрюванням, термічною обробкою і хімічним способом. З скирт сіна, буртів овочів і зерна знімають верхній шар, корм розкладають тонким шаром на незараженому ґрунті і провітрюють при періодичному перевертанні. При зараженні фуражу і продовольства, що знаходяться в приміщенні, нестійкими ОР чи парами стійких ОР – відкривають двері, вікна, вентиляційні пристрої чи виносять назовні і провітрюють їх до зникнення ОР. Зернофураж добре знезаражувати в зерносушильні, при підвищеній температурі теплоносія чи хімічним способом, обробкою дегазаторами з подальшим промиванням водою. Туші м'яса знезаражують провітрюванням, а також термічною обробкою (проварюванням, обробкою

парою). При попаданні невеликої кількості ОР на продовольство, його знезаражують проварюванням. Воду дегазують (при відсутності знезараженої, чистої води) кип'ятінням і хлоруванням.

6.5 Участь органів місцевого самоврядування у функціонуванні державної системи спостереження, збирання, оброблення та аналізу інформації про стан довкілля

Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища” (ст. 20, 22) передбачено створення державної системи моніторингу довкілля та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Міністерство енергетики та захисту довкілля України та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

Існуюча система моніторингу довкілля базується на виконанні розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

Функціонування ДСМД здійснюється на трьох рівнях, що розподіляються за територіальним принципом:

- загальнодержавний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах всієї країни;
- регіональний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання в масштабах територіального регіону;
- локальний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах окремих територій з підвищеним антропогенним навантаженням.

Український гідрометеорологічний центр здійснюється спостереження за забрудненням атмосферного повітря у 53 містах України на 162 стаціонарних, двох маршрутних постах спостережень та двох станціях транскордонного переносу. Ведуться спостереження за хімічним складом атмосферних опадів та за кислотністю опадів.

Програма обов'язкового моніторингу якості атмосферного повітря включає сім забруднюючих речовин: пил, двоокис азоту (NO_2), двоокис сірки (SO_2), оксид вуглецю, формальдегід (H_2CO), свинець та бенз(а)пірен. Деякі станції здійснюють спостереження за додатковими забруднюючими речовинами. Проводиться аналіз наявності забруднюючих речовин в опадах та сніговому покриві.

Державна екологічна інспекція України здійснює вибіркового відбір проб на джерелах викидів. Вимірюється понад 65 параметрів. Державна санітарно-епідеміологічна служба (МОЗ) здійснює спостереження за якістю атмосферного повітря у житловій та рекреаційній зонах, зокрема поблизу основних доріг, санітарно-захисних зон та житлових будинків, на території шкіл, дошкільних установ та медичних закладів в містах та в робочій зоні. Крім того, здійснюється аналіз якості повітря у житловій зоні за скаргами мешканців.

Український гідрометеорологічний центр проводить моніторинг гідрохімічного стану вод на 151 водному об'єкті, а також здійснює гідробіологічні спостереження на 45 водних об'єктах. Отримуються дані по 46 параметрах, що дають можливість оцінити хімічний склад вод, біогенні параметри, наявність зважених часток та органічних речовин, основних забруднюючих речовин, важких металів та пестицидів. На 8 водних об'єктах проводяться спостереження за хронічною токсичністю води. Визначаються показники радіоактивного забруднення поверхневих вод. Державна екологічна інспекція відбирає проби води та отримує дані по 60 вимірюваних параметрах.

Державне агентство водних ресурсів України проводить моніторинг річок, водосховищ, каналів, зрошувальних систем і водойм у межах водогосподарських систем комплексного призначення, систем водопостачання,

транскордонних водотоків та водойм у зонах впливу атомних електростанцій. Контроль якості води за фізичними та хімічними показниками здійснюється на 72 водосховищах, 164 річках, 14 зрошувальних системах, 1 лимані та 5 каналах комплексного призначення. Крім того, у рамках радіаційного моніторингу вод водогосподарськими організаціями здійснюється контроль вмісту радіонуклідів у поверхневих водах.

Санітарно-епідеміологічна служба (МОЗ) проводить спостереження за джерелами централізованого та децентралізованого постачання питної води, а також місцями відпочинку вздовж річок та водосховищ.

Підприємствами Державної служби геології та надр України здійснюється моніторинг стану підземних вод. У місцях моніторингу проводиться оцінка рівня залягання підземних вод (наявність), їх природного геохімічного складу. Проводяться визначення 22 параметрів, в тому числі концентрації важких металів та пестицидів.

Санітарно-епідеміологічна служба (МОЗ) здійснює хімічний аналіз підземних вод, які призначаються для питного споживання.

Український гідрометеорологічний центр управляє мережею моніторингу стану прибережних вод, яка складається з станцій моніторингу у місцях скиду стічних вод та науково-дослідних станцій, що розташовані на прибережних територіях Чорного та Азовського морів. На існуючих станціях проводяться вимірювання від 16 до 26 гідрохімічних параметрів вод та донних відкладів.

Український гідрометеорологічний центр здійснює моніторинг забруднення ґрунтів сільськогосподарських земель пестицидами та важкими металами у населених пунктах. Державна екологічна інспекція здійснює відбір проб на промислових майданчиках в межах країни. Загальна кількість параметрів, що вимірюються - 27.

Установи МОЗ здійснюють моніторинг стану ґрунтів на територіях їх можливого негативного впливу на здоров'я населення. Найбільше охоплені території вирощення сільськогосподарської продукції, території в місцях застосування пестицидів, ґрунти в зоні житлових масивів, дитячих майданчиків

та закладів. Досліджуються проби ґрунту в місцях зберігання токсичних відходів на території підприємств та поза територією підприємств у місцях їх складування або захоронення.

Міністерство аграрної політики та продовольства України здійснює спостереження за ґрунтами сільськогосподарського використання. Здійснюються радіологічні, агрохімічні та токсикологічні визначення, залишкова кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів.

Український гідрометеорологічний центр здійснює спостереження за радіоактивним забрудненням атмосфери шляхом щоденних замірів доз гамма-радіаційної експозиції, осідання радіоактивних частинок з атмосфери та вмісту радіоактивного аерозолу в повітрі. Здійснюються заміри радіоактивного забруднення поверхневих вод на 8 водних об'єктах. Поблизу атомних електростанцій здійснюються заміри радіоактивного забруднення поверхневих вод цезієм-137 у та забруднення ґрунтів.

Лабораторії моніторингу Мінагрополітики проводять контроль у місцях концентрації радіоактивних речовин у ґрунтах та харчових продуктах.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій здійснює моніторинг доз ГРЕ на 10 автоматизованих пунктах поблизу атомних електростанцій. У межах 30-кілометрової зони навколо Чорнобильської АЕС (зони відчуження), МНС здійснює спостереження за концентрацією радіонуклідів; радіонуклідами в атмосферних опадах, а також концентрацією «гарячих» частинок у повітрі. Міжнародна радіоекологічна лабораторія Чорнобильського центру атомної безпеки, радіоактивних відходів та радіоекології у Славутичі, здійснює моніторинг впливу радіації на біоту у зоні відчуження. Суб'єктами ДСМД створені, або розробляються відомчі бази даних моніторингової інформації. Існуюча система інформаційної взаємодії відомчих підсистем моніторингу довкілля передбачає обмін інформацією на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Оперативна моніторингова інформація передається територіальними органами суб'єктів ДСМД до регіональних центрів моніторингу довкілля, або

державних управлінь охорони навколишнього природного середовища в регіонах. Функціонування Інформаційно-аналітичного центру Міністерства енергетики та захисту довкілля України забезпечує інформаційний обмін з регіональними центрами моніторингу довкілля, суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, створення уніфікованого банку екологічних даних, проведення комплексного аналізу стану довкілля, тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1376 затверджено Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища. Програма спрямована на поєднання зусиль усіх суб'єктів системи моніторингу щодо виключення дублювання та включення додаткових функцій з моніторингу, створення єдиної мережі спостережень після оптимізації її елементів та програм спостережень, вдосконалення технічного, методичного, метрологічного та наукового забезпечення функціонування єдиної мережі спостережень. З метою забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів суб'єктів системи моніторингу довкілля передбачено створення та забезпечення функціонування єдиної автоматизованої підсистеми збору, оброблення, аналізу і збереження даних та інформації, отриманих в результаті здійснення моніторингу.

В межах Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища, у тому числі, передбачено розширення мережі автоматизованих постів спостережень за забрудненням атмосферного повітря в екологічно небезпечних містах.

РОЗДІЛ 7

ЕКОЛОГІЯ

7.1 Основні принципи та завдання створення системи екологічного менеджменту

Екологічний менеджмент — ініціативна й результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення їхніх власних екологічних цілей, проектів та програм, розроблених на основі принципів екоефективності й екосправедливості. Екологічний менеджмент можна трактувати як екологічно безпечне управління виробництвом, за якого досягається оптимальне співвідношення між екологічними та економічними показниками. Екологічний менеджмент можна також трактувати як екологічно безпечне управління сучасним виробництвом, за якого досягається оптимальне співвідношення між екологічними та економічними показниками.

Розвиток і становлення екологічного менеджменту відбуваються на основі дотримання певних принципів. За їх допомогою встановлюють правила і норми, обов'язкові для всіх суб'єктів і об'єктів екологічного менеджменту, координують, регулюють всі аспекти природоохоронної діяльності, обирають оптимальні методи реалізації управління. На формування основних принципів впливає система загальнолюдських пріоритетів та цінностей. Принципи екологічного менеджменту — принципи, відповідно до яких формується, функціонує і розвивається система екологічного менеджменту у цілому.

Основними принципами екологічного менеджменту є:

- право на здорове і продуктивне життя кожної людини в гармонії з природою;
- відповідальність за екологічні наслідки управлінських рішень;
- інтеграція екологічних закономірностей в теорію і практику - життєдіяльності суспільства за теорією сталого (збалансованого) розвитку;

- суверенне право кожної держави, відповідно до Статуту ООН, на експлуатацію власних ресурсів навколишнього середовища;
- співпраця в дусі глобального партнерства усіх країн для збереження, охорони та відновлення здорового й цілісного стану екосистеми Землі;
- розвиток науки шляхом обміну науково-технічними знаннями;
- попередження екологічних ризиків, негативних ситуацій;
- впровадження екологічних інновацій та економічних інструментів екологічного менеджменту;
- опора на економічне мотивування;
- своєчасність розв'язання проблем;
- відповідальність за екологічні наслідки, що виникають у результаті прийняття управлінських рішень будь-якого рівня;
- пріоритетність розв'язання екологічних проблем.

Принципи екологічного менеджменту поєднуються з вимогами гармонізації в управлінському контексті, тобто у діяльності, спрямованій на подолання розладу, досягнення узгодженості в екологічній галузі. Екологічний менеджмент стосується всіх без винятку сфер діяльності людини, досягнення узгодженості є вимогою збалансованого розвитку (сталого розвитку, де гармонічно поєднуються екологічні та соціальні складові). Така гармонізація можлива лише за умови, що людство керуватиметься екологічною свідомістю і культурою, дотримуватиметься визначених обмежень, впливатиме на діяльність транснаціональних корпорацій тощо.

Завдання екологічного менеджменту:

- налагодження екологічно безпечних виробничих процесів (таких, що передбачають відсутність забруднювальних речовин, ефективність ресурсоспоживання, низькі показники енергоємності тощо);
- забезпечення екологічного сумісництва всіх підрозділів підприємства;
- досягнення оптимальних еколого-економічних співвідношень (мінімальна собівартість чи максимальний обсяг випуску продукції за найменших збитків для навколишнього середовища);

- попередження негативної антропогенної дії на природу в процесі виробництва, споживання чи утилізації продукції, яка виготовляється;
- перетворення екологічних обмежень на нові можливості зростання виробничої діяльності (утилізація відходів, упровадження маловідходних технологій тощо);
- оновлення продукції відповідно до соціальної відповідальності перед споживачами та створення привабливого іміджу;
- створення "зеленого" іміджу в очах громадськості (вибір постачальників з урахуванням їхнього ставлення до навколишнього середовища, передбачуваність щодо ресурсів, які постачаються та ін.);
- стимулювання природоохоронних ініціатив, що вивільняють додаткові фінансові засоби внаслідок зниження витрат (за рахунок зменшення обсягів споживання енергії, природних ресурсів, ліквідації відходів) та зростання доходів (за рахунок продажу поліпшених чи дорожчих "зелених" товарів та створення принципово нової продукції) тощо.

Успіх функціонування системи екологічного менеджменту залежить від зобов'язань, взятих на себе на всіх рівнях і всіма підрозділами організації, особливо її вищим керівництвом. Система такого роду дозволяє організації забезпечити відповідність її діяльності поставленим цілям в галузі охорони навколишнього середовища і продемонструвати це широкому колу зацікавлених сторін

7.2 Головні елементи функціонування системи екологічного менеджменту

Під екологічним менеджментом слід розуміти скоординовану діяльність з керівництва та управління організацією стосовно до охорони навколишнього середовища. Система екологічного менеджменту - частина системи менеджменту організації, використовувана для розробки та впровадження екологічної політики та управління її екологічними аспектами. Екологічний

аспект - елемент діяльності організації, її продукції чи послуг, який може взаємодіяти з навколишнім середовищем. Екологічна політика - офіційна заява вищого керівництва організації про основні наміри та напрямки діяльності щодо екологічної результативності.

Система екологічного менеджменту включає в себе організаційну структуру, діяльність з планування, розподіл відповідальності, практики, процедури, процеси і ресурси. Екологічна результативність - вимірювані організацією результати управління своїми екологічними аспектами.

Система екологічного менеджменту включає такі елементи:

- екологічна політика;
- планування;
- впровадження та функціонування;
- контроль;
- аналіз зі сторони керівництва;
- заходи з постійного вдосконалення екологічного менеджменту.

Формування системи екологічного менеджменту, що розвивається і вдосконалюється по спіралі, починається з розробки, затвердження і публічного декларування організацією екологічної політики і цілей. В якості основних принципів екологічна політика повинна включати послідовне поліпшення і запобігання впливу на навколишнє середовище. Подальша послідовність взаємопов'язаних дій в системі екологічного менеджменту включає планування, організацію та практичну реалізацію, внутрішній моніторинг та контроль діяльності, здійснюваної відповідно до прийнятої екологічною політикою та цілями.

Підприємствам необхідно розробити свою екологічну політику, яка буде спрямована на розробку і впровадження методів зі зниження і попередження негативних впливів на навколишнє середовище на протязі всього життєвого циклу продукції, що виготовляється підприємством, а також оцінку досягнутих результатів. Екологічна політика визначає рівень екологічної відповідальності і масштаб зобов'язань по збереженню навколишнього середовища. Вона повинна

бути документована, відома і зрозуміла персоналу і партнерам. Екологічна політика має бути доступна всім зацікавленим сторонам.

Екологічна політика включає в себе наступні етапи:

- визначення екологічних цілей і завдань;
 - розробка та впровадження на підприємстві системи екологічного менеджменту (частина загальної системи менеджменту, що включає організаційну структуру, планування діяльності, розподіл відповідальності, практичну роботу, а також процедури, процеси і ресурси для розробки, впровадження, оцінки досягнутих результатів реалізації екологічної політики, цілей і завдань);
 - розробка системи показників для оцінки екологічних результатів діяльності (екологічний аудит);
 - проходження екологічної сертифікації та отримання екомаркування.
- Процес сертифікації не є обов'язковим, це тільки добровільний вибір підприємства. Тим не менше, все більше число виробничих компаній у багатьох країнах світу використовує ці етапи для підвищення ефективності управління та розвитку взаємин довіри із зацікавленими сторонами.

На стадії планування необхідно вибрати екологічні аспекти, які будуть враховуватися при роботі системи екологічного менеджменту. Розглянуті екологічно значимі впливи мають бути пов'язані не тільки безпосередньо з виробничою діяльністю організації, а й з її продукцією та послугами. Крім того, організація повинна систематично враховувати всі законодавчі вимоги, пов'язані з екологічними аспектами її діяльності, продукції та послуг, а також усі інші вимоги, пов'язані з впливами на навколишнє середовище. Плани екологічного менеджменту мають охоплювати такі заходи, спрямовані на поліпшення еколого-економічних показників виробництва:

- зниження ресурсоемності та енергоемності технологічних процесів;
- зниження токсичності сировини, що використовується;

- підвищення ефективності наявних та впровадження сучасних систем очищення викидів шкідливих речовин в атмосферу та скидів стічних вод у водні об'єкти;
- утилізація й перероблення виробничих відходів;
- організація й проведення поточного контролю джерел та обсягів надходження шкідливих речовин у навколишнє середовище;
- впровадження сучасних "екологічно чистих" технологій і технологічного обладнання.

Обов'язковою складовою частиною будь-якої системи екологічного менеджменту є аудит (незалежна оцінка досягнутих результатів), періодичний аналіз і перегляд системи менеджменту з боку керівництва організації. Очевидно, що відсутність або недостатня розвиненість будь-якого етапу діяльності робить всю систему екологічного менеджменту неефективною.

Відповідно до моделі системи екологічного менеджменту організація рухається від визначення своєї екологічної політики до постійного поліпшення (досягнення екологічної результативності). При цьому вона проходить через етапи широко відомого в практиці менеджменту якості циклу PDCA (Plan - Do - Check - Act): "планування - здійснення - перевірка - коригування". Поліпшення має досягатися в усіх екологічно значущих аспектах діяльності економічних суб'єктів, що створює необхідну основу для зміцнення екологічної спроможності економічних суб'єктів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснення ефективної політики, націленої на вирішення проблем розвитку сільських територій, є одним з важливих загальнодержавних завдань, і є одним із напрямів досягнення сучасних соціально-економічних стандартів життя суспільства, що склалися у світі.

Ефективний розвиток села у форматі сільських громад може відбуватися за умови, якщо громада буде дієво використовувати політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні чинники розвитку.

Товстенська селищна рада була утворена в 1994 році. Територія Товстенської селищної ради становить біля 16,87 км², а чисельність населення станом на 1 січня 2018 року складала 3902 осіб. Рада складається з 20 депутатів та голови

Сильні сторони Товстенської громади: вдале географічне розташування, наявність значних площ території та земельних ресурсів, можливості розвитку галузі сільськогосподарського виробництва та переробки вирощеної продукції, наявність покладів гіпсу, відсутність промислового забруднення, кваліфікована робоча сила, наявність туристичного потенціалу, закладів освіти для дітей та юнацтва, розгалужена торгівельна мережа. Слабкі сторони громади: зношеність основних фондів, значна енергомісткість житлово-комунального господарства, низький рівень залучення інвестицій, нерозвинутість ринку туристичних послуг, втрата родючості земель, несприятлива екологічна ситуація через діяльність агрохолдингів, високий рівень міграції, старіння населення громади.

Протягом трьох останніх років доходи селищного бюджету суттєво зростали. У 2018 році вони становили 2768,785 тис. грн., у тому числі доходи загального фонду селищного бюджету – 2700,485 тис. грн., а доходи спеціального фонду – 68,3 тис. грн., у тому числі бюджету розвитку - 50,0 тис. грн. Основну частку доходів селищної ради у 2018 році становили кошти загального фонду – 97,53%. На кошти спеціального фонду припадало лише

2,47% отриманих доходів. Зазначимо, що доходи Товстенської селищної ради у 2017-2018 роках були сформовані як за рахунок податкових, так і неподаткових надходжень та доходів від операцій з капіталом.

У структурі податкових надходжень Товстенської селищної ради у 2018 році найбільшу частку займали місцеві податки, що становило 93,2% від податкових надходжень селищної ради за останній минулий рік. Внутрішні податки на товари та послуги при цьому складалали 5,9% від всієї суми податкових надходжень, а інші податки та збори й податок на прибуток комунальних підприємств становили незначну частку податкових надходжень.

Загальна сума видатків Товстенської селищної ради у 2018 році складала 2700,5 тис. грн., що на 1224,8 тис. грн., або на 83,0% перевищувало рівень видатків попереднього року. У структурі видатків і в 2017 році, і у 2018 році найбільші суми припадали на витрати на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення селищної ради. Значні суми видатків також спрямовувалися на потреби благоустрою території громади.

Розробка та реалізація місцевих програм Товстенської селищної ради сприяють підвищенню рівня розвитку і забезпеченню покращення якості життя населення.

Прийняття рішень владою у сфері розвитку Товстенської громади робить необхідним проведення дослідження, націленого на виявлення думки населення відносно існуючого стану громади, та визначення напрямів її розвитку. З цією метою було розроблено анкету та проведено опитування частини населення громади. До основних проблем досліджуваної громади, виявлених за допомогою опитування, відносяться поганий стан доріг, благоустрій території, безробіття, несприятлива екологічна ситуація, забрудненість території, зношеність комунікацій та інші.

Відповіді населення на те, чи зазнала покращення ситуація в громаді після вступу до ОТГ, тобто за минулий рік, засвідчили, що найбільша частина населення з позитивом дає оцінку змін - це 45,3% опитаних. Частка респондентів, що вважають ситуацію такою, яка не змінилася – 25,6%. У той же

час 22,0% відсотків відмітили погіршення ситуації, не змогли дати чітку відповідь – 7,1% опитаного населення.

Для прийняття рішень місцевою владою у сфері управління Товстенською громадою необхідно здійснити проведення дослідження позиції населення стосовно існуючих проблем та напрямів розвитку громади. З цією метою було розроблено анкету, по якій здійснене опитування жителів громади. Основними проблемами Товстенської громади за результатами опитування є: незадовільний стан доріг, благоустрій території, наявність безробіття, несприятлива екологія, високий ступінь зношеності комунікацій, забрудненість території тощо.

У результаті дослідження виявлено ряд існуючих ключових проблем молоді в Товстенській громаді. Це відтік молоді з громади, пасивність деякої частини молоді та інші. З метою сприяння зростанню корисної активності молоді, посилення її участі у справах громади пропонуємо заснувати Молодіжну Раду, яка буде сприяти розвитку ініціатив молоді у різних сферах розвитку громади.

Одним з важливих завдань розвитку Товстенської громади у впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які сприятимуть посиленню інформаційної прозорості діяльності органу місцевої влади. У роботі селищної ради потрібно забезпечити розвиток ефективної форми комунікативної взаємодії між владою та громадськістю, забезпечити відкритість і прозорість дій влади, а також підвищення рівня якості послуг, що надаються членам громади.

На жаль, на даний час більшість населення не помічають істотних позитивних змін по таких напрямках як боротьба зі злочинністю, подолання безробіття, а особливо у подоланні проблем молоді. Що стосується наявних змін у сфері культурно-соціального життя громад, то з точки зору опитаного населення жителі було відмічено підвищення якості освіти, рівня соціального захисту, якості медичних послуг у громаді, культурного життя. Зростання ж рівня життя населення зазначалося при цьому лише 37,2% опитаних.

У якості позитивних змін опитаними було відмічено зростання наповненості бюджету, в час як позитивні тенденції у сфері розвитку малого та середнього бізнесу відмічалися менш як третиною населення громади. Близько половини опитаних зазначили наявне покращення благоустрою та стану інфраструктури в громаді, яке було досягнуто завдяки зростанню доходів місцевого бюджету.

Вважаємо, що одним з головних завдань, що мають вирішуватися у громаді, є налагодження ефективної роботи з молоддю. До ключових проблем молоді в Товстенській громаді, що існують на даний час, можна віднести: пасивність частини молоді, відтік молоді з громади, наявність у деяких поганих звичок на залежностей, низька якість освіти і рівня саморозвитку, відсутність мотивів для розвитку себе як особистості, брак цивілізованих місць проведення дозвілля для молоді, наявність проблем достатнього взаємопорозуміння з батьками, низька довіра до влади.

При створенні Молодіжної Ради постає потреба вирішення ряду актуальних завдань, зокрема: яким чином забезпечити високу активності молоді Товстенської громади, якими способами можна заохотити молодь до співпраці; як поіформувати молодь, яку саме інформацію подати на сайті Ради, визначити основні проблеми молоді, що потребують вирішення, встановити сферу повноважень та ризиків діяльності ради, її склад, набути учасниками Молодіжної Ради навичок громадської роботи, використовуючи різні види навчання, оцінити ефективність прийняття та реалізації рішень Ради, забезпечити співпрацю молоді та влади. При визначенні способів інформування молоді можна скористатися різними шляхами поширення інформації, такими як: інформаційні бюлетені, групи в Viber, соціальні мережі, безпосереднє спілкування в колах молоді, розроблені молоддю плакати та оголошення канали на Youtube, реклама Молодіжної Ради при проведенні масових заходів, SMS-розсилка тощо.

У процесі роботи Молодіжної Ради молодь Товстенської громади буде розвивати в собі такі корисні навички і вміння: лідерство, вміння організовувати

людей, навички публічної діяльності та адміністрування, вміння роботи в команді, креативність та вміння вибирати пріоритетні напрями роботи, здатність до критичного мислення, ефективне управління своїм часом, здатність вирішувати конфлікти та налагоджувати ефективні комунікації, вміння фінансового управління, планування розвитку, управління проектами та інші.

Робота Молодіжної Ради сприятиме покращенню стану молодіжного середовища, сприятиме формуванню свідомої та активної молоді, яка хоче і готова розкрити свій потенціал, дасть можливість молодим людям підготуватися до участі в суспільному житті, забезпечить наявність кадрового резерву для органів місцевої влади та бізнесу.

Забезпечення ефективного управління розвитком Товстенської громади робить актуальним впровадження у роботу органу місцевого самоврядування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Серед пропонованих заходів щодо вдосконалення їх використання у роботі Товстенської селищної ради можна відмітити зростання наповнення сайту ради, можливість проведення інтерактивного обговорення населенням громади проблем розвитку громади, можливість подання до ради е-звернень та е-петицій громадян, змога отримання населенням Товстенської громади якісних е-послуг, забезпечення своєчасної реакції місцевої влади на нагальні потреби жителів громади. У результаті очікується підвищення рівня демократії у громаді, зростання якості та швидкості надання послуг та ефективності рішень селищної ради, підвищення прозорості та відкритості роботи місцевої влади, інші позитивні наслідки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Черняк О. Ю. Сільська територіальна громада як основа забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні / О. Ю. Черняк // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2012. Вип. 2. С. 384-392.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_uprav1_2012_2_51
2. Бородіна О. М. Аграрний розвиток і саморозвиток громад: модернізація через взаємну адаптацію (теоретико-методологічний аспект) / О. М. Бородіна, І.В. Прокопа // Економіка України. 2014. № 4. С. 55-73.
3. Сторонянська І. Фінансове забезпечення розвитку сільських територіальних громад: монографія / Ірина Сторонянська, Андрій Пелехатий. Львів: ДУ «ІРД імені М. І. Долишнього НАН України», 2014. 190 с.
4. Кравченко Т. А. Розвиток села за допомогою сільських громад: новації суспільної політики в Україні / Т. А. Кравченко // Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1. С. 87-95.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2015_1_13
5. Богданов Д. С. Інфраструктурний розвиток сільських територій. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 24. С. 92–95.
6. Колесников В. Світовий досвід розвитку сільських територій // Ефективна економіка. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2956>
7. Герцег В.А. Концептуальні основи розвитку сільських територій. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-15/22-stati-15/1885-gertseg-v-a-gazuda-l-m>
8. Краснопольський Я. Стратегія розвитку сільського господарства на 2015-2020 рр. має 10 головних стратегічних пріоритетів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248908399>

9. Бидик А. Г. Теоретична структура механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій / А. Г. Бидик // Інноваційна економіка. 2013. №3. С. 156-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_3_37
10. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва / Д. С. Олійник // Автореф. дис. канд. екон. наук. К., 2003. 17 с.
11. Гончаренко М. В. Фінансове забезпечення розвитку територій: теоретичний аспект / М. В. Гончаренко. // Державне будівництво. 2012. №2 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_21
12. Мельничук Н. Ю. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні / Н. Ю. Мельничук // Економіка Крима. 2011. № 1 (34). С. 78-81.
13. Кудла Н. Багатофункціональний розвиток сільських територій від базових ідей до активізації місцевого підприємництва / Н. Кудла // Економіка України. 2008. № 1. С. 62-71.
14. Сільський розвиток на базі громад: виклики та можливості в умовах реформи самоврядування (круглий стіл). URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2016/03pdf>
15. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / О. В. Батанов. К. : Юрид. думка, 2010. 656 с.
16. Бондаренко В. Л. Оцінка ефективності та збалансованості фінансового забезпечення розвитку міста / В. Л. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. 2003. № 10. С. 668.
17. Тертичка В. Наука про суспільну політику : досвід становлення в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-1/doc/2/02.pdf>
18. Тичковська Л. Механізм фінансового забезпечення регіонального розвитку / Л. Тичковська // Схід. 2010. №6 (106). С. 72-75.
19. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015 - 2020 роки (проект). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1978>

20. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручн. / О. Д. Василик. К.: НІОС, 2001. 416 с.
21. Ковалюк, О. М. Фінансовий механізм організацій економіки України (проблеми теорії і практики) : монографія / О. М. Ковалюк. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. С. 22.
22. Губені Ю. Село майбутнього з'явиться в Україні тоді, коли існуватиме політика розвитку сільських територій [Текст]: // День. №149. 20 серпня 2010.
23. Губені Ю.Е. Розвиток концепції стійкого розвитку сільського господарства під впливом глобальних процесів / Ю.Е.Губені, Мірослав Сватощ. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
24. Шумляєва І. Д. Функціональна характеристика діяльності територіальних громад / І. Д. Шумляєва // Аспекти публічного управління. 2013. № 2 (2). С.83-89.
25. Зайчикова В. В. Системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в європейських країнах : автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит / В. В. Зайчикова. Ірпінь, 2003. 20 с.
26. Збарський В.К. Соціальна інфраструктура села як фактор відтворення робочої сили / В.К. Збарський / Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 154. Ч. 1. С. 152-160.
27. Карпінський Б.А. Фінансове забезпечення підвищення конкурентоспроможності національної продукції - важливий чинник поглиблення зовнішньоторговельних відносин України з країнами ЄС / Б.А. Карпінський, В.Я. Дубик // Науковий вісник НЛТУ. 2010. Вип. 20.11. С.146-153.
28. Коваленко О. Ефективність використання ресурсного потенціалу підприємств/ О. Коваленко // Вісник аграрної науки. 2008. № 7. С. 70-72.
29. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І.С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. 2008. вип. 18.9. С. 223-229.

30. Косодій Р.П. Проблеми сільського розвитку в умовах глобалізації / Р.П. Косодій // Економіка АПК. 2009. № 4. С. 132-137.
31. Кравченко С.О. Сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики / С.О. Кравченко, С.С. Марковський URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kravchenko.pdf>
32. Крепышева Н.В. Финансовое обеспечение автодорожной безопасности: методология и практика / автореф. дисс. доктора экономических наук: 08.00.10 / Крепышева Надежда Васильевна; Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. СПб., 2008. 40 с.
33. Лісовий А.А. Фінансове регулювання розвитку сільських територій / А.В.Лісовий // Збірник наукових праць Національного ун-ту держ. податкової служби України. 2009. №2. С. 192-198.
34. Малік М.Й. Концептуальні засади розвитку сільських територій / М.Й. Малік, В.А. Пулім. URL: <http://vadyba.asu.lt/8/156.pdf>
35. Місцевий розвиток, орієнтований на громаду. URL: <http://cba.org.ua/ua/pro-nas/proekt-cba>
36. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О.В. Міщук // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2011. №2. С. 9-12.
37. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області) : автореф. дис. канд. екон. наук / О. І. Москаль. К., 2001. 16 с.
38. Общая теория финансов / под. ред. Л. А. Дробозиной. - М. : Банки и биржи, Изд.объед. «ЮНИТИ», 1995. 256 с.
39. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): [навч. посіб.] / В. М. Опарін. - 2-ге вид. доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 240 с.
40. Як молодіжні ради при ОТГ забезпечать залучення та розвиток молоді? URL: <http://gameblog.woc.org.ua/yak-molodizhni-rady-pry-otg-zabezpechat-zaluchennya-ta-rozvytok-molodi/>
41. Опарін В.М. Фінанси (заг. теорія) : навч. посібник / В.М. Опарін. К. :

КНЕУ, 2005. 240с.

42. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України // URL: <https://minagro.gov.ua/ua>

43. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель [Текст]: монографія / О.І. Павлов. Одеса: Астропринт, 2009, 344 с.

44. Павлов О.І. Формування системи управління розвитком сільських територій / О.І. Павлов // Економіка АПК. 2009. №12. С. 109-115.

45. Панасюк Л. В. Фінансові ресурси місцевих органів влади : автореф. дис. канд. екон. Наук : спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / Л. В. Панасюк. Ірпінь, 2009. 20 с.

46. Пантелеєва О. Особенности реализации программ развития сельских территорий в США и странах Евросоюза. Международный сельскохозяйственный журнал. 2010. № 4. С. 9-10.

47. Пищик Ю. Методичні підходи до визначення репресивності сільських територій. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/viewFile/4916/4843>

48. Погріщук Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища: автореф. дис. канд. екон. наук / Г. Б. Погріщук. Тернопіль, 2005. 20 с.

49. Поленкова М. Концепція сільського розвитку як основа підвищення якості життя сільського населення // Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 102-108.

50. Телешун С. Публічна чи державна політика-вітчизняна дилема вибору / С.Телешун, С. Ситник, І. Рейтерович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 10/2012 . № 4. С. 185-196.

51. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [монографія] / наук. ред. В. В. Борщевський; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2012. 216 с.

52. Романенко О.Р. Фінанси: підручник / О.Р. Романенко. К. : Центр учбової літератури, 2009. 312 с.

53. Русан В.М. Організаційно-економічні інструменти аграрної політики

в Україні / В.М. Русан, О.В. Собкевич, А.Д. Юрченко. К.: НІДС, 2012. 31 с.
URL: http://kh.niss.gov.ua/content/articles/files/Agro_Sobkevuch-f7f84.pdf

54. Саблук П. Розвиток сільських територій - запорука відродження аграрної України / П. Саблук // Вісник аграрної науки. 2006. № 5. С. 21-23.

55. Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір / [О. М. Бородіна, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. К., 2012. 320 с.

56. Стеців Л.П. Фінанси : навч. посіб. / Л.П. Стеців, О.І. Копилук. К. : Знання, 2007. 235 с.

57. Сукач О. Методика визначення фінансової забезпеченості регіону / О. Сукач // Формування ринкової економіки в Україні. 2009. Вип. 19. С. 449-453.

58. Телешун С. Публічна чи державна політика-вітчизняна дилема вибору / С.Телешун, С. Ситник, І. Рейтерович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 10/2012 . № 4. С. 185-196.

59. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О. М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Пролони ; НАН України ; Ін-т економ. та прогнозування. К., 2010. 376 с.

60. Мельничук Н. Ю. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні / Н. Ю. Мельничук // Економіка Крима. 2011. № 1 (34). С. 78-81.

61. Україна в цифрах - 2016: статистичний збірник / за ред. І. Вернера; відп. за вип. О. Вишневська. Київ: Державна служба статистики України. 2017. 240 с.

62. Управління розвитком міста : [навч. посіб.] / І. Валентюк, О., Борщ Г. Берданова та ін. ; за ред. В. Вакуленка, М. Орлатого. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 389 с.

63. Шаров Ю. П. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: монографія / Ю.П. Шаров, Д.В. Сухінін. Мелітополь: Вид. дім ММД.2008. 136с.

64. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень/ О. Шубравська // Економіка України. 2005. № 1. С. 36-42.
65. Шумляєва І. Д. Функціональна характеристика діяльності територіальних громад / http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64
66. Щербакова О. Л. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку монофункціонального міста: автореф. дис. канд. держ. упр. : спец. 25.00.04 - місцеве самоврядування. Запоріжжя, 2012. 20 с.
67. Юрій С.І. Фінанси: підручник / С.І. Юрій, В.М. Федосов. К. : Знання, 2008. 611 с.
68. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
69. Саблук П. Розвиток сільських територій - запорука відродження аграрної України / П. Саблук // Вісник аграрної науки. 2006. № 5. С. 21-23.
70. Котикова О. І. Зміст поняття сталого розвитку / О. І. Котикова // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2007. №12. С. 170-174.
71. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва / Д. С. Олійник // Автореф. дис. канд. екон. наук. К., 2003. 17 с.
72. Мельничук Н. Ю. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні / Н. Ю. Мельничук // Економіка Крима. 2011. № 1 (34). С. 78-81.
73. Соціальна інфраструктура регіону: навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2010. 257 с.
74. Вахович І. М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / І. М. Вахович. Одеса, 2008. 35 с.

75. Дегтярєва І. О. Синергетичне бачення конкурентоспроможності регіону / І. О. Дегтярєва // Демократичне врядування: наука, освіта, практика: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 трав. 2009 р.: у 4 т. / за заг. ред. В. П. Приходька, С. В. Загороднюка. К.: НАДУ, 2009. Т. 1. С. 217–219.

76. Гришова І.Ю. Удосконалення механізму формування фінансових потоків АПК / І.Ю. Гришова, О.М. Галицький// Облік і фінанси АПК. 2011. №3. С.139-143.

77. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17>

78. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: [монографія] / наук. ред. В. В. Борщевський; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2012. 216 с.

79. Основи регіонального управління в Україні: підручник / авт.-упоряд.: В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, 2012. 703 с

80. Гордей О.Д. Соціально-економічні чинники зниження рівня життя населення у кризовий період розвитку України / О. Д. Гордей // Економічний вісник університету. 2015. Вип. 25(1). С. 99-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_25%281%29_19

81. Бондарук Т. Г. Регулювання та фінансове забезпечення розвитку місцевого самоврядування: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 економіка та управління національним господарством / Т. Г. Бондарук. К., 2010. 36 с.